

Water leeft in Gelderland

Deel I. Het beleid

Derde Waterhuishoudingsplan Gelderland 2005-2009

Provinciale Staten van Gelderland 15 december 2004

Inhoud

Samenvatting	7
I Inleiding	18
1.1 Vijf Omgevingsplannen	20
1.2 Het derde Waterhuishoudingsplan	20
1.3 Afstemming omgevingsplannen	22
1.4 De Europese Kaderrichtlijn Water en het derde Waterhuishoudingsplan	25
1.5 Totstandkoming en procedure van het derde Waterhuishoudingsplan	27
2 Hoofdpijnen van het beleid	31
2.1 Inleiding	33
2.2 Water op orde	36
2.2.1 Veiligheid tegen hoogwater	38
2.2.2 Droge voeten en water voor droge tijden	40
2.2.3 Natte natuur	41
2.2.4 Schoon water in gebieden	41
2.2.5 Schoon water uit de kraan	43
2.2.6 Natuurontwikkeling en verbetering waterkwaliteit in actiegebieden	47
2.3 De functietoekenning	49
2.3.1 Landbouw	50
2.3.2 Natte natuur	52
2.3.3 Stedelijk gebied	61
2.3.4 Regionale waterberging	65
2.3.5 Drinkwatervoorziening	69
2.3.6 Zwemwater	72
2.3.7 Beroepsscheepvaart	64
2.3.8 Landschap	75
2.3.9 Cultuurhistorie	75
2.3.10 Sportvisserij	76
2.3.11 Waterkering	77
2.4 Doorwerking functies	79
2.4.1 Ruimtelijke doorwerking	79
2.4.2 Doorwerking in het waterbeheer door 'GGOR'	80
2.5 Regie en toezicht	88
2.6 Beleid extreme omstandigheden	89
3 Beleid in de planperiode:	93
3.1 Inleiding	94
3.2 Speerpunten planperiode: prestaties van de waterpartners	95
3.3 Provinciale sleutelprojecten binnen de actiegebieden	98

4 Provinciaal grondwaterbeheersplan 2004-2009	101
4.1 Inleiding	103
4.2 Algemene beoordelingspunten bij vergunningverlening	103
4.3 Permanente onttrekkingen	104
4.4 Niet permanente onttrekkingen	106
4.5 Beleid in bijzondere omstandigheden	109
4.6 Toezicht en handhaving	109
4.7 Het primaire grondwaterstandsmeetnet	110
5 Instrumentarium	113
5.1 Inleiding	115
5.2 Organisatie waterbeheer	115
5.3 De Watertoets	117
5.4 Monitoring en informatie	119
5.5 Blauwe knooppunten en waterakkoorden	120
5.6 Stimuleringsinstrumenten	120
5.7 Communicatie	121
6 De uitvoeringsagenda	125
6.1 Inleiding	126
6.2 Uitvoeringsagenda van de Gelderse waterschappen	126
7 Financiële beschouwing	132
7.1 Inleiding	134
7.2 Vertaling van kosten naar planperiode 2005 tot 2009	134
7.3 Financiering	134
7.4 Geraamde gevolgen voor waterschapslasten	137
Bijlage	139
1 Verklarende lijst met afkortingen	140
2 Verklarende woordenlijst	141
Colofon	144
Bijlagenboek deel II	
1 Evaluatie Waterhuishoudingsplan 1996-2004	
2 Toelichting op de Europese Kaderrichtlijn Water	
3 Overzicht planschade en gevolgschade	
4 De ladder van Keereweer bij verschillende dubbelfuncties	
5 Chemische normen Europese Kaderrichtlijn Water (2004)	
6 Zwemwateren	
7 Meerjarige aanpassing regelingen	
8 Namen en typen van HEN- en SED-wateren	

Samenvatting

I Waterbeleid

Goed waterbeheer is een essentieel onderdeel van de zorg voor de omgevingskwaliteit in Gelderland. Water biedt vele kansen om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Wonen aan het water is zo'n kwaliteit, maar denk ook aan bloemrijke graslanden of natuurlijke beekdalen. Aan kinderen die stekelbaarsjes vangen en spelen langs beken met schoon en stromend water. Die zwemmen in plassen en waterlopen. Ook de landbouw en natuur worden beter van een goede waterhuishouding. Dit Waterhuishoudingsplan schetst de mogelijkheden om de kansen van water voor mens en natuur goed te benutten in Gelderland. Naast kansen voor verbetering van de kwaliteit van onze leefomgeving zijn er ook maatregelen noodzakelijk om veiligheid te blijven bieden tegen overstroming met rivierwater en om wateroverlast na hevige regenval te voorkomen. De noodzaak voor deze maatregelen is groot nu de gevolgen van de klimaatverandering zichtbaar worden, met naar verwachting vaker droge zomers en natte winters. Nieuw is ook de Europese Kaderrichtlijn Water uit het jaar 2000, die aan de lidstaten van de Europese Unie vraagt resultaten te boeken met het schoonhouden en schoonmaken van het water in stad en land en het beschermen en ontwikkelen van natuur. De waterhuishouding kan het beste per stroomgebied worden bepaald, waarbij de knelpunten van een stroomgebied in principe binnen dat stroomgebied worden opgelost. Deze stroomgebiedbenadering is erop gericht waterhuishoudkundige problemen niet af te wentelen op andere stroomgebieden. Deze benadering zal ook in het nieuwe Streekplan worden toegepast, waarbij water een belangrijke randvoorwaarde is voor de ruimtelijke ordening. Ook de afstemming van het waterbeleid met de andere omgevingsplannen (Gelders Milieuplan, Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan en de Reconstructieplannen voor het landelijk gebied) is een belangrijk uitgangspunt in dit Waterhuishoudingsplan.

Uit de evaluatie van het vorige Waterhuishoudingsplan is onder meer gebleken dat de gewenste oppervlaktewaterkwaliteit nog niet overal is gerealiseerd, alhoewel de waterkwaliteit wel aanzienlijk is verbeterd. Ook is gebleken dat het gewenste herstel van de verdroogde natuur niet is gerealiseerd. Er zijn veel projecten uitgevoerd, maar deze waren te versnipperd en te kleinschalig van karakter waardoor het rendement gering is geweest. De grondwateronttrekking door de industrie blijkt volgens wens te zijn verminderd. Er zijn echter aanvullende maatregelen in het oppervlaktewaterbeheer nodig om de omgevingskwaliteit optimaal te laten profiteren van deze verminderde grondwateronttrekking. Uit de evaluatie blijkt dat het nieuwe waterbeleid meer moet aansturen op gebiedsgerichte en resultaatgerichte uitvoering en dat het nieuwe waterbeleid samenwerking tussen de verschillende uitvoerende instanties dient te bevorderen.

De provincie en de waterpartners staan kortom voor een aantal noodzakelijke maatregelen die niet gering zijn in hun omvang. De uitvoering daarvan is essentieel voor het behoud en de ontwikkeling van de Gelderse omgevingskwaliteit. Nut en noodzaak van dit waterbeleid staan voor de provincie als een paal boven water.

Water op orde in 2030

In 2030 is het waterbeheer volledig op orde ten behoeve van de maatschappelijke functies. Voor deze functies zal door de waterschappen het gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem worden bepaald. Het waterbeheer heeft betrekking op de thema's 'veiligheid tegen hoogwater', 'droge voeten en water voor droge tijden', 'natte natuur', 'schoon water in gebieden' en 'schoon water uit de kraan'. Het lange-termijn-beleid in dit Waterhuishoudingsplan is gelijk aan het beleid uit het vorige Waterhuishoudingsplan, aangevuld met het waterbeleid voor de 21e eeuw met 'voldoende ruimte voor de rivier' en 'voldoende ruimte om regenwater vast te houden in sloten en plassen en in waterbergingsgebieden die geschikt zijn om bij zeer hevige regenbuien tijdelijk te kunnen onderlopen'.

Dit Waterhuishoudingsplan dient om tenminste de algemeen voorkomende planten en dieren voldoende levenskansen te bieden en te voorzien in water dat geschikt is voor de verschillende functies. Daarom kent de provincie Gelderland beleid voor functies, dat afhankelijk is van het grondgebruik op een bepaalde plek. De functies die worden onderscheiden zijn: natte natuur, landbouw, stedelijk gebied, zwemwater, drinkwater, waterkering, regionale waterberging en beroepsscheepvaart. Bij het vaststellen van het waterbeleid wordt daarnaast rekening gehouden met landschap, cultuurhistorie en sportvisserij. Het beleid gericht op specifieke functies zorgt ervoor dat de bijzondere vereisten aan het watersysteem ter plaatse afgestemd worden op die functie. De functiekaart (§ 2.3) wijst aan in welke gebieden welke functie leidend is voor de inrichting en beheer van het watersysteem.

In het landelijk gebied van Gelderland is de landbouwfunctie van groot belang, zowel voor de regionale economie als voor natuur en landschap. In gebieden met de hoofdfunctie landbouw (zie de functiekaart) is de inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundige systeem allereerst gericht op het landbouwkundige grondgebruik.

De waterhuishouding in een deel van de landbouwgebieden krijgt een dubbel-functie met natuur, grond- en oppervlaktewaterbescherming of regionale waterberging.

Resultaten in 2015

De hoofdlijnen van het provinciale waterbeleid tot 2015 zijn terug te voeren op een drietal onderdelen. Te weten 'basisbeleid dat provinciebreed nodig is', 'aanvullend beleid in actiegebieden' en 'gebiedsgericht grondwaterbeheer'.

Provinciebreed basisbeleid

- Het realiseren van veiligheid tegen hoogwater in de grote rivieren door structurele buitendijkse oplossingen conform het regioadvies dat ingebracht is in de procedure voor de Planologische Kernbeslissing 'Ruimte voor de Rivier'.
- Voorkomen van achteruitgang van de waterkwaliteit en bescherming van de waterhuishoudkundige functies. Met name voor de functies natuur en waterberging is daar een planologische bescherming in gemeentelijke bestemmingsplannen voor nodig.
- Inrichten van waterbergingsgebieden ter voorkoming van wateroverlast.
- In 2005 wordt de gewenste (chemische) waterkwaliteit vastgesteld, krachtens de Europese Kaderrichtlijn Water. De mogelijkheid om deze waterkwaliteit voor 2015 te realiseren hangt voor een belangrijk deel af van het rijksbeleid

voor het gebruik van pesticiden, meststoffen en uitlogende bouwmaterialen, de drie hoofdoorzaken van diffuse verontreiniging. Door uitvoering van de Reconstructieplannen zal het gebruik van pesticiden en meststoffen afnemen door bijvoorbeeld extensivering van de veehouderij. De provincie zet zich met dit Waterhuishoudingsplan specifiek in voor het aanpakken van de resterende puntlozingen zoals riooloverstorten.

Resultaatdoelstellingen

Specifiek
Meetbaar
Acceptatie
Realistisch
Tijdgebonden

Aanvullend beleid in actiegebieden

In dit Waterhuishoudingsplan is gebiedsgericht beleid geformuleerd voor een aantal waardevolle gebieden die om specifieke waterhuishoudkundige condities vragen. Het gaat daarbij om het ontwikkelen van natuur en het verbeteren van de waterkwaliteit. Het concentreren van de beperkte (provinciale) middelen voor natuur en waterkwaliteit op een beperkt aantal gebieden vergroot de kans op resultaten. Ook organisatorisch is het sterker om binnen één gebied alle waterhuishoudkundige knelpunten tegelijk aan te pakken. Meestal is er een sterke samenhang, daardoor is er met samenwerking een beter resultaat te bereiken. Deze integrale aanpak betekent dat maatregelen in het grond- en oppervlaktewaterbeheer in samenhang worden uitgevoerd. Ook betekent deze aanpak dat maatregelen in het waterbeheer in samenhang worden uitgevoerd met maatregelen in de ruimtelijke ordening en het milieubeheer.

In dit plan worden, naast de wettelijk verplicht te ontwikkelen vogel- en habitatrichtlijngebieden, negen actiegebieden aangewezen: namelijk De Bommerwaard, de Hierdense Beek, de Veldbeek, de Zuid-Veluwsse Beken, Oost-Veluwezoom inclusief de Havikerwaard, het bekengebied rondom Winterswijk, De Graafschap, de Hatertsche Vennen en het Binnenveld. De aanpak van de wateropgaven in de actiegebieden betekent een accentverschuiving in het beleid. Lopende uitvoeringsprojecten, ook buiten de actiegebieden, moeten gewoon doorgang vinden.

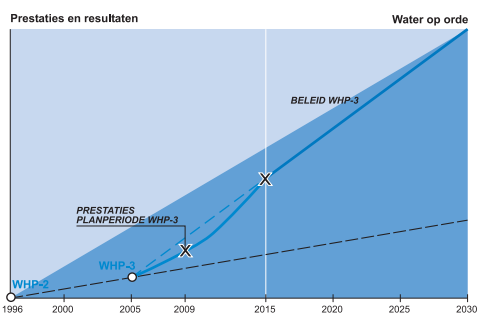
Gebiedsgericht grondwaterbeheer

Grondwater is en blijft in Gelderland de voornaamste bron van drinkwater en hoogwaardige industriële toepassingen. De totale grondwateronttrekking in Gelderland blijft wel onder het provinciale plafond van 255 miljoen kubieke meter per jaar. De regionale onttrekkingenplafonds uit het tweede Waterhuishoudingsplan zijn losgelaten. De provincie kiest voor een op het draagkrachtprincipe gebaseerd systeem. Hierbij zijn de functies en doelen van een gebied bepalend voor de mogelijkheden voor grondwateronttrekking. Aanvullend hiervoor is in het derde Waterhuishoudingsplan een 'optimaliseringskaart' opgenomen met gebieden die extra gevoelig zijn voor grondwateronttrekkingen, enerzijds omdat deze de natte natuur kunnen aantasten, anderzijds omdat met onttrekkingen juist overlast kan worden bestreden.

Prestaties tussen 2005-2009

Om de daad bij het woord te voegen zullen in de periode tussen 2005 en 2009 (de planperiode van dit Waterhuishoudingsplan) prestaties geleverd moeten worden. De uitvoering in de planperiode wordt toegespitst op een zestal speerpunten. Rijk en provincie gaan aan de slag met het uitvoeren van projecten voor meer ruimte voor de rivier. De gemeenten zullen aan de slag gaan met de planologische bescherming van natte natuur en waterbergingsgebieden, en met het saneren van riooloverstorten op de wateren van het hoogste ecologische niveau.

De waterschappen gaan aan de slag met het begrenzen en inrichten van de waterbergingsgebieden, het langer vasthouden van water in de actiegebieden en het bestrijden van de verdroging van verdroogde natuurgebieden in de actiegebieden. De provincie zal de uitvoering specifiek stimuleren in een aantal integrale projecten. In deze zogenaamde sleutelprojecten wordt gezocht naar mogelijkheden om de samenwerking in de uitvoering te optimaliseren. Daarbij zal worden gekeken naar de mogelijkheden voor het verbeteren van het uitvoeringsinstrumentarium. Ook zal de provincie toezicht houden op de uitvoering. De gemeenten en waterschappen rapporteren daartoe jaarlijks over de voortgang van de prestaties.

II Prestaties in de planperiode

Maatwerk

Het overgrote deel van de provinciale watermaatregelen wordt uitgevoerd door de gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijf en ook terreinbeheerders en agrariërs. Wat betreft de uitvoering wil de provincie ruimte geven voor gebiedsgericht maatwerk, maar tegelijkertijd voldoende grondslag hebben om de rol als toezichthouder waar te kunnen maken. Hiertoe is de uitvoeringsagenda opgesteld. De uitvoeringsagenda geeft op hoofdlijnen een overzicht van de prestaties te leveren in de planperiode. De lopende uitvoering van het vorige Waterhuishoudingsplan wordt voortgezet en geïntensiveerd. Kansen voor de uitvoering worden Gelderland-breed benut. De inzet voor natuur en waterkwaliteit wordt echter in het bijzonder gericht op de actiegebieden. De prestaties zoals weergegeven in de uitvoeringsagenda geven een omschrijving van wat er moet gebeuren. De uitvoerende organisaties kunnen zelf het beste bepalen op welke wijze en op welke locatie de uitvoering het hoogste rendement heeft. Deze resultaatgerichte aanpak vraagt om maatwerk. Maatwerk kan betrekking hebben op de benodigde samenwerking en op de locaties waar maatregelen het meeste effect hebben. De provincie verwacht dat de waterschappen en de betreffende gemeenten voor wat betreft de speerpunten van het waterbeleid (zie hierna) voor 1 mei 2006 inzicht geven in de aanpak.

Speerpunten

De provincie onderscheidt een zestal speerpunten voor de planperiode. De speerpunten 1, 2 en 3 gaan over maatregelen die Gelderland-breed nodig zijn en de speerpunten 4, 5 en 6 gaan over extra maatregelen in de actiegebieden

Speerpunt 1. Ruimte voor de rivier tussen de dijken.

Dit speerpunt is gericht op het bieden van structurele veiligheid tegen overstromingen door 'meer ruimte voor de rivier' te realiseren tussen de dijken.

Er zijn diverse werkzaamheden nodig om overstromingen door rivierwater te voorkomen. Een selectie: 'Ruimte voor de Rivier'; Integrale Verkenning Maas 2; Afstemming watertoevoer vanuit Duitsland met Nordrhein Westfalen; Afstemming calamiteitenplannen met alle betrokkenen incl. Duitsland.

Speerpunt 2. Beschermen van waterbergingsgebieden en natte natuur.

De waterbergingsgebieden zullen beschermd worden tegen ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen zoals stedelijke uitbreidingen, bedrijventerreinen,

verblijfsrecreatie, infrastructuur, glastuinbouw en andere vormen van kapitaals-intensieve bebouwing. De provincie wil ook dat in de planperiode de natte natuur in heel Gelderland planologisch beschermd wordt. Ten eerste, tegen ongewenste (ruimtelijke) ontwikkelingen, die invloed hebben op het watersysteem en ten tweede tegen landgebruik dat door milieubelasting de natuur teveel zal schaden. Deze planologische bescherming kan het beste geregeld worden in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Sinds de vaststelling van de Gebiedsplannen Natuur en Landschap in Gelderland is de ligging van de meeste doelgebieden voor natuur precies bekend. Voor deze gebieden is in dit plan een hydrologische beschermingszone vastgesteld. Deze zone zal ook worden opgenomen in het Streekplan en dienen te worden vastgelegd in bestemmingplannen.

Beschermen regionale waterberging

Waterbergingsgebieden vastleggen in bestemmingsplannen voor 1-1-2007. Binnen de waterbergingszoekgebieden de waterbergingsgebieden begrenzen voor 1 mei 2006, vervolgens vastgelegd in bestemmingplannen voor 1-1-2008. Beschermen natte natuur: Natte natuur, wateren van het hoogste ecologische niveau (HEN-wateren) en de hydrologische beschermingszones vastleggen in bestemmingsplannen voor 1-1-2008.

Speerpunt 3. *Inrichten van waterbergingsgebieden.*

Waterbergingsgebieden zijn de ‘van nature onderlopende gebieden’ binnen de verschillende stroomgebieden. Ze vormen een onderdeel van de trits ‘vasthouden – bergen – afvoeren’. Bij het berekenen van de benodigde hoeveelheid bergingsgebieden is eerst in beeld gebracht hoeveel regenwater maximaal in de bovenstroomse gelegen gebieden kan worden vastgehouden. De bergingsgebieden zijn gebaseerd op basis van de dan nog resterende extra afvoer. Deze dient dan in het stroomgebied geborgen te worden om wateroverlast te voorkomen.

Een aantal van deze gebieden zijn reeds aangewezen om de waterbergingsfunctie veilig te stellen. Vaak zijn daarvoor bepaalde inrichtingsmaatregelen nodig om te voorkomen dat het huidige grondgebruik hinder zal ondervinden van wateroverlast. Inrichten van waterbergingsgebieden levert een bijdrage aan de wateropgave om de hoeveelheid extra neerslag als gevolg van klimaatverandering (en verminderen afvoer richting IJssel) op te vangen. De wateropgave krijgt invulling door de combinatie van water vasthouden en waterberging.

Maatwerk per waterschap voor het inrichten van waterbergingsgebieden

- 2009; Waterschap Veluwe heeft 25% van de wateropgave gerealiseerd.
- 2009; Waterschap Rivierengebied heeft 25% van de wateropgave gerealiseerd.
- 2009; Waterschap Rijn en IJssel heeft 25% van de wateropgave gerealiseerd.
- 2009; Waterschap Vallei & Eem heeft het waterbergingsgebied Binnenveld operationeel.

Speerpunt 4. *Vasthouden van regenwater in de actiegebieden.*

In de planperiode worden in de actiegebieden maatregelen getroffen om het regenwater langer vast te houden in de bodem, in de sloten en in de natuurge-

bieden. Vasthouden van regenwater zal vooral worden uitgevoerd op locaties waar de verdrogingsbestrijding van natuur er baat bij heeft, ook de landbouw heeft echter baat bij het langer vasthouden van regenwater omdat droogtescha- de daarmee kan worden voorkomen. Dat betekent, regenwater afkoppelen van het riool (en infiltreren) waar het kan, watergangen verbreden voor de water- berging en verondiepen voor de verdrogingsbestrijding.

Maatwerk per waterschap voor vasthouden van regenwater in de actiegebieden

- Plan van aanpak voor het gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR) met betrekking tot dit speerpunt wordt opgesteld en voor 1 juli 2005 aan de provincie aangeboden.
- Op basis van deze plannen van aanpak zullen afspraken gemaakt worden over het te volgen GGOR-proces en de uitvoering van maatregelen voor het vasthouden van regenwater in de actiegebieden.

Speerpunt 5. *Herstellen van natte natuur in de actiegebieden.*

In de planperiode wordt de waterhuishouding voor de natuur verbeterd in de actiegebieden. Een effectieve aanpak gericht op de ontwikkeling van natte natuur vraagt om een stroomgebiedbenadering. Dit vergt veelal een vernatting van het deelstroomgebied waarin de natuur gelegen is. Het waterschap zal daar- bij kritisch bezien in welke mate het natuurdoel fysiek hydrologisch realiseer- baar is en het gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem vaststellen. Voor de verdrogingsbestrijding wordt de zogenaamde ‘Ladder van Keereweer’ gehan- teerd. Dat betekent het volgende: ‘Vrijwilligheid bij vernatting blijft een belang- rijk uitgangspunt maar is niet meer het eind van het verhaal. In een aantal geval- len (namelijk, bij de ontwikkeling van natte natuurparels in de actiegebieden) acht de provincie onvrijwillige vernatting geoorloofd.’

Maatwerk per waterschap voor ontwikkeling ‘natte natuurparels’ in de actiegebieden

- Plan van aanpak voor het GGOR-proces met betrekking tot dit speerpunt wordt opgesteld en voor 1 juli 2005 aan de provincie aangeboden. Op basis van deze plannen van aanpak zullen afspraken gemaakt worden over het te volgen GGOR-proces en de uitvoering van maatregelen voor het vernatten van verdroogde natuurparels in de actiegebieden.
- 2009; De waterschappen en de provincie hebben 50% van de maatregelen ten behoeve van de verdrogingsbestrijding uitgevoerd binnen de actiegebieden in de gebieden van de waterschappen Vallei & Eem, Rijn en IJssel en Rivierengebied;
- 2009; Het waterschap en de provincie hebben 25% van de maatregelen ten behoeve van de verdrogingsbestrijding uitgevoerd binnen de actiegebieden in het gebied van waterschap Veluwe;
- 2009; Herstel HEN-wateren: 30% van de noodzakelijke maatregelen in de actiegebieden en in de hydrologische beschermingsgebieden is uitgevoerd en 20% is in voorbereiding.

Speerpunt 6. *Riooloverstorten op ecologisch waardevolle wateren worden volledig gesaneerd in de actiegebieden.*

Veel wateren in de actiegebieden zijn aangemerkt als van het hoogste ecologisch niveau (de zogenaamde HEN-wateren). De natuurwaarden in deze wateren

hangen niet alleen samen met de vorm van het stroombed, waterstand en stroming van het water, maar zeker ook met de waterkwaliteit. Een belangrijk deel van de HEN-wateren is qua inrichting reeds hersteld. Nu komt het erop aan ook de waterkwaliteit op orde te brengen. Voor een belangrijk deel gaat het hier om het terugdringen van diffuse verontreiniging en voor een ander deel om het saneren van riooloverstorten. In de planperiode worden de (negen) riooloverstorten die HEN-wateren in Gelderland nog belasten, volledig gesaneerd.

In het tweede Waterhuishoudingsplan en tweede Milieuplan zijn afspraken gemaakt over de basisinspanning voor emissiebeperking uit riooloverstorten Gelderland-breed: '1-1-2006 gereed tenzij de gemeente afspraken met waterschap maakt over meer duurzame oplossingen, dan op 1-1-2010 gereed conform de duurzame oplossingen.' De sanering van riooloverstorten zoals genoemd in speerpunt 6 is een gebiedsgerichte aanvullende inspanning bovenop de basisinspanning.

- Maatwerkplan per betreffende gemeente voor het saneren van riooloverstorten op HEN-wateren in de actiegebieden. Gereed voor 1-5-2006. Op basis van waterplannen zullen afspraken gemaakt worden over de uitvoering van maatregelen.
- Alle maatregelen uitgevoerd om de (9) riooloverstorten op HEN-wateren volledig te saneren binnen de actiegebieden. Voor 1-1-2009.

III Regie en toezicht

Samenwerking en regie

Een goede samenwerking tussen de actoren in het waterbeheer is van essentieel belang om doelstellingen daadwerkelijk te realiseren. Met de speerpunten van het beleid benoemen we de urgentie en het belang van bepaalde onderwerpen in het waterbeheer. In het werkprogramma zal het college van GS deze onderwerpen verder uitwerken in meer concrete prestaties per actor. Dit levert duidelijkheid op het gebied van verantwoordelijkheden per actor, inhoudelijke samenhang van prestaties en de volgtijdelijkheid van de te leveren prestaties. Hiermee voorziet het werkprogramma in een uitgewerkte basis voor succesvolle samenwerking in de planperiode. Aanvullend hierop zal de provincie haar rol als regisseur inzetten bij een aantal integrale projecten om de samenwerking te bevorderen. Deze regierol kan op eigen initiatief en ook op verzoek ingezet worden.

De verschillende prestaties ten behoeve van de beleidsspeerpunten hebben een grote onderlinge afhankelijkheid. De provincie zal daarom in een aantal integrale projecten de samenwerking specifiek regisseren. Een belangrijke functie van deze sleutelprojecten is om al doende te leren over het werkproces, de inhoudelijke drempels en over het voorsorteren op de Kaderrichtlijn Water. De provincie onderscheidt de volgende dertien sleutelprojecten:

- Dijkverlegging ('bypass') Zutphen: Een integraal inrichtingsproject in het kader van 'Ruimte voor de Rivieren'.
- De Havikerwaard: HEN-wateren in mogelijk retentiegebied (RvR); een inrichtingsopgave (Dit is tevens een sleutelproject in het Gelderse Milieuplan).
- Waterberging Eefde-west: Dubbel ruimtegebruik: Waterberging realiseren in een te ontwikkelen bedrijventerrein.

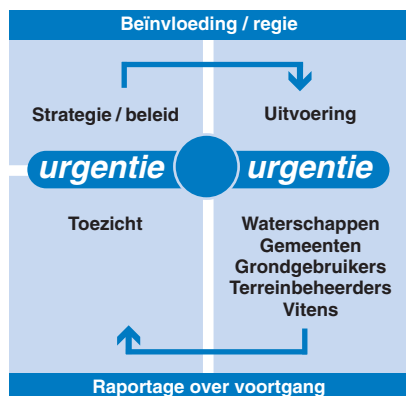
-
- Binnenveld: Integrale opgave voor waterberging en natuurherstel, daarnaast getrapte waterkwaliteitsverbetering (eerst resterende puntbronnen aanpakken, dan kijken welke diffuse bronnen moeten worden aangepakt om doelen voor de Kaderrichtlijn te halen).
 - Vernatten Empense en Tondense Heide: Toepassen ladder van Keereweier.
 - In het Stroomgebied Baakse Beek: Combinatieproject water langer vasthouden en verdrogingsbestrijding.
 - Wateren gemeente Epe: Saneren overstorten op HEN-wateren + infiltratie schoon sprengenwater voor de drinkwaterwinning.
 - Hierdense Beek: Verbeteren water- en natuurkwaliteit.
 - Proeftuin Ooijpolder: Landbouw in combinatie met natte natuur: groen-blauwe dienst.
 - 't Klooster: Landbouw in combinatie met grondwaterbescherming: blauwe dienst (Dit is tevens een sleutelproject in het Gelders Milieuplan).
 - Bommelerwaard: Verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater (Eerst resterende puntbronnen aanpakken, dan kijken welke diffuse bronnen moeten worden aangepakt om doelen voor de Kaderrichtlijn te halen. Dit is tevens een sleutelproject in het Gelders Milieuplan).
 - Ontwikkeling Apeldoornse beken: Realiseren van beekherstel in en rond de stad. Hierbij de combinaties benutten van waterdoelstellingen, landschapsontwikkeling en stadsontwikkeling.
 - Winterswijkse beken: Realiseren van beekherstel in en rond de stad. Hierbij de combinaties benutten van waterdoelstellingen, landschapsontwikkeling en stadsontwikkeling.

Toezicht

In dit Waterhuishoudingsplan wordt naast het formuleren van een beleidskader met realistische doelen, toezicht en regie aangescherpt. In de periode van het derde Waterhuishoudingsplan willen we de vastgelegde beleidsdoelen realiseren. De doelstellingen zijn in hoofdstuk 3 van dit plan en de uitvoeringsagenda (hoofdstuk 6) uitgeschreven. Hier zijn resultaten en prestaties meetbaar en toetsbaar geformuleerd. Op basis van het ontwerp-uitvoeringsprogramma (deel 2 van het ontwerp derde waterhuishoudingsplan, zoals vastgesteld door het college van Gedeputeerde Staten op 29 juni 2004) en de uitvoeringsagenda stelt het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland in begin 2005 het werkprogramma vast.

De provincie zal erop toezien dat de geformuleerde resultaten en prestaties overgenomen en uitgewerkt zullen worden in de waterbeheersplannen van de waterschappen. Alleen met het vastleggen van concrete doelen en met het vastleggen van een mechanisme om tijdig inzicht te hebben in de voortgang en met een mogelijkheid om te kunnen bijsturen, is nog niet gegarandeerd dat doelstellingen ook daadwerkelijk gehaald worden. Het halen van die doelstellingen (in de vorm van resultaten en prestaties) is een verantwoordelijkheid van de genoemde actoren. In regulier bestuurlijk overleg zal jaarlijks de voortgang besproken worden, waarbij vooral de succes- en faalfactoren centraal zullen staan. Op basis hiervan is vervolgens gerichte (bij)sturing mogelijk.

De provincie zal de verplichting tot genoemde voortgangsrapportage voor wat betreft de waterschappen opnemen in de provinciale verordeningen waterhuishouding. Ook met de gemeenten zullen afspraken gemaakt worden over een adequate rapportage over de voortgang van de uitvoering. Het gaat daarbij

vooral over de doorwerking van ruimte voor water in de bestemmingsplannen, de reductie van emissie uit de riooloverstorten (basisinspanning) en het saneren van riooloverstorten op de HEN-wateren. De provincie zal dit aansluiten bij de monitoring in het kader van het Streekplan. De toezichtsinstrumenten op het gebied van waterhuishouding, waterkering, financiën en bestuurlijke organisatie zijn onverminderd van toepassing.

IV Financiële beschouwing

Op basis van de uitvoeringsagenda (hoofdstuk 6 van dit Waterhuishoudingsplan) zijn op globale wijze de mogelijke maatregelen in beeld gebracht. Op basis daarvan is een grove inschatting gemaakt van de mogelijke kosten. Vervolgens zijn op basis van indicatieve verdeelsleutels voor de kostenverdeling, de kostenstijgingen voor de verschillende actoren geraamd. Het resultaat van de raming van kosten voor de verschillende instanties is weergegeven in onderstaande tabel. Hierbij zijn de bedragen nog niet gecorrigeerd voor de bedragen waarmee de verschillende actoren reeds in hun meerjarenbegroting rekening houden.

Tabel 1: Kostenoverzicht 2005 tot en met 2008 per regio en per instantie (kosten in milj Euro's)

Achterhoek-Liemers	
Waterschap	18
Gemeenten	10
Provincie Gelderland	9
Rijk/EU	33
Vitens	1
Rivierengebied	
Waterschap	39
Gemeenten	1
Provincie Gelderland	13
Rijk/EU	18
Vitens	0
Veluwe	
Waterschap	17
Gemeenten	10
Provincie Gelderland	11
Rijk/EU	17
Vitens	3
Gelderse Vallei	
Waterschap	18
Gemeenten	1
Provincie Gelderland	1
Rijk/EU	7
Vitens	0
Totaal	227

Om een indicatie te krijgen van de kosten waar de verschillende instanties in de komende planperiode mee te maken krijgen is inzichtelijk gemaakt hoe de kosten per maatregel verdeeld kunnen gaan worden tussen waterschappen, gemeenten, waterleidingbedrijf Vitens, provincie Gelderland en rijk/europese unie. Deze aangenomen kostenverdeelsleutels zijn gedifferentieerd per maatregel en per waterschap en zijn veelal gebaseerd op eerder gemaakte afspraken. Hierbij zij opgemerkt dat er geen bestuurlijke afspraken zijn gemaakt over de verdeelsleutels voor de kostenverdeling tussen de verschillende instanties. De kosten voor de basisinspanning riolering vloeien niet voort uit dit Waterhuishoudingsplan, maar uit reeds vigerend beleid. Deze kosten zijn daarom niet opgenomen in het kostenoverzicht. De kosten voor de gemeenten ten gevolge van dit plan worden vooral veroorzaakt door het volledig saneren van overstorten op HEN-wateren. Elke gemeente heeft te maken met kosten voor het herzien van bestemmingsplannen, deze kosten zijn niet opgenomen. De provincie stimuleert de uitvoering in de actiegebieden, daar worden provinciale financiële middelen ingezet. Het ambitieniveau in de planperiode houdt in dat er na 2009 een tempo-versnelling zal moeten ontstaan om de resultaten voor 2015 te bereiken. Ook de kosten voor uitvoering zullen na 2009 dus toenemen.

Geraamde gevolgen voor waterschapslasten

Op basis van de mogelijke kosten zijn jaarlijkse stijgingen van de waterschapslasten ten gevolge van het derde Waterhuishoudingsplan geraamd. Dit varieert per waterschap: Vallei & Eem 0,3%, Rivierenland 2,2%, Rijn en IJssel 0,9% en Veluwe 5,4%. Voor een meerpersoonshuishouden zou dat dan een verhoging van respectievelijk 5, 6, 2 en 11 euro per jaar betekenen. De provincie acht enige lastenstijging acceptabel voor het op orde houden van de waterhuishouding in Gelderland. Hierbij zij opgemerkt dat de maatregelen die voortvloeien uit dit Waterhuishoudingsplan in werkelijkheid niet tot de geraamde lastenstijging behoeven te leiden doordat door de waterschappen wellicht op andere investeringen kan worden bezuinigd.

I Inleiding

Water is een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit van de leef-
omgeving. Water leeft in Gelderland. Bij de bewo-
ners die er geen overlast van ondervinden, maar
aantrekkelijk en schoon water in hun woonomgeving hebben, die
zich veilig voelen achter de rivierdijken en die altijd goed en vol-
doende drinkwater tot hun beschikking hebben. Bij landbouw en in-
dustrie, die duurzaam met water omgaan, maar ook verzekerd zijn
van water voor hun bedrijfsvoering. In de natuur waar het water
zorgt voor schoonheid, afwisseling en bijzondere planten en dier-
soorten. Het Waterhuishoudingsplan geeft richting aan de inrich-
ting en het beheer van de waterhuishouding in Gelderland.

1.1 Vijf Omgevingsplannen

Het omgevingsbeleid van de provincie wordt vastgelegd in vijf beleidsplannen. Ze gaan over verkeer en vervoer, de ruimtelijke ordening, het milieu, de waterhuishouding, en de reconstructie van het landelijke gebied. Voor al deze onderwerpen werkt de provincie samen met de verschillende instanties en de inwoners van de provincie aan beleid voor de toekomst. Een prettige en goede leefomgeving, daar gaat het allemaal om. Water is een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit van de leefomgeving. Water dat leeft in Gelderland: bij de bewoners die geen overlast ondervinden, maar aantrekkelijk en schoon water in hun woonomgeving hebben, die zich veilig voelen achter de rivierdijken en die altijd goed en voldoende drinkwater tot hun beschikking hebben. Bij landbouw en industrie, die duurzaam met water omgaan, maar ook verzekerd zijn van water voor hun bedrijfsvoering. In de natuur waar het water zorgt voor schoonheid, afwisseling en bijzondere planten en diersoorten.

1.2 Het derde Waterhuishoudingsplan

Wie bekend is met het tweede Waterhuishoudingsplan zal in dit derde Waterhuishoudingsplan veel herkennen uit het vorige plan. Er is dan ook eerder sprake van een actualisering en aanscherping van het beleid dan van nieuw beleid. In de komende planperiode (januari 2005 - januari 2009) komt het accent te liggen op uitvoering en realisatie van veelal reeds bekend beleid.

Het nieuwe Waterhuishoudingsplan staat niet op zichzelf. Stroomgebiedsvisies, Reconstructieplannen, Nationaal Bestuursakkoord Water en de Europese Kaderrichtlijn Water zijn bouwstenen geweest voor dit derde Waterhuishoudingsplan.

Bouwstenen

Naar aanleiding van de hoogwaters op de grote rivieren van 1993 en 1995 en ook de overlast van de extreme neerslag in 1998 werd duidelijk dat het watersysteem steeds meer onder druk staat. De ruimte voor water was steeds verder ingeperkt. Tegelijkertijd verandert het klimaat, daalt de bodem en neemt het verharde en bebouwde oppervlak steeds verder toe. Alles bijeen leidt dat tot een grotere kans op extreme omstandigheden: watertekorten, wateroverlast en bedreigende hoogwaters. In 1999 is de Commissie Waterbeheer 21e eeuw ingesteld. Deze commissie pleitte voor een sturende rol voor water in de ruimtelijke ordening. Dit advies is overgenomen in het kabinetsstandpunt 'Anders omgaan met water', dat drie belangrijke onderdelen heeft:

1. Waterbeleid moet worden gebaseerd op de stroomgebiedsbenadering.
2. De watertoets is een verplicht onderdeel van ruimtelijke planprocedures en de waterparagraaf een verplicht onderdeel van ruimtelijke plannen.
3. De trits 'vasthouden – bergen – afvoeren' is leidraad voor de keuze van maatregelen:
 - gebiedseigen (neerslag)water zo lang mogelijk vasthouden;
 - neerslagwater zo veel mogelijk in het eigen gebied bergen;
 - alleen overtollig water (zo traag mogelijk) afvoeren.

Medio 2003 is ter uitvoering van het kabinetsstandpunt over het 'Nationaal Bestuursakkoord Water' ondertekend door het rijk, het Interprovinciaal Overleg, de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Uit-

voering van het akkoord moet ertoe leiden dat het watersysteem in 2015 op orde is. In het Nationaal Bestuursakkoord Water zijn taakstellende afspraken opgenomen over veiligheid en overlast. Daarnaast zijn procesafspraken gemaakt over het omgaan met watertekorten, verdroging, verzilting, water(bodem)kwaliteit, sanering waterbodems en ecologie. Het Nationaal Bestuursakkoord Water is bepalend voor een aanzienlijk deel van de maatregelen in dit derde Waterhuishoudingsplan. Ten grondslag aan het Nationaal Bestuursakkoord Water liggen zestien regionale deelstroomgebiedsvisionen. In deze visionen is op regionaal niveau invulling gegeven aan de bovengenoemde trits. In Gelderland zijn vier deelstroomgebiedsvisionen opgesteld, te weten voor de Gelderse Vallei, Rivierengebied, Achterhoek-Liemers en Veluwe, samenvallend met de beheergebieden van de vier waterschappen. De waterschappen en gemeenten hebben actief bijgedragen aan de totstandkoming van deze visionen. De vigerende waterbeheersplannen van de waterschappen zijn overigens een basis geweest voor dit Waterhuishoudingsplan.

Op 22 december 2000 is de Europese Kaderrichtlijn Water gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschap (richtlijn 2000/60/EG, PbEG L327/1) en is de richtlijn officieel van kracht. Alle Lidstaten, dus ook Nederland, zijn verplicht de richtlijn op te nemen in nationale wet- en regelgeving. De verwachting is dat de implementatie van de Kaderrichtlijn Water in nationale wetgeving wordt afgerond in 2005. Deze richtlijn heeft tot doel oppervlaktewater en grondwater kwalitatief en kwantitatief te beschermen en te verbeteren. Met de richtlijn wordt de eerste stap gezet tot integratie van verschillende Europese richtlijnen op het gebied van waterkwaliteit, ecologie en natuurbeheer. De richtlijn volgt de stroomgebiedbenadering (zie §1.4 en bijlage 2, deel II).

Het derde Waterhuishoudingsplan sorteert zoveel mogelijk voor op de Europese Kaderrichtlijn Water. De Provincie meent dat dit Waterhuishoudingsplan realistisch en uitvoerbaar is. Aan het einde van de planperiode, na de evaluatie van het derde Waterhuishoudingsplan stelt de provincie de definitieve doelen en maatregelen vast als invulling van de Kaderrichtlijn Water. De doelen en maatregelen worden in 2009 vastgesteld in de (eerste) Stroomgebiedbeheersplannen van Rijn en Maas, waar Gelderland onderdeel van uitmaakt. Deze Stroomgebiedbeheersplannen hebben een planperiode van 2009 tot 2015, en zijn het eerste formele product waar de doelen en maatregelen conform de Kaderrichtlijn Water worden gepresenteerd.

Uitgangspunten

Het provinciale lange termijnbeleid wordt weergegeven in streefbeelden voor 2030 met bijbehorende concrete, realistische en haalbare doelen voor de middellange termijn (2015) en voor de planperiode (2005-2009). Om goed voorbereid te zijn op de klimaatverandering kijken we op dat punt vooruit naar ontwikkelingen voor de zeer lange termijn (2050 en 2100). Realisering van de plan-doelstellingen van het Gelderse lange termijn waterbeleid wordt verwacht voor 2030. Verder vooruit kijken levert te veel onzekerheden op. Voor de middellange termijn tot 2015, nemen we doelstellingen op die gerelateerd zijn aan Reconstructie, Nationaal Bestuursakkoord Water en Europese Kaderrichtlijn Water. Voor de wettelijke planperiode van het derde Waterhuishoudingsplan, dus tot 1-1-2009, formuleren we de uitvoeringsagenda, waarbij de gewenste uitvoering specifiek is gemaakt voor de uitvoerende partijen. Op basis van de uitvoeringsagenda zal Gedeputeerde Staten begin 2005 het werkprogramma opstellen.

Doel en Reikwijdte van het Waterhuishoudingsplan

Het Waterhuishoudingsplan is gebaseerd op artikel 7 van de Wet op de waterhuishouding. Met het Waterhuishoudingsplan wordt richting gegeven aan de inrichting en beheer van de waterhuishouding in Gelderland. Net als in het vorige plan wordt gekozen voor de invalshoek van integraal waterbeheer. Het Waterhuishoudingsplan bevat de hoofdlijnen van het beleid en er wordt zorg gedragen voor de afstemming van het waterbeleid met de ruimtelijke ordening, het milieubeleid en het verkeer- en vervoerbeleid van verschillende overheden. Het derde Waterhuishoudingsplan is na vaststelling het toetsingskader voor waterbeleid voor de plannen van waterbeheerders.

Het derde Waterhuishoudingsplan omvat zowel het beleid voor de kwantiteit van het oppervlaktewater en het grondwater als de kwaliteit van het oppervlaktewater. Het Gelders Milieuplan regelt onder meer de bescherming van de grondwaterkwaliteit. Doelstellingen en maatregelen over grondwater in dit Waterhuishoudingsplan zijn afgestemd met het Milieuplan. Het derde Waterhuishoudingsplan omvat al het grond- en oppervlaktewater binnen de provincie Gelderland, behalve de grote rivieren en de Randmeren. Het rijk beheert deze. Vanwege de afstemming met het regionale waterbeheer komen in dit plan de grotere rijkswateren en uiterwaarden op een aantal plaatsen wel aan de orde. Dit Waterhuishoudingsplan heeft mede betrekking op, krachtens Algemene Maatregel van Bestuur (Besluit Aanwijzing Zijwateren), aangewezen oppervlaktewateren die het rijk beheert. Ook het thema veiligheid van primaire en secundaire waterkeringen maakt onderdeel uit van dit Waterhuishoudingsplan. Voor het grondwaterkwantiteitsbeheer heeft het Waterhuishoudingsplan –naast een strategische grondslag– een operationeel karakter dat in het grondwaterkwantiteitsbeheersplan wordt beschreven (zie hoofdstuk 4). Dit grondwaterkwantiteitsbeheersplan is ingebed in de lange termijn doelen van het Waterhuishoudingsplan (hoofdstuk 2) en afgestemd met de voor de planperiode gewenste resultaten (hoofdstuk 3) voorzover die raakvlakken met het grondwaterbeheer hebben. Tenslotte is er aandacht voor enkele specifieke onderwerpen, te weten zwemwater, scheepvaart, sportvisserij, recreatie en landschaps- en cultuurhistorische waarden die samenhangen met het watersysteem in Gelderland. Dit derde Waterhuishoudingsplan krijgt handen en voeten met hoofdstuk 5, 6 en 7 waarin het instrumentarium, de uitvoeringsagenda en de financiële beschouwing worden weergegeven.

1.3 Afstemming omgevingsplannen

Het derde Waterhuishoudingsplan is afgestemd op waterbeleid van andere bestuurslagen, buurprovincies, Duitsland en op beleid over andere thema's zoals milieu en ruimtelijke ordening. Het derde Waterhuishoudingsplan vormt een richtinggevend toetsingskader. De waterbeheersplannen behoeven op grond van de Wet op de waterhuishouding goedkeuring door de Provincie. Het plan is bindend voor de provincie zelf. Het gaat om:

- Het grondwaterkwantiteitsbeheer. De provincie is hierbij volgens de Grondwaterwet het bevoegd gezag. Artikel 7 van de Wet op de waterhuishouding stelt dat de provincie een grondwaterbeheersplan in het Waterhuishoudingsplan moet opnemen. Het Waterhuishoudingsplan vormt daarmee het toetsingskader voor de vergunningverlening op basis van de Grondwaterwet.

-
- De overige provinciale besluitvorming. De Provincie houdt bij het nemen van besluiten die van invloed zijn op de waterhuishouding rekening met het Waterhuishoudingsplan. Het betreft met name milieubeleid, ruimtelijke ordening, natuur- en landbouwbeleid, verkeers- en vervoerbeleid, ontgrondingen en landinrichtingen.

Voor burgers en bedrijven is het Waterhuishoudingsplan niet rechtstreeks bindend.

Rijksbeleid

Naast de Vierde Nota Waterhuishouding zijn het Vierde Nationale Milieubeleidsplan, het Structuurschema Groene Ruimte, en de Nota Ruimte van belang voor het derde Waterhuishoudingsplan. De Nota Ruimte is verschenen in mei 2004 en zal na vaststelling door de Tweede Kamer de Vijfde Nota én het Structuurschema Groene Ruimte vervangen. Hoogwaterbescherming is volgens de Wet op de waterhuishouding geen verplicht element van het Waterhuishoudingsplan. Echter, aan de zorg voor veiligheid bij hoogwater in Gelderland zijn grote economische en maatschappelijke belangen verbonden. Om deze te beschermen is de Gelderse visie op hoogwaterbescherming signalerend in dit Waterhuishoudingsplan opgenomen.

Streekplan

De Provincie streeft naar een optimale afstemming en heldere verdeling van onderwerpen tussen de omgevingsplannen van de provincie. De ruimtelijke aspecten van het waterbeheer, zoals de bergingsgebieden voor wateroverlast, komen zowel in het derde Waterhuishoudingsplan als in het Streekplan terecht. Het Streekplan is de aangewezen planfiguur voor het planologisch verankeren van ruimteclaims en het stellen van condities aan ruimtelijke ontwikkelingen.

Watertoets

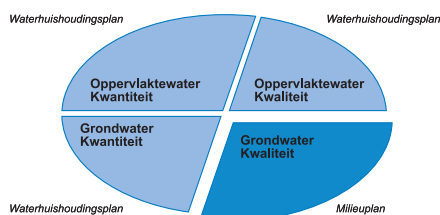
Sinds 1 november 2003 is de watertoets een verplicht onderdeel van ruimtelijke planprocessen. Water is soms sturend, soms meeordenend in ruimtelijke ontwikkelingen. Deze sturende en mee-ordenende wateropgaven zijn in de stroomgebiedsvisies in beeld gebracht. Na afweging zijn deze in dit plan opgenomen en zullen deze in het Streekplan worden opgenomen. Daarmee zijn deze het kader voor de watertoets geworden. Bij het vaststellen van dit plan is de rol van de Stroomgebiedsvisies vervallen. Een uitgebreide beschrijving van het instrument watertoets staat in §5.3.

Reconstructie

Ook zijn Reconstructieplannen in voorbereiding voor een belangrijk deel van het landelijk gebied van Gelderland (Veluwe, Achterhoek-Liemers en Gelderse Vallei/Utrecht-Oost). Deze plannen bevatten een breed scala aan maatregelen, waaronder maatregelen in het waterbeheer. De Ontwerp-reconstructieplannen vormen daarom mede de basis voor de functietoekenning en de prioritering van maatregelen in het kader van dit Waterhuishoudingsplan. Het lange termijn beleid van dit plan bevat alle waterdoelen voor 2015 uit de Reconstructieplannen. De reconstructie kent drie uitvoeringsperioden van elk vier jaar.

De eerste uitvoeringsmodule van de reconstructie wordt wat betreft de waterdoelen gericht op de actiegebieden zoals die in dit plan zijn opgenomen (zie §2.2.6).

In 2008 zal op basis van evaluatie van de uitvoeringsvoortgang worden bepaald of de uitvoering vanaf 2009 zich kan uitbreiden tot de overige waterdoelen van de reconstructie.

Gelders Milieuplan en Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan

Algemeen milieubeleid en waterbeleid zijn sterk verweven op het gebied van waterkwaliteit. De provincie kiest vooralsnog niet voor integratie van deze beleidsvelden, vanzelfsprekend wel voor goede afstemming. Wat betreft het nieuwe Gelderse Milieuplan is een praktische en herkenbare verdeling van water- en milieu-onderwerpen vastgesteld (zie tabel). Het grondwaterbeleid wordt wat betreft kwaliteitsaspecten, zoals het bodembeschermingsbeleid, in het Gelders Milieuplan geregeld. Het kwantitatieve grondwaterbeleid en het totale oppervlaktewaterbeleid vallen onder het Waterhuishoudingsplan. Het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan tenslotte kent een beperkt aantal overlappende onderwerpen waarvoor gericht afstemming wordt gezocht. Provinciale wegen bijvoorbeeld vormen een diffuse verontreinigingsbron door afstromend regenwater. De Provincie gaat ook deze bron aanpakken.

Tabel 2: Waterkwaliteit in Milieu- en Waterhuishoudingsplan

	Waterhuishoudingsplan oppervlaktewaterkwaliteit	Milieuplan grondwaterkwaliteit
Drinkwater	aanvullende eisen oppervlaktewaterkwaliteit	Grondwaterbescherming; bodembescherming toestroomgebieden
Verontreiniging	aanpak diffuse bronnen; gewenste waterbodempkwaliteit	baggerbeleid bodemsanering bodembescherming grondwaterkwaliteit algemeen
Ongezuiverde lozingen	lozingenbeleid WVO	bodemlozingen
Riolering	anders omgaan met regenwater; stedelijk waterbeheer	termijn basisinspanning, procedure gemeentelijke rioleringsplannen e.d.
Ecologisch waardevolle wateren	herziening functietoekenning	milieuhygiënische bescherming stroomgebieden van deze wateren
Boringen	strategisch beleid	beheeraspecten zoals boringen tot 40 m. voor kleine warmte- en koudeopslag e.d.

Afstemming beheersplannen

De Gelderse waterschappen beschikken over waterbeheersplannen die eindigen in de periode van 2004 tot en met 2007. Dit Waterhuishoudingsplan zal in de nieuwe beheersplannen worden vertaald. Ten aanzien van de verschillen die ontstaan tussen het vastgestelde derde Waterhuishoudingsplan en de nog niet aangepaste waterbeheersplannen wordt verwacht van de waterschappen dat zij het meest recent vastgestelde beleid als basis nemen voor de uitvoering.

I.4 De Europese Kaderrichtlijn Water en het derde Waterhuishoudingsplan

De Europese Kaderrichtlijn Water

De Europese Kaderrichtlijn Water is vastgesteld in december 2000. De richtlijn heeft tot doel, uitgaande van een stroomgebiedbenadering, oppervlaktewater en grondwater in zowel kwalitatief als kwantitatief opzicht te beschermen en te verbeteren. De richtlijn is de eerste stap tot integratie van verschillende Europese richtlijnen op het gebied van waterkwaliteit, ecologie en natuurbeheer. De Kaderrichtlijn Water beoogt de verwezenlijking van integraal waterbeheer op het niveau van alle stroomgebieden in de Europese Unie. De hoofddoelen van de Kaderrichtlijn Water zijn:

- Het bereiken van een goede chemische en ecologische kwaliteit van grond- en oppervlaktewater;
- het beschermen van ecologisch waardevolle wateren tegen verdere achteruitgang en het verbeteren daarvan;
- Het bevorderen van duurzaam gebruik van water;
- Het realiseren van een forse vermindering van lozingen en emissies van stoffen naar het oppervlaktewater die het milieu schaden;
- Het bewerkstelligen van een aanzienlijke vermindering van huidige en toekomstige verontreiniging van grondwater;
- Het voldoen aan de doelstellingen voor beschermde gebieden conform de vogel- en habitatrichtlijn, de gewasbeschermingsrichtlijn, de zwemwaterrichtlijn en de nitraatrichtlijn.

Een aanvullende toelichting op de Kaderrichtlijn Water is te vinden in bijlage 2 (deel II).

Implementatietraject Kaderrichtlijn Water

De lidstaten van de Europese Unie hebben de wettelijke plicht om de Kaderrichtlijn Water vast te leggen in hun wetgeving en deze door te laten werken in hun plannen. De beoogde resultaten van de Kaderrichtlijn zijn bindend, maar de lidstaten bepalen zelf hun ecologische doelstellingen. De chemische en ecologische doelen voor alle waterlichamen moeten in 2015 zijn gehaald. Middels een door het rijk in te dienen derogatieverzoek is het toegestaan om twee maal zes jaar uitstel te vragen voor het behalen van de doelstellingen. Dit uitstel moet wel goed worden onderbouwd. Daarna is er de mogelijkheid om definitief lagere ecologische doelstellingen vast te stellen. De uiterste datum voor de beoogde resultaten is 2027. In 2009 moeten de te bereiken resultaten vastgelegd zijn in zogenaamde Stroomgebiedbeheersplannen voor internationale stroomgebieden. Nederland maakt deel uit van vier van deze internationale stroomgebieden (Eems, Rijn, Maas en Schelde). Gelderland maakt deel uit van de stroomgebieden Rijn en Maas. Het Stroomgebiedbeheersplan dat in 2009 wordt vastgesteld

is het eerste beleidsstuk uit hoofde van de Kaderrichtlijn Water waarin de ecologische en chemische doelen zijn omschreven en waarin de maatregelen zijn vastgelegd.

Bestuurlijke implicaties

Hoewel de Kaderrichtlijn Water in grote lijnen aansluit bij het huidige Nederlandse waterbeleid, zijn er een aantal nieuwe aspecten uit de Kaderrichtlijn voor Nederland te benoemen:

- Een grensoverschrijdende en stroomgebiedsgerichte aanpak bevordert integraal waterbeheer.
- Ecologische doelstellingen zijn beter gekwantificeerd en beter toetsbaar.
- Een economische analyse van het watergebruik maakt onderdeel uit van de planvorming.

De kaderrichtlijn bevordert uitvoering van het nationale en regionale waterkwaliteitsbeleid en -beheer. De richtlijn bevat duidelijke mijlpalen voor het vaststellen van reële en meetbare doelstellingen, die binnen een bepaalde periode gehaald moeten worden, met kaders voor de uitvoering van maatregelen.

De Kaderrichtlijn Water en het Provinciaal Waterhuishoudingsplan

De bestaande verhoudingen in het Nederlandse waterbeheer veranderen door de implementatie van de Kaderrichtlijn Water niet. In het wetvoorstel implementatie Kaderrichtlijn Water wordt aangegeven dat het Stroomgebiedbeheersplan in 2009 in feite bestaat uit het conglomeraat van de nationale Nota Waterhuishouding, 12 provinciale Waterhuishoudingsplannen en alle waterbeheersplannen. Dit Stroomgebiedbeheersplan dat in 2009 naar Brussel wordt gestuurd, bestaat waarschijnlijk uit een integratie van de relevante gedeelten uit hiervoor genoemde plannen. De gekozen wijze van implementatie stelt dus zeer hoge eisen aan de afstemming. Het Stroomgebiedbeheersplan is integraal waterbeheer op alle niveau's. Rapportage in de Kaderrichtlijn Water vindt plaats op stroomgebiedsniveau. Dit vereist afstemming en coördinatie tussen de verschillende waterbeheerders (waterschappen, provincies en rijk).

Het derde Waterhuishoudingsplan sorteert voor op de Kaderrichtlijn Water. De provincie Gelderland volgt bij de implementatie van de Kaderrichtlijn een pragmatische strategie die tot realistische doelen leidt. Dit sluit aan op de 'Ambitionotitie' van het rijk.

Het gewenste niveau van de waterkwaliteit is nu nog gebaseerd op het vigerende milieubeleid van het rijk. Per probleemstof wordt daarbij een normgetal gehanteerd dat het Maximaal Toelaatbaar Risico aangeeft (MTR). Voor elk van deze stoffen is ook een normgetal gehanteerd overeenkomend met het Verwaarloosbaar Risico (VR).

Ten aanzien van de 'Goede Chemische Toestand' wordt in de Kaderrichtlijn Water gesproken over prioritaire (gevaarlijke) stoffen. De Europese Commissie heeft het voornemen eind 2006 voor deze stoffen gemeenschappelijke waterkwaliteitsnormen op te stellen. Thans circuleert in Europa echter al een voorlopige lijst die opgesteld is door het Fraunhofer Instituut. Uit een globale analyse blijkt dat deze doelstellingen voor enkele stoffen strenger zijn dan de huidige Nederlandse MTR-normen. Het risico bestaat dat het bereiken van de Goede Chemische Toestand zonder aanvullend beleid niet gehaald wordt. Mede daarom zal de provincie Gelderland zowel bij het rijk als in Brussel aandringen op

Europese Kaderrichtlijn Water
Stroomgebieden Nederland

een voldoende scherp en haalbaar Europees emissiebeleid voor prioritaire stoffen. De stoffen waar het om gaat, zijn opgenomen in bijlage 5 (deel II). De definitieve Kaderrichtlijn normeringen zullen vanaf 2009 gaan gelden en zullen dan de MTR-normen vervangen.

Organisatie Kaderrichtlijn Water

Het Rijnstroomgebied is onderverdeeld in 4 deelstroomgebieden en de Provincie Gelderland is bij 3 deelstroomgebieden betrokken: Rijndelta-Oost, Rijndelta-Midden en Rijndelta-West (zie kaartje). De provincie Gelderland is ook betrokken bij het stroomgebied van de Maas. In elk deelstroomgebied zijn de belangrijkste (water)beheerders betrokken, te weten: Regionale Directies van Rijkswaterstaat, de waterschappen, de provincies, de regionale directies van het Ministerie van LNV en de gemeenten.

1.5 Totstandkoming en procedure van het derde Waterhuishoudingsplan

In 2003 is het tweede Waterhuishoudingsplan geëvalueerd (zie bijlage 1, deel II). Hierbij zijn de inhoudelijke resultaten en de inzichten van de 'gebruikers' betrokken. Uit de evaluatie kwam naar voren dat de provincie regie (op het uitvoeren van beleid) en toezicht (monitoren en handhaven) effectiever moet uitvoeren. Het derde Waterhuishoudingsplan geeft hiervoor de basis. Op basis van de evaluatie is de discussienota opgesteld. Na regionale bijeenkomsten en themabijeenkomsten stelden Gedeputeerde Staten in december 2003 de Hoofddij-nennnota vast. Hierin zijn de hoofdlijnen voor de herziening van het Gelderse waterbeleid opgenomen. Over de hoofdlijnen van dit Waterhuishoudingsplan en van het Streekplan zijn een najaarsmarkt in 2003 en een voorjaarsmarkt in 2004 gehouden, waarbij input geleverd is ten behoeve van het (ontwerp) Waterhuishoudingsplan. In het voorjaar van 2004 is de Hoofddij-nennnota bestuurlijk besproken met het rijk, waterschappen, gemeenten, het waterbedrijf Vitens en met de belangenorganisaties. Ook hebben Gedeputeerde Staten afstemmingsoverleg gevoerd met de aangrenzende buurprovincies en de Duitse autoriteiten. De reacties op de hoofddij-nennnota zijn verwerkt in het (Ontwerp) derde Waterhuishoudingsplan.

Procedure tot vaststelling

Over het derde Waterhuishoudingsplan is inspraak georganiseerd. De basis hiervoor is de Inspraakverordening Gelderland 2004 en afdeling 3:4 van de Algemene wet bestuursrecht. De ingebrachte mondelinge en schriftelijke zienswijzen hebben geleid tot diverse aanpassingen. De beantwoording van de inspraakreacties en de beleidswijzigingen zijn op 2 november 2004 door Gedeputeerde Staten vastgesteld in de inspraaknota. Het derde Waterhuishoudingsplan is in december 2004 vastgesteld door Provinciale Staten. Het plan bevat volgens de huidige inzichten geen besluiten in de zin van artikel 1:3 van de Algemene wet bestuursrecht. Er is dus geen mogelijkheid voor een rechterlijke toets. Mochten belanghebbenden anders van mening zijn, dan kunnen zij gebruik maken van de bezwaar- en beroepsmogelijkheden uit de Algemene wet bestuursrecht.

Herzien, uitwerken en afwijken

De wettelijke herzieningstermijn van dit plan is vier jaar, met de mogelijkheid van verlenging met vier jaar. De Wet op de waterhuishouding zal worden

herzien ten behoeve van de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water. De inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de waterhuishouding is beoogd eind 2006. De herzieningstermijn zal dan 6 jaar worden. Voor een eventuele tussentijdse herziening gelden dezelfde eisen als voor een gewone wettelijke herziening. Een dergelijke tussentijdse herziening is in 2006 voorzien. Binnen de waterbergingszoekgebieden worden vóór 1 mei 2006 waterbergingsgebieden begrensd. Deze kunnen in de herziening van het plan worden opgenomen evenals de functie cultuurhistorie, die nog moet worden uitgewerkt. De in dit plan vastgelegde functies voor (delen van) de waterhuishouding vormen met de daarbij behorende doelstellingen het einddoel voor de lange termijn. De functies of waterhuishoudkundige doelstellingen kunnen niet worden gewijzigd zonder een herziening van dit plan. Het beleid in de planperiode geeft aan op welke manier en in welk tempo stappen in de richting van het einddoel worden gezet. Hierin is variatie mogelijk. Als beslissingen in strijd zijn met het beleid in de planperiode, is er sprake van een afwijking van dat beleid. Het einddoel blijft gelijk, alleen de manier waarop of het tempo waarin verandert. Afwijken van dit plan door Gedeputeerde Staten (Gedeputeerde Staten kunnen slechts afwijken van het plan, voorzover dat in het plan is toegestaan op grond van artikel 9 van de Verordening waterhuishouding Gelderland) is dan toegestaan mits een dergelijke beslissing is gericht op een bepaalde concrete situatie en de beslissing is gemotiveerd. Als de afwijking structureel is, is er sprake van een verandering van het einddoel en dient dus een herziening plaats te vinden.

Voor het overige zijn afwijkingen van het plan door Gedeputeerde Staten toegestaan voor:

- de beleidslijnen voor de vergunningverlening ingevolge de Grondwaterwet;
- monitorings-, voortgang- en programmeringsopzet;
- de uitvoeringsagenda in hoofdstuk 6.

De hoofdlijnen van het beleid gaan over de thema's 'veiligheid tegen hoogwater', 'droge voeten en water voor droge tijden', 'natte natuur', 'schoon water in gebieden' en 'schoon water uit de kraan'. Het lange-termijn-beleid in dit Waterhuishoudingsplan is gelijk aan het beleid uit het vorige Waterhuishoudingsplan, aangevuld met het waterbeleid voor de 21e eeuw met 'voldoende

2 Hoofdlijnen van het beleid

ruimte voor de rivier' en 'voldoende ruimte om regenwater vast te houden in sloten en plassen, en in wa-

terbergingsgebieden die geschikt zijn om bij zeer hevige regenbuien tijdelijk te kunnen onderlopen'. Daarnaast wordt met dit plan geanticipeerd op de Europese Kaderrichtlijn Water.

De hoofdlijnen van het provinciale waterbeleid tot 2015 zijn gebiedsgericht uitgewerkt op drie onderdelen: 'basisbeleid dat provinciebreed nodig is', 'aanvullend beleid in actiegebieden' en 'gebiedsgericht grondwaterbeheer'.

De functiekaart wijst aan in welke gebieden welke functie leidend is voor de inrichting en beheer van het watersysteem. Het beleid gericht op specifieke functies zorgt ervoor dat de bijzondere vereisten aan het watersysteem ter plaatse afgestemd worden op die functie.

Het watersysteem in Gelderland wordt aangejaagd door de grote infiltratiegebieden op de stuwwallen en in de Achterhoek. Deze 'blauwe motoren' zijn de motoren van de regionale grondwatersystemen. De basisafvoer van beken en de kwelafhankelijke natuur is mede van de goede werking van deze systemen afhankelijk

2.1 Inleiding

Het Gelderse watersysteem onder druk

Het watersysteem van Gelderland bestaat uit een aantal grote eenheden: het stuwwalsysteem van Veluwe, de Gelderse Vallei en IJsselvallei, het dekzandbekensysteem van de Achterhoek en de stuwwal van Montferland, de Nijmeegse stuwwal en tenslotte het Rivierengebied. Het geheel is een onderdeel van de stroomgebieden van de Rijn en de Maas.

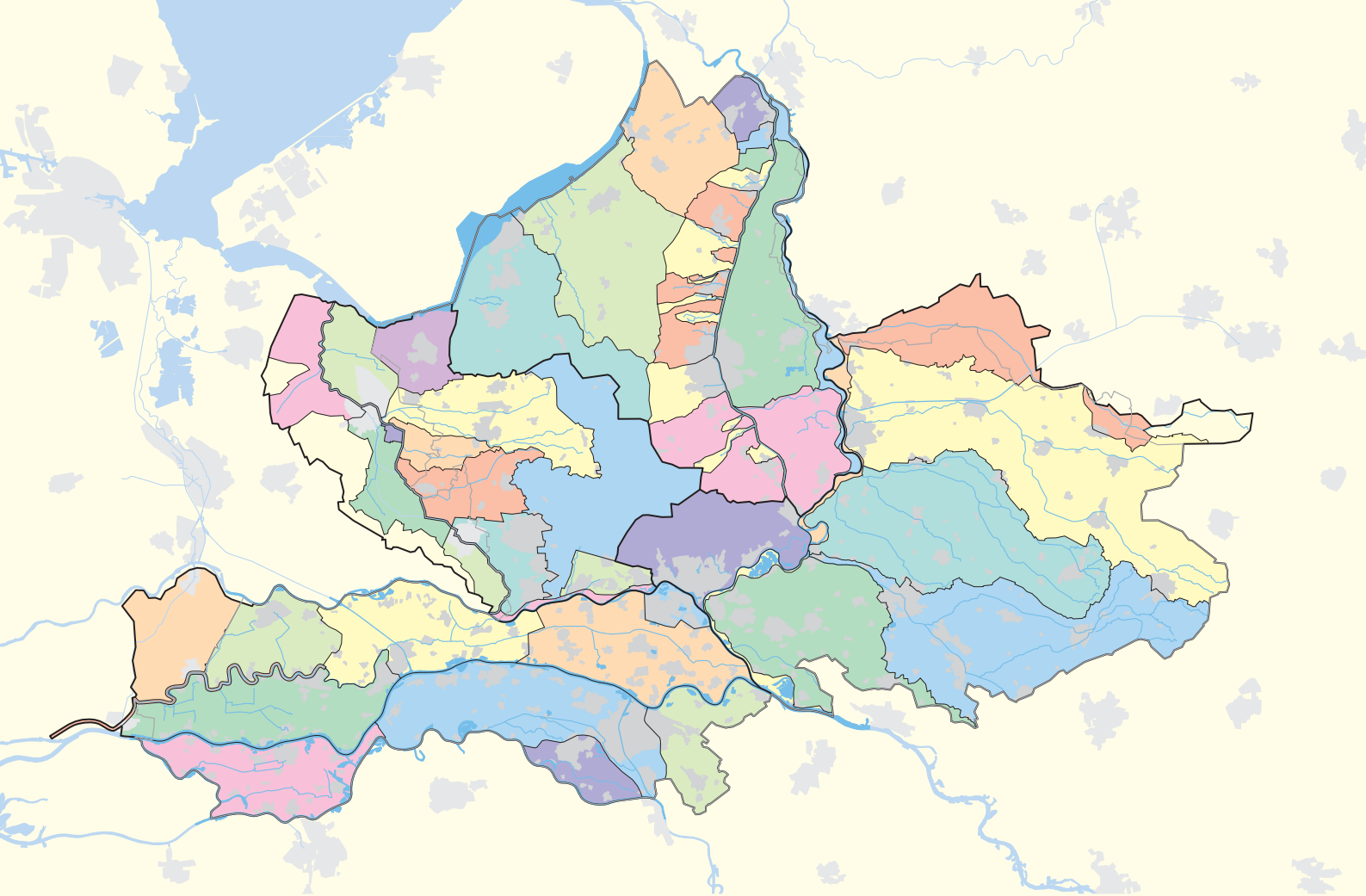
Jaarlijks valt er in Gelderland circa 800mm neerslag. Daarnaast vindt – vooral lokaal – nog enige aanvulling naar het grondwater plaats door inzijging van oppervlaktewater. Tegenover de aanvulling van het grondwater staat dat het water op verschillende manieren uit het watersysteem wordt afgevoerd. Dit gebeurt met name door verdamping via bodem, planten en bomen, door afvoer via het oppervlaktewatersysteem, door natuurlijke ondergrondse afstroming van grondwater (kwel naar andere provincies) en door grondwateronttrekkingen ten behoeve van de drinkwatervoorziening en industriële doeleinden. Het verschil tussen neerslag enerzijds en verdamping, afvoer via het oppervlaktewatersysteem, ondergrondse afstroming en grondwateronttrekkingen anderzijds, bepaalt in belangrijke mate de grondwaterstand. Hoogteligging en reliëf zijn aanvullende factoren. Jaarlijks verdampt circa 64% van het in de bodem opgenomen regenwater, 30% wordt afgevoerd via het oppervlaktewatersysteem, 2% via ondergrondse afstroming en tenslotte 6% via grondwateronttrekkingen.

Het watersysteem in Gelderland wordt aangejaagd door de grote infiltratiegebieden op de stuwwallen en in de Achterhoek. Deze ‘blauwe motoren’ zijn de motoren van de regionale grondwatersystemen. De basisafvoer van beken en de kwelafhankelijke natuur is mede van de goede werking van deze systemen afhankelijk. Op kaart 1 is dit grootschalige grondwatersysteem schematisch weergegeven. Van dichterbij bekeken valt het uiteen in een groot aantal onderdelen. Het oppervlaktewatersysteem bestaat uit stroomgebieden waarbinnen het water door de bodem en sloten naar de beken toestroomt. In (gestuwde) beekgebieden ontstaat het beeld van veer- of waaivormige stroomgebieden. Het water stroomt hier min of meer vrij af naar de rivier en Randmeren. In poldersystemen is het mensgemaakte patroon van kavelsloten en weteringen bepalend. Inlaat en uitslag van oppervlaktewater wordt hier meestal met technische ingrepen geheel beheerst. Op kaart 2 is het oppervlaktewatersysteem met deelstroomgebieden weergegeven. In de stroomgebiedsvisies die in 2002 krachtens het Nationaal Bestuursakkoord Water zijn opgesteld zijn voor deze gebieden de wateropgaven in beeld gebracht.

*kaart 1
zie pag. 32*

*kaart 2
zie pag. 34*

In de loop van de eeuwen is het natuurlijke watersysteem steeds verder aangepast. Enerzijds met het oog op veiligheid en droge voeten, anderzijds ook om optimale voorwaarden voor de landbouw te creëren en om een goede drooglegging voor steden te waarborgen. De grenzen van de aanpasbaarheid van het watersysteem zijn echter bereikt. De ruimte voor water is te klein geworden en verschillende vormen van ruimtegebruik (zoals landbouw, natuur en grondwaterwinning) stellen tegenstrijdige eisen aan het watersysteem. Tenslotte hebben landbouw, verstedelijking en industrie een wissel getrokken op de waterkwaliteit. Reeds in het vorige, tweede Waterhuishoudingsplan heeft de provincie be-

Kaart 2
Stroomgebieden regionale watersystemen

leid vastgesteld voor de verduurzaming van het watersysteem. Hierbij wordt aangestuurd op een stroomgebiedsbenadering bij de aanpak van de wateropgaven. Het Streekplan en dit Waterhuishoudingsplan vullen elkaar aan en de ruimtelijke aspecten van het waterbeheer zijn op elkaar afgestemd. Gelderland kan niet zonder goed waterbeheer, waarvan Europese kwaliteitsambities en nationale waterbergingsdoelen vanzelfsprekend deel uitmaken. Het Gelderse watersysteem moet meeveranderen met het klimaat en het Gelderse water moet in stad, natuur en landbouwgebied schoon zijn en toegesneden op de maatschappelijke eisen en wensen.

Evaluatie Gelders waterbeleid tot 2004

In 2003 is samen met de Gelderse waterschappen de tweede Gelderse Watersysteemrapportage opgesteld. Deze rapportage geeft inzicht in de huidige toestand van het watersysteem en de mate waarin de waterdoelen zijn bereikt.

Hieruit is ondermeer gebleken dat:

- de basisnormen voor oppervlaktewaterkwaliteit nog niet overal zijn bereikt;
- grondwateronttrekking door de industrie sterk is verminderd en daarmee voldaan is aan de in tweede Waterhuishoudingsplan gestelde doelen;
- de verdrogingsbestrijding niet heeft geleid tot een aanzienlijk natuurherstel van de gewenste (grond)watersituatie;
- waterdoelen niet in alle gevallen zijn te toetsen aan de praktijk, vanwege het ontbreken van een toegesneden meetnet en meetprogramma.

Het waterbeleid van de voorgaande jaren heeft wel resultaten geboekt. De verdroging van natuurgebieden is een halt toegeroepen. De situatie is niet verder verslechterd sinds 1996. De waterkwaliteit is sterk verbeterd door het gebruik van fosfaatvrije wasmiddelen. Ook zijn rioolwaterzuiveringen veel effec-

Maatregelen te beginnen

- kansrijke projecten
- ruimtelijke impuls
- hoogwatergeul
- gebied met grootschalige dijkverlegging

Maatregelen buitendijks

- obstakels verwijderen
- uiterwaard verlaging

Maatregelen binnendijks

- hoogwatergeul
- gebied met grootschalige dijkverlegging

Maatregelen als sluitstuk

- kribverlaging
- zomerbedverdieping
- retentie

Kaart 3
Maatregelen Regioadvies Ruimte voor de Rivier

tiever en zijn de laatste jaren veel ongerioleerde lozingen gesaneerd. Daarentegen is de diffuse verontreiniging nog niet weggenomen. Het mestbeleid zal de komende tijd strenger worden door aanwijzing vanuit de Europese Unie. Maar de historische last van fosfaatverzadigde bodems is daarmee niet weggenomen. Ook baart het de provincie zorgen dat het gebruik van pesticiden bij stedelijk beheer weer lijkt toe te nemen na een aanvankelijke daling. Tenslotte blijkt het terugdringen van gewasbeschermingsmiddelen door de landbouw en het gebruik van uitlozende bouwmaterialen lastig. Ook hier is sprake van een historische last: in de bestaande gebouwenvoorraad en openbare ruimte is immers op grote schaal zink, koper, bitumen en dergelijke toegepast. De evaluatie van het tweede waterhuishoudingsplan is opgenomen als bijlage 1 in deel II van dit derde waterhuishoudingsplan 'het bijlagenboek'.

Toepassen stroomgebiedsbenadering

De stroomgebiedsbenadering is een hulpmiddel bij het ordenen en duurzaam vormgeven van functies. Van de waterpartners wordt verwacht deze benadering toe te passen, zodat ontwikkelingen geen maatschappelijk onaanvaardba-

re negatieve invloed hebben op de waterhuishouding. Voor de functies natuur en drinkwaterwinning houdt de benadering in dat wordt nagegaan of bij ruimtelijke ontwikkelingen (uitbreiding van bestaande of realisering van nieuwe functies) geen nadelige beïnvloeding plaatsvindt van benedenstrooms gelegen waardevolle aan water gebonden natuur en van drinkwaterwinningen, omdat natuur en drinkwater hoge eisen stellen aan het water. Een goede kwaliteit water bovenstrooms maakt natuurbehoud en -ontwikkeling benedenstrooms kansrijk. Ook het aanwijzen van grondwaterbeschermingsgebieden - al jarenlang vaststaand beleid - is een toepassing van de stroomgebiedsbenadering. Om het hoofd te bieden aan de klimaatverandering en om de hierboven geschetste verbetering van de waterkwaliteit te verkrijgen, is een verdere uitwerking van de stroomgebiedsbenadering nodig, geïntroduceerd in het Nationaal Bestuursakkoord Water met de tritsen 'vasthouden -bergen – afvoeren' en 'schoon houden – scheiden – schoon maken'.

In de volgende paragraaf worden de wateropgaven per thema behandeld.

2.2 Water op orde

Nieuw sinds de vaststelling van het vorige Waterhuishoudingsplan in 1996 is de aandacht voor klimaatverandering en de gevolgen die dat heeft voor het waterbeheer; het gaat om veiligheid tegen hoogwater, zoals in de Planologische Kernbeslissing 'Ruimte voor de Rivier'. Het gaat ook om droge voeten bij extreme neerslag en om voldoende water voor droge tijden. Het Nationaal Bestuursakkoord Water uit 2003 is hiervoor de leidraad. Nieuw is ook de Europese Kaderrichtlijn Water uit 2000, die de lidstaten van de Europese Unie ertoe aanzet resultaten te boeken met het schoon maken van het water in stad en land en het beschermen en ontwikkelen van natuur. De provincie en de waterpartners staan kortom voor een aantal noodzakelijke maatregelen die niet gering zijn in hun omvang. De uitvoering daarvan is essentieel voor het behoud en de ontwikkeling van de Gelderse omgevingskwaliteit. Nut en noodzaak van dit waterbeleid staan voor de provincie als een paal boven water.

De hoofdlijnen van het provinciale waterbeleid tot 2015 zijn terug te voeren op een drietal onderdelen. Te weten 'basisbeleid dat provinciebreed nodig is', 'aanvullend beleid in actiegebieden' en 'gebiedsgericht grondwaterbeheer'.

Provinciebreed basisbeleid

- Het realiseren van veiligheid tegen hoogwater in de grote rivieren door structurele buitendijkse oplossingen conform het regioadvies dat ingebracht is in de procedure voor de Planologische Kernbeslissing 'Ruimte voor de Rivier'.
- Voorkomen van achteruitgang van de waterkwaliteit en bescherming van de waterhuishoudkundige functies. Met name voor de functies natuur en waterberging is daar een planologische bescherming in gemeentelijke bestemmingsplannen voor nodig.
- Inrichten van waterbergingsgebieden ter voorkoming van wateroverlast.
- In 2005 wordt de gewenste (chemische) waterkwaliteit vastgesteld, krachtens de Europese Kaderrichtlijn Water. De mogelijkheid om deze waterkwaliteit voor 2015 te realiseren hangt voor een belangrijk deel af van het rijksbeleid voor het gebruik van pesticiden, meststoffen en uitlogende bouwmaterialen,

de drie hoofdoorzaken van diffuse verontreiniging. Door uitvoering van de Reconstructieplannen zal het gebruik van pesticiden en meststoffen afnemen door bijvoorbeeld extensivering van de veehouderij. De provincie zet zich met dit Waterhuishoudingsplan specifiek in voor het aanpakken van de resterende puntlozingen zoals riooloverstorten.

Aanvullend beleid in actiegebieden

In dit Waterhuishoudingsplan is gebiedsgericht beleid geformuleerd voor een aantal waardevolle gebieden die om specifieke waterhuishoudkundige condities vragen. Het gaat daarbij om het ontwikkelen van natuur en het verbeteren van de waterkwaliteit. Het concentreren van de beperkte (provinciale) middelen voor natuur en waterkwaliteit op een beperkt aantal gebieden vergroot de kans op resultaten. Ook organisatorisch is het sterker om binnen één gebied alle waterhuishoudkundige knelpunten tegelijk aan te pakken. Meestal is er een sterke samenhang, daardoor is er met samenwerking een beter resultaat te bereiken. Deze integrale aanpak betekent dat maatregelen in het grond- en oppervlakte-waterbeheer in samenhang worden uitgevoerd. Ook betekent deze aanpak dat maatregelen in het waterbeheer in samenhang worden uitgevoerd met maatregelen in de ruimtelijke ordening en het milieubeheer.

In dit plan worden, naast de wettelijk verplicht te ontwikkelen vogel- en habitatrichtlijngebieden, negen actiegebieden aangewezen: namelijk De Bommerwaard, de Hierdense Beek, de Veldbeek, de Zuid-Veluwse Beken, Oost-Veluwezoon inclusief de Havikerwaard, het bekengebied rondom Winterswijk, De Graafschap, de Hatertsche Vennen en het Binnenveld. De aanpak van de wateropgaven in de actiegebieden betekent een accentverschuiving in het beleid. Lopende uitvoeringsprojecten, ook buiten de actiegebieden, moeten gewoon doorgang vinden.

Gebiedsgericht grondwaterbeheer

Grondwater is en blijft in Gelderland de voornaamste bron van drinkwater en hoogwaardige industriële toepassingen. De totale grondwateronttrekking in Gelderland blijft wel onder het provinciale plafond van 255 miljoen kubieke meter per jaar. De regionale onttrekkingenplafonds uit het tweede Waterhuishoudingsplan zijn losgelaten. De provincie kiest voor een op het draagkrachtprincipe gebaseerd systeem. Hierbij zijn de functies en doelen van een gebied bepalend voor de mogelijkheden voor grondwateronttrekking. Hiervoor is in het derde Waterhuishoudingsplan een 'optimaliseringskaart' opgenomen met gebieden waar de provincie actief de nadelige effecten van grondwateronttrekkingen wil doen afnemen door de grondwateronttrekkingen te verplaatsen, verminderen of te compenseren.

Het waterbeheer heeft betrekking op de thema's 'veiligheid tegen hoogwater', 'droge voeten en water voor droge tijden', 'natte natuur', 'schoon water in gebieden' en 'schoon water uit de kraan'. Het lange-termijn-beleid in dit Waterhuishoudingsplan is gelijk aan het beleid uit het vorige Waterhuishoudingsplan, aangevuld met het waterbeleid voor de 21e eeuw met 'voldoende ruimte voor de rivier' en 'voldoende ruimte om regenwater vast te houden in sloten en plassen, en in waterbergingsgebieden die geschikt zijn om bij zeer hevige regenbuien tijdelijk te kunnen onderlopen'. Daarnaast wordt met dit plan geanticipeerd op de Kaderrichtlijn Water.

2.2.1 Veiligheid tegen hoogwater

De klimaatverandering maakt de grote rivieren die door Gelderland stromen grilliger: hoogwaters worden hoger, laagwaters lager. Landelijk is ervoor gekozen de rivieren meer ruimte te geven en niet nogmaals de dijken te verhogen. Door belemmeringen in de uiterwaarden weg te nemen maar ook door bijvoorbeeld plaatselijk de dijken terug te leggen kunnen afvoerpieken worden opgevangen. De provincie kiest voor structurele buitendijkse maatregelen. De prioriteit ligt bij het oplossen van de flessenhalzen, en uiterwaard- en riviermaatregelen en het verbreden van het riviersysteem door het verleggen van dijken. Alleen als al deze maatregelen onvoldoende opleveren of als er geen mogelijkheden zijn om buitendijks tot een oplossing te komen zijn binnendijkse maatregelen nodig. Door in te zetten op structurele maatregelen buitendijks wordt een veerkrachtig en robuust riviersysteem gecreëerd met de nodige flexibiliteit. Veiligheid op de lange termijn en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in het rivierengebied moeten daarbij hand in hand gaan. Door deze aanpak is naar onze mening de inzet van noodoverloopgebieden overbodig. Deze visie geldt zowel voor de Maas als voor de Rijntakken.

Toekomstige waterafvoer op de rivieren

In het onderzoek "Grensoverschrijdende gevolgen van extreem hoogwater op de Niederrhein" van de Duits-Nederlandse werkgroep Hoogwater wordt aangetoond dat onder bijzondere meteorologische omstandigheden op de Niederrhein in Nordrhein-Westfalen grotere afvoeren kunnen voorkomen dan de huidige maatgevende afvoer. Dergelijke extreme afvoeren komen echter veel minder vaak voor dan de maatgevende afvoer. De kans van optreden is vermoedelijk kleiner dan gemiddeld éénmaal in de duizend jaar.

De conclusies ten aanzien van de maximale waterafvoer op de Rijn en richten ons voor de toekomst (2050) op een afvoer van 17.000 m³/s bij Lobith worden onderschreven door de provincie Gelderland. De keuze voor maatregelen die daadwerkelijk nodig zijn om de gewenste veiligheid te bieden, zal worden gemaakt in afstemming met ontwikkelingen en de te nemen maatregelen in het gehele stroomgebied van de Rijn. Het project 'Ruimte voor de rivier' dient daadkrachtig te worden voortgezet om een hoogwaterafvoer van 16.000 m³/s in 2015 zonder schadelijke gevolgen te kunnen verwerken.

Voor de Maas ondersteunt de provincie het advies 'Integrale Verkenning Maas 1', waarin wordt uitgegaan van een toekomstige (2050) afvoer van 4.600 m³/s bij Borgharen.

Resultaat 2015 'Ruimte voor de rivier'

Op verzoek van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat is in het kader van de voorbereiding van de Planologische Kern Beslissing 'Ruimte voor de Rivier' (PKB-RvR) een door de regio gedragen advies voor de PKB-RvR, deel I opgesteld. Dit regioadvies bevat een pakket maatregelen gericht op structurele veiligheid voor de lange termijn tegen hoogwater in de grote rivieren, dat de inzet van noodoverloopgebieden overbodig maakt. Het structureel toevoegen van ruimte aan het winterbed van de rivier biedt vanuit veiligheidsoogpunt de beste garanties voor een veerkrachtig, robuust en duurzaam riviersysteem. De keuze van maatregelen is gebaseerd op het regionaal ruimtelijk kader zijnde een visie vanuit ruimtelijke kwaliteit op het rivierengebied, zoals in het kader van de Planologische Kernbeslissing 'Ruimte voor de Rivier' is ontwikkeld. Het regio-

advies is opgesteld vanuit de gedachte om veiligheid op de lange termijn én het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in het rivierengebied te realiseren. Het regioadvies voldoet aan de doelstelling van de Planologische Kernbeslissing ‘Ruimte voor de Rivier’ in het bieden van meer ruimte voor de rivier en is gebaseerd op ruimtelijke maatregelen langs de rivieren. Enkele belangrijke uitgangspunten voor de maatregelen (lange termijn) zijn:

- Duurzame veiligheid dient gegarandeerd te zijn;
- Het accent ligt op ruimtelijke maatregelen;
- Bij het af- en vergraven van de bestaande uiterwaarden wordt nadrukkelijk rekening gehouden met aanwezige natuur en landschappelijke en cultuurhistorische waarden;
- Maatregelen die een groot waterstandsverlagend effect hebben, draagvlak in de regio hebben, kosteneffectief zijn en bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit, hebben de voorkeur.

Het maatregelenpakket van het regioadvies gaat uit de lange termijn met een programmatische aanpak. Hierdoor dragen maatregelen die voor de korte termijn nodig zijn, altijd bij aan het realiseren van de afvoeren voor de lange termijn. De inzet van technische maatregelen in de vorm van kribverlaging, dijkverbetering en zomerbedverdieping, maar ook de eventuele inzet van Rijnstrangen als retentie, is als sluitstuk in het regioadvies opgenomen.

Op kaart 3 zijn de maatregelen van het regioadvies ‘Ruimte voor de Rivier’ (endconcept, versie 11 november 2004) weergegeven. Op de kaart zijn alle maatregelen opgenomen zoals die in Gelderland nodig zijn en geeft daarmee een beeld van het regioadvies. De maatregelen voor de korte termijn (2015) hebben een bruine tekstkleur. De maatregelen met een zwarte tekstkleur zijn benodigd voor de lange termijn (2050). Van de kaart gaat enkel een signaalwerking uit. Dit wordt gebruikt als basis voor overleg met gemeenten om te voorkomen dat er onomkeerbare ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden. De maatregelen uit het regioadvies waarvoor binnendijks ruimte nodig is, zullen in het Streekplan worden opgenomen.

Het derde Waterhuishoudingsplan is eerder vastgesteld dan de PKB-RvR. Met het regioadvies is het door het rijk gevraagde advies geleverd. In de loop van 2005 zal meer bekend zijn in hoeverre de maatregelen uit het regioadvies ook daadwerkelijk overeenkomen met de maatregelen in de PKB-RvR. De besluitvorming met de daarbij behorende inspraakmogelijkheden over de benodigde (rivierverruimende) maatregelen vinden plaats in het kader van de PKB-RvR. Pas nadat de besluitvorming over de PKB-RvR is afgerond, zullen de maatregelen worden doorvertaald in provinciale plannen.

Maatregelen regioadvies ‘Ruimte voor de Rivier’

De grotere binnendijksgerichte rivierverruimende maatregelen die in het regioadvies voor de korte termijn nodig zijn, zijn de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld en de dijkverleggingen Veur-Lent, Brakelse benedenwaarden, Hondsbroekse Pleij en Voorsterklei. Ook worden de buitendijksgelegen kansrijke projecten ingezet, te weten bij de IJssel de Koppenwaard, bij het Pannerdensch kanaal de Huissensche waarden, bij de Nederrijn/Lek het eiland van Maurik en bij de Waal de Drutensche waarden en Munnikenland.

De projecten met ruimtelijke impuls, die evenwel geen bijdrage leveren aan de doelstelling veiligheid, zijn Loevestein, de jachthaven Hattem, de steenfabrie-

kaart 3
zie pag. 35

ken Rheden-Lathum, Wageningen, Hurwenen, Vuren en de stedelijke zones ter plaatse van Nijmegen, Tiel en Zaltbommel.

Vanuit de lange termijn is het nodig om voor 2015 het proces op te starten voor de grote binnendijksgerichte maatregelen, waarvan de noodzaak voor ri-
vierverruiming na 2015 is voorzien. Op dit moment bestaat hiervoor (enig)
maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak en is er sprake van een nu of nooit si-
tuatie, gezien de ruimtelijke ontwikkeling ter plaatse. Het gaat hierbij om de
hoogwatergeulen bij Deventer en Zutphen.

Gezien de ruimtelijke stedenbouwkundige ontwikkelingen op lange termijn
zijn als zoekzones in het ontwerp Streekplan opgenomen de hoogwatergeulen
bij Deventer en Zutphen. Op korte termijn spelen de hoogwatergeul Veessen-
Wapenveld en de dijkverleggingen Veur-Lent en Voorsterklei.

Resultaat 2015: Integrale Verkenning Maas 2

Vanuit de Gelderse visie op hoogwaterbescherming (structurele maatregelen
buitendijks), worden in het kader van de uitwerking Integrale Verkenning Maas 2,
gezamenlijk, door breed maatschappelijk overleg tussen overheden en belangen-
organisaties, de benodigde maatregelen voor de Maas bepaald. Dit zal medio
2005 resulteren in een advies van de stuurgroep Integrale Verkenning Maas aan
de Staatsecretaris van Verkeer en Waterstaat.

2.2.2 Droge voeten en water voor droge tijden

Door de klimaatverandering wordt het ook lastiger om met een krap beme-
ten watersysteem onder natte weersomstandigheden droge voeten te houden en
onder droge weersomstandigheden voldoende water in sloot, beek en plas te be-
houden. In het recente verleden zijn er periodes met extreme neerslag geweest
die hebben geleid tot omvangrijke overlast (winter 1998) en tot ernstige droogte
en watertekorten (zomer 2003). Dit weerbeeld van extremen zal in de toekomst
vaker optreden. Het watersysteem moet hiervoor aangepast worden, ruimer
worden gemaakt. Ruimte voor water in stad en land voorkomt schade: minder
overlast in stad en land, minder tekort van water voor landbouw en peilhandha-
ving, minder verdroging, minder verontreiniging door riooloverstorten. Ruimte
voor water is ook ruimte voor een aantrekkelijk landschap met goed ontwikkel-
de natuur en met een blijvende rol voor de landbouw als voedselproducent en
als beheerder van het landelijk gebied.

Resultaat 2015: vasthouden van water in actiegebieden

Om water langer vast te houden en te conserveren zijn maatregelen nodig,
zoals het verruimen van beken en het afkoppelen van regenwater van het riool
in stedelijke gebieden. Tot en met 2015 zullen deze maatregelen worden uitge-
voerd in de gebieden waar de ontwikkeling van natuur- en waterkwaliteit priori-
teit krijgt (zie paragraaf 2.2.6)

Resultaat 2015: Beschermen waterbergingsgebieden

Om de regionale waterbergingsgebieden tegen ongewenste vormen van
ruimtegebruik te beschermen moeten deze ter ondersteuning van het waterbe-
heer planologisch worden beschermd. In dit Waterhuishoudingsplan is hiervoor
beleid opgenomen, in afstemming met het in voorbereiding zijnde nieuwe
Streekplan.

Resultaat 2015: Inrichten waterbergingsgebieden

Om aan de verplichtingen te voldoen, die volgen uit het Nationaal Bestuursakkoord Water, moeten in 2015 alle noodzakelijke regionale waterbergingsgebieden zijn aangewezen en ingericht.

2.2.3 Natte natuur

Gelderland is een natuurrijke provincie. Van de hoge, droge Veluwe tot het natte Korenburgerveen is het zo natuurlijk mogelijk functioneren van het watersysteem de basis voor robuuste en waardevolle natuur. De (landbouw)-cultuurhistorische achtergrond is voor veel gebieden zeer bepalend voor het natuurelbeeld. Het kleine bronmos bij een sprengenkop krijgt daarbij evenveel aandacht als het grote ooibos in de uiterwaarden. Natuur komt alleen tot wasdom waar het grond- en oppervlaktewaterregiem is gericht op de natuur en als deze (planologisch) goed is beschermd. Veel natuurgebieden hebben momenteel te kampen met verdroging (te lage grondwaterstand, te weinig kwel of te geringe stroming in de beken) en met slechte waterkwaliteit.

Resultaat 2015: Beschermen natte natuur

Om de natte natuurgebieden en ecologische wateren tegen ongewenste vormen van ruimtegebruik te beschermen moeten deze ter ondersteuning van het waterbeheer planologisch worden beschermd. In dit Waterhuishoudingsplan is hiervoor beleid opgenomen, in afstemming met het in voorbereiding zijnde nieuwe Streekplan.

Resultaat 2015: Verdrogingsbestrijding en beekherstel

In dit derde Waterhuishoudingsplan is gebiedsgericht beleid geformuleerd voor een aantal waardevolle gebieden die om specifieke waterhuishoudkundige condities vragen. Het gaat daarbij om het ontwikkelen van natuur en het verbeteren van de waterkwaliteit. De resultaten voor 2015 van deze gebiedsgerichte aanpak worden beschreven in paragraaf 2.2.6.

2.2.4 Schoon water in gebieden

Schoon water in beek, sloot, meer en plas is een voorwaarde voor mooie natuur en voor de gezondheid van mens en dier. Het draagt bij aan de ruimtelijke kwaliteit van Gelderland en aan het welbevinden van de Gelderlanders. Bedreigingen voor de waterkwaliteit zijn de nog resterende puntbronnen zoals riooloverstorten, uitlogende bouwmaterialen, het gebruik van pesticiden bij stedelijk groenbeheer, voor de gewasbescherming en -vooral met het oog op natuurwaarden- de eutrofiërende stoffen stikstof en fosfaat. De Europese Kaderrichtlijn stelt harde doelen voor de gewenste waterkwaliteit. De provincie streeft ernaar om in 2015 de algemene (chemische) waterkwaliteit conform de nieuwe Europese normen in heel Gelderland te hebben gerealiseerd. Voor wat betreft het behalen van de ecologische doelen volgt de provincie een pragmatische strategie. Gebiedsgerichte aanpak en fasering van doelen vormen de basis van deze pragmatische en realistische strategie die de provincie voorstaat bij het implementeren van de Kaderrichtlijn Water, waarbij uiterlijk in 2027 in heel Gelderland de ecologische doelen zijn gerealiseerd.

Streefbeeld waterkwaliteit

- 1-1-2009: bereiken algemene (chemische) waterkwaliteit in de actiegebieden (zie paragraaf 2.2.6);
- 2015: bereiken algemene (chemische) waterkwaliteit in heel Gelderland; bereiken streefwaarden waterkwaliteit voor ecologie en drinkwater uit oppervlaktewater in actiegebieden;
- 2027: bereiken alle streefwaarden voor waterkwaliteit in heel Gelderland.

Het tijdschema is gerelateerd aan de planperiode van dit Waterhuishoudingsplan (1-1-2009), de looptijd van het eerste Stroomgebiedbeheersplan krachtens de Europese Kaderrichtlijn Water (2015) en het maximale uitstel dat volgens deze richtlijn mogelijk is (2027). De streefwaarden zelf zijn tot 2009 gebaseerd op het generieke rijksbeleid voor probleemstoffen (het 'MTR'-beleid). Na 2009 gelden de streefwaarden van de Kaderrichtlijn. In de planperiode van dit Waterhuishoudingsplan zal er wel speciale aandacht zijn voor de probleemstoffen die in de Kaderrichtlijn zijn genoemd (zie deel II, bijlage 5).

Resultaat 2015: Realiseren algemene waterkwaliteit

In 2015 zal de waterkwaliteit in heel Gelderland moeten voldoen aan Europese normen voor grenswaarden van probleemstoffen die in de planperiode door de EU zullen worden vastgesteld. Deze normen lijken op, maar zijn niet gelijk aan, de thans geldende normen van het generieke Rijksbeleid. Tot 1-1-2009 volgt de provincie deze Nederlandse beleidslijn, met speciale aandacht voor de probleemstoffen die in de Europese normen worden opgenomen. Deze normen zijn in concept bekend (zie deel II, bijlage 5). De mogelijkheid om deze grenswaarden te bereiken hangt voor een belangrijk deel af van het generieke rijksbeleid over pesticiden, meststoffen en uitlopende bouwmaterialen, de drie hoofdoorzaken van diffuse verontreiniging. In de planperiode zet de provincie in op het aanpakken van de resterende puntbronnen zoals riooloverstorten. Door uitvoering van de Reconstructieplannen zal extensivering van de veehouderij tot daling van de belasting met meststoffen leiden. De diffuse verontreiniging zal daarmee naar verwachting niet opgelost zijn. Bovendien is er op veel zandgronden in Gelderland sprake van fosfaatverzadiging met nog vele jaren nalevering naar het oppervlaktewater. Aan het eind van de planperiode zal de provincie na een evaluatie bezien welke aanvullende maatregelen bij diffuse verontreinigingen nodig zijn om de Kaderrichtlijn-doelen in 2015 te kunnen halen. Daarbij zal de provincie Gelderland het huidige grondgebruik als uitgangspunt nemen bij het mede bepalen van de doelen en maatregelen van de KRW. Dat betekent dat de provincie insteekt op realistische en haalbare doelen in de Stroomgebiedbeheerplannen in 2009.

Vóór het opstellen van de stroomgebiedbeheersplannen zullen de volgende stappen gezet worden:

- inzicht in de haalbaarheid van de algemene (chemische) waterkwaliteit in heel Gelderland per 2015;
- een afwegingskader realiseren voor ambitie versus maatschappelijke kosten.

De gezamenlijke waterpartners zullen tijdens het proces van het opstellen van de stroomgebiedbeheersplannen intensief onderzoek doen naar de mate waarin en het tijdspad waarlangs de waterkwaliteit verbeterd kan worden. Met het concretiseren van de taakstelling in maatregelenpakketten zullen ook de financiële gevolgen duidelijk worden.

Voordat de stroomgebiedbeheersplannen vastgesteld kunnen worden zal een maatschappelijke afweging gemaakt moeten worden tussen kosten en baten. Om dit op stroomgebiedniveau te kunnen doen moet per stroomgebied inzicht bestaan in de economische structuren en de gevolgen van (toenemende) kosten voor waterbeheer op die economische structuren. Binnen de taakverdeling van de waterpartners is de economische analyse bij uitstek een provinciale taak.

Resultaat 2015: Realiseren bijzondere waterkwaliteit in actiegebieden, zie paragraaf 2.2.6

2.2.5 Schoon water uit de kraan

De belangrijkste bron voor drinkwater in de provincie is grondwater. Gelderland kiest ervoor om ook op lange termijn drinkwater uit grondwater te bereiden. Grondwater is het best te beschermen voor dit doel. Er is -mits zorgvuldig beheerd- ook op lange termijn voldoende van aanwezig. Een zorgvuldige keuze van de plekken waar onttrekkingen plaatsvinden en van de hoeveelheid die per locatie mag worden onttrokken, helpt mee om andere doelen van duurzaam waterbeheer - zoals verdrogingsbestrijding en bestrijding van grondwateroverlast- te realiseren.

Resultaat 2015: Gebiedsgericht grondwaterbeheer

Grondwater is en blijft in Gelderland de voornaamste bron van drinkwater en mag worden ingezet voor industriële toepassingen. Gemiddeld wordt per jaar circa 140 miljoen m³ ten behoeve van de drinkwatervoorziening onttrokken. De industrie onttrekt circa 60 miljoen m³ per jaar. Een wezenlijke toename van deze hoeveelheden is niet te verwachten omdat tegenover uitbreiding van de bevolking en nieuwe industrie, voldoende waterbesparende innovaties staan. Voor de grondwateronttrekkingen in Gelderland gelden als plafonds 170 miljoen m³ water per jaar voor de drinkwatervoorziening en 85 miljoen m³ per jaar voor de industrie. Als meer grondwater wordt onttrokken, doet dit te veel schade aan andere belangen. Gezien de stagnatie in de groei van de totale onttrekkingen zullen de plafonds naar verwachting zelfs voor de lange termijn geen problemen opleveren voor de drinkwatervoorziening of de industrie.

Ook bronbemalingen, beregning uit grondwater en grondwatersaneringen zijn in principe toegestaan. Koude-warmteopslag via het grondwatersysteem wordt gestimuleerd met het oog op de vermindering van kooldioxide en stikstofoxiden (uitvoering Verdrag van Kyoto). Deze systemen mogen niet worden toegepast op locaties waarbij de verblijftijd tot de winmiddelen voor de drinkwatervoorziening korter is dan 25 jaar. Aan de hand van monitoringsresultaten wordt dit restrictieve beleid in 2006 geëvalueerd en zo nodig herijkt. Zie hierover verder het derde Gelders Milieuplan.

Voor alle grondwateronttrekkingen geldt dat het grondwater effectief en efficiënt moet worden ingezet (niet meer onttrekken dan noodzakelijk is). Verder dient schade aan andere belangen zoveel mogelijk te worden voorkomen. Als dat niet kan, dient schade zoveel mogelijk te worden beperkt of gecompenseerd en anders te worden vergoed. Bij aanvragen om nieuwe onttrekkingen of uitbreiding van bestaande onttrekkingen is de functiekaart van dit Waterhuishou-

dingsplan met bijbehorend beleid, leidend. Met name mogen onttrekkingen het behalen van de natuurdoelen niet in de weg staan. Dit betreft de natte natuurparels, de natte landnatuur, de HEN- en SED-wateren en de bij deze categorieën horende beschermingszones natte natuur. Indien schade kan worden toegebracht aan gebieden die een natte natuurfunctie hebben en indien ernstige zettingsschade kan optreden, zal in het uiterste geval de vergunning worden geweigerd. Dit kan echter veelal worden voorkomen door een goede locatiekeuze, dan wel door toepassing van mitigerende maatregelen. Drinkwatervoorziening en natuur kunnen ruimtelijk goed worden gecombineerd, omdat beide functies extra bescherming behoeven. Een slimme locatiekeuze van de onttrekkingen moet dan wel voorkomen dat er kwantitatieve problemen voor de natuurfunctie ontstaan

kaart 4
zie pag. 46

In het tweede Waterhuishoudingsplan waren voor de Veluwe, Oost-Gelderland en Rivierengebied regionale onttrekkingenplafonds opgenomen voor de drinkwatervoorziening en voor de industrie. Deze plafonds hebben geleid tot een netto-reductie van de onttrekkingen en een betere verdeling over Gelderland. In dit Waterhuishoudingsplan worden niet langer de regionale plafonds gehanteerd, maar wordt een volgende optimalisatieslag gemaakt via de zogenaamde optimaliseringsgebieden (zie kaart 4). Hiermee wordt tevens invulling gegeven aan de Europese vogel- en habitatrichtlijn. De optimaliseringsgebieden zijn bepaald op basis van een grondwaterbalansanalyse gecombineerd met de in de gebieden gelegen natte natuurfuncties. Er zijn twee optimaliseringsgebieden; 'Oost- en Zuid-Veluwe' en 'de Graafschap'. Dit zijn de gebieden die extra gevoelig zijn voor grondwateronttrekkingen. Grondwateronttrekkingen in deze gebieden kunnen enerzijds natuurfuncties schaden en anderzijds grondwateroverlast beperken. Door de klimaatsverandering kan de grondwaterstand midden op de Veluwe de komende decennia met enkele meters stijgen. Een toename van grondwateroverlast in de stedelijke gebieden aan de randen van de Veluwe is daarom te verwachten. In de optimaliseringsgebieden – die grotendeels de actiegebieden van kaart 6 overlappen – geldt bovenop het beleid ingevolge de functies het volgende beleid:

kaart 6
zie pag. 48

- Voor drinkwatervoorziening: netto minder onttrekking en/of verschuiving van onttrekkingen naar andere locaties die minder/geen schade aan natuurfuncties veroorzaken (eventueel ook buiten het optimaliseringsgebied) of naar locaties waar grondwateroverlast kan worden beperkt. Netto toename van onttrekkingshoeveelheden wordt niet toegestaan.
- Voor industrie: uitbreiding van onttrekkingen en nieuwe onttrekkingen moeten voldoen aan een strengere eis dan in de andere gebieden van Gelderland (bijvoorbeeld ook technieken toepassen die een langere terugverdiëntijd hebben). Tevens wordt bezien of mitigerende maatregelen mogelijk zijn. Voor nieuwe onttrekkingen wordt bekeken of via een goede locatiekeuze tevens kan worden bijgedragen aan de bestrijding van grondwateroverlast.

Uit het voorgaande blijkt de optimaliseringsgebieden meer richting geven aan drinkwatervoorziening dan voor de industrie. De reden hiervoor is dat de onttrekkingen voor de drinkwatervoorziening relatief gemakkelijker zijn aan te passen omdat deze veelal via een leidingnet zijn (of kunnen worden) gekoppeld. Industriële onttrekkingen hebben geen onderling leidingnet. Bovendien is het wa-

terbedrijf een semi-overheidsinstelling en neemt het wat betreft de drinkwatervoorziening geen concurrerende positie in. Dit betekent niet dat geen rekening wordt gehouden met de kosteneffectiviteit van het waterbedrijf, maar wel dat het niet uitgesloten is dat het waterbedrijf een onttrekking uit bedrijfsmatig oogpunt niet altijd op de meest optimale locatie zal kunnen plegen.

De provincie werkt de optimaliseringsgebiedenkaart in de planperiode nader uit, in overleg met de buurprovincies. Naar verwachting kan een kaart gemaakt worden met te onderscheiden deelgebieden waar nog groei van onttrekkingen mogelijk is, waar een stand-still principe moet worden gehanteerd en waar krimp noodzakelijk is. Deze kaart zal bruikbaar zijn voor een verdere optimalisering van het beleid en voor de watertoets en zal input zijn voor het GGOR-traject (zie §2.4.2).

kaart 4
zie pag. 46

In de blauwe motoren (zie kaart 4) geldt dat gewaakt moet worden voor cumulatieve effecten, waardoor benedenstrooms schade ontstaat door bijvoorbeeld vermindering van de kweldruk. De blauwe motoren zijn daarom ook op kaart 4 aangegeven. Het cumulatieve effect is bij de beoordeling van vergunningaanvragen slechts in beperkte mate mee te nemen, omdat de effecten per onttrekking slechts gering zijn. Het cumulatieve effect wordt met name meegenomen bij de ontwikkeling van gebiedsvisies en gebiedsprocessen en bij toekomstige herzieningen van dit plan.

Reserveringsgebieden

In het tweede Waterhuishoudingsplan was in het rivierengebied een aantal reserveringsgebieden opgenomen voor drinkwatervoorziening op lange termijn. Gezien de gelijkblijvende vraag naar drinkwater zijn deze reserveringsgebieden niet opnieuw opgenomen in dit Waterhuishoudingsplan noch in het Streekplan.

Drinkwater ten behoeve van industriële doeleinden

Het waterbedrijf levert ook water voor industriële doeleinden. De provincie verwacht dat het waterbedrijf als semi-overheid mede bevordert dat het door hem geleverde water effectief en efficiënt door de industrie wordt gebruikt.

Doorlevering van industriewater

Bedrijven die grondwater gebruiken moeten elk afzonderlijk een vergunning hebben. Doorlevering van het ene bedrijf aan het andere is niet toegestaan, omdat een effectief en efficiënt gebruik van het grondwater dan niet te controleren en te handhaven is. De provincie accepteert het beperkte aantal, bestaande, gevallen.

Interprovinciale aspecten

De provincie wil in de planperiode in overleg met de buurprovincies komen tot een aantal keuzes in het grondwaterbeheer die grensoverschrijdend zijn. Het gaat om de volgende onderwerpen:

- Voor Zuidoost-Overijssel is het mogelijk gewenst om drinkwater te betrekken uit Oost-Gelderland.
- De provincie Flevoland werkt aan een drinkwatervoorzieningsplan vanwege de groeiende vraag naar drinkwater binnen Flevoland en mogelijk ook daarbuiten.
- Op de flank van de Utrechtse Heuvelrug komen het grondwatersysteem van

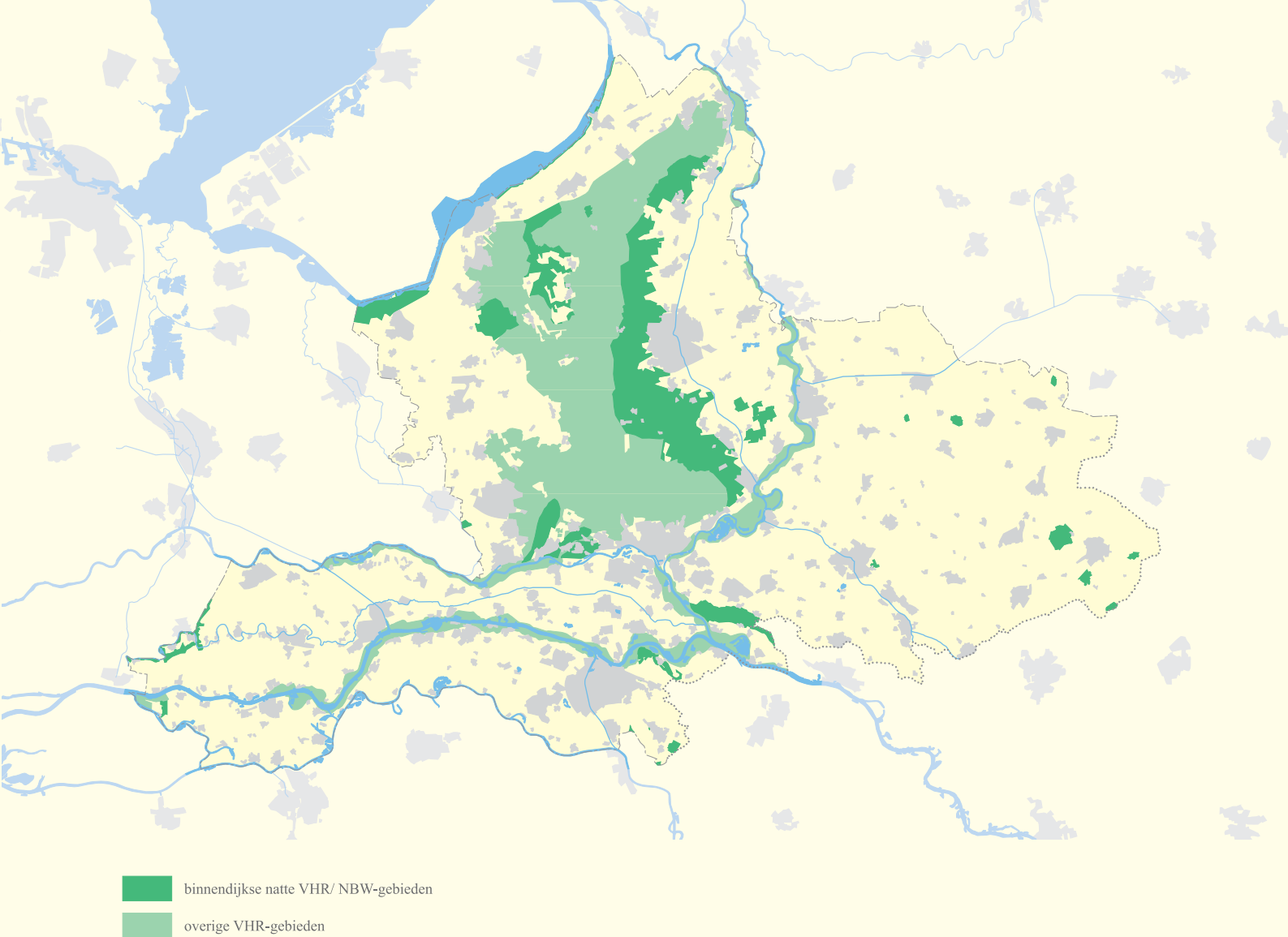

Kaart 4
Optimaliseringsgebieden grondwateronttrekkingen en blauwe motoren

de Utrechtse heuvelrug en dat van de Veluwe bij elkaar. De bescherming van natte natuurwaarden in dit gebied is daarom een grensoverschrijdende kwestie.

Procedurele aspecten

Een duidelijk onderscheid dient te worden gemaakt tussen gebiedsprocessen en vergunningverlening. In gebiedsprocessen kan met alle partijen bekeken worden wat de meest optimale keuzes zijn binnen een gebied, gegeven de doelstellingen. Daarop volgen dan eventueel de benodigde vergunningsaanvragen. Bij de vergunningverlening vindt vooroverleg plaats over de inhoud van de aanvraag, om te voorkomen dat zaken worden aangevraagd die niet haalbaar zijn en dat soms bijvoorbeeld de opstelling van een MER nodig is, waarbij alternatieven worden bekeken. Tot slot kan het nodig zijn dat bij vergunningverlening de aanvraag wordt getoetst aan belangen of regels die in het gebiedsproces nog niet aan de orde zijn geweest.

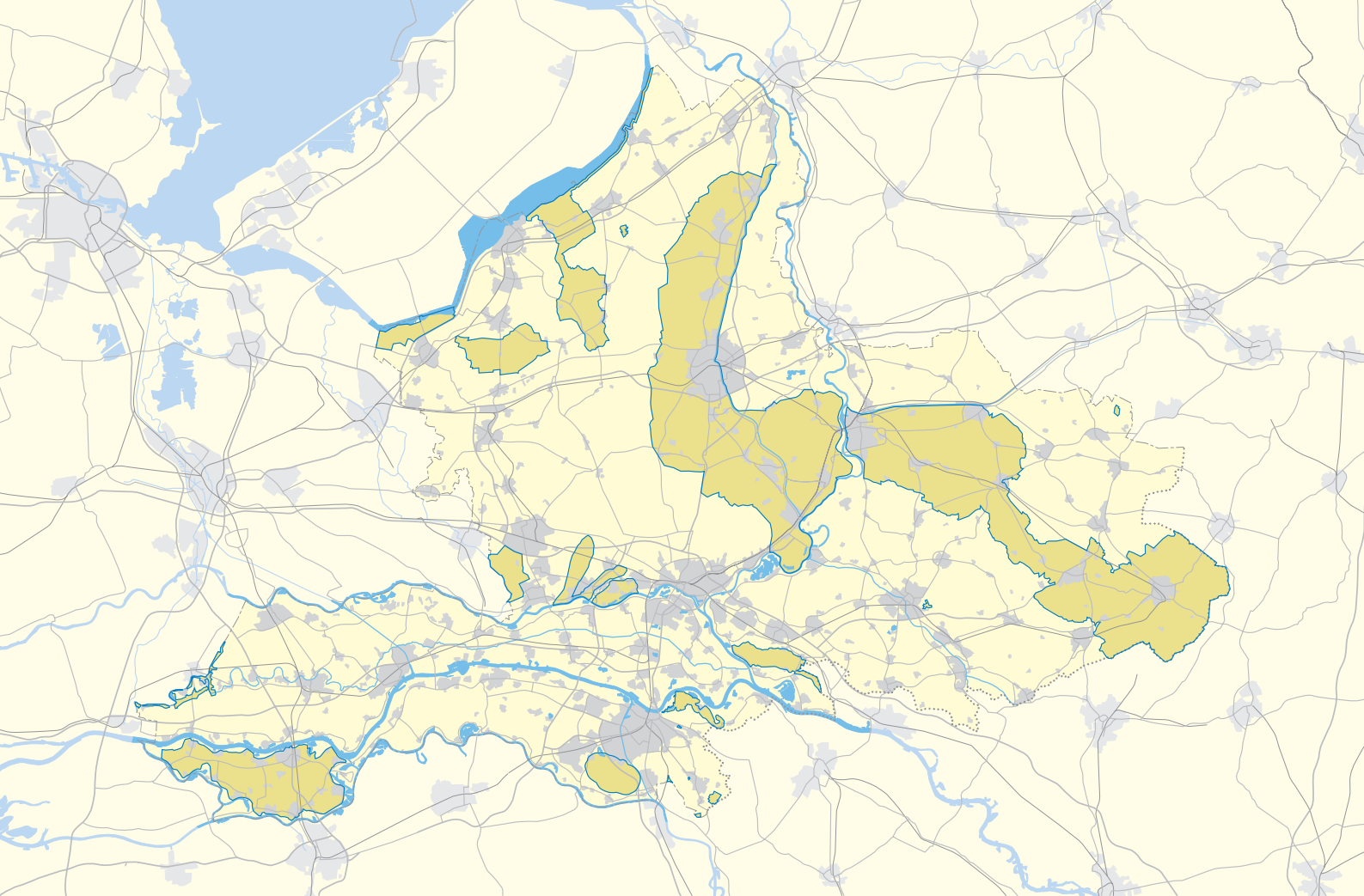
Kaart 5
Vogel- en habitatrictlijngebieden en natuurbeschermingswetgebieden

Teneinde de doelstellingen ten aanzien van grondwateronttrekkingen (en van grondwaterkwaliteit uit het GMP) te halen, zullen de provincie en het waterbedrijf Vitens zich er voor inzetten om voor de planperiode een prestatiecontract met elkaar af te sluiten. Dit contract zal duidelijke resultaatsafspraken bevatten en afspraken over monitoring en evaluatie van de voortgang.

2.2.6 Natuurontwikkeling en verbetering waterkwaliteit in actiegebieden

In dit derde Waterhuishoudingsplan is gebiedsgericht beleid geformuleerd voor een aantal waardevolle gebieden die om specifieke waterhuishoudkundige condities vragen. Het gaat daarbij om het ontwikkelen van natuur en het verbeteren van de waterkwaliteit. Het concentreren van de beperkte (provinciale) middelen voor natuur en waterkwaliteit op een beperkt aantal gebieden vergroot de kans op resultaten. Ook organisatorisch is het sterker om binnen één gebied alle waterhuishoudkundige knelpunten tegelijk aan te pakken. Meestal is er een sterke samenhang, daardoor is er met samenwerking een beter resultaat te bereiken. Deze integrale aanpak betekent dat maatregelen in het grond- en oppervlaktewaterbeheer in samenhang worden uitgevoerd. Ook betekent deze aanpak dat maatregelen in het waterbeheer in samenhang worden uitgevoerd met maatregelen in de ruimtelijke ordening en het milieubeheer. In dit plan worden, naast de wettelijk verplicht te ontwikkelen vogel- en habitatrictlijngebieden,

kaart 6
zie pag. 48

 actiegebied

Kaart 6
Actiegebieden waterbeleid

bieden, negen actiegebieden (zie tabelkader hieronder) en optimaliseringsgebieden voor grondwateronttrekkingen aangewezen. De actiegebieden (kaart 6) en de optimaliseringsgebieden (kaart 4) overlappen elkaar deels. Met name waar er overlapping is, dienen maatregelen in het oppervlaktewatersysteem en onttrekkingen van grondwater goed op elkaar te worden afgestemd.

De aanpak van de wateropgaven in de actiegebieden betekent een accentverschuiving in het beleid. Lopende uitvoeringsprojecten, ook buiten de actiegebieden, moeten gewoon doorgang vinden.

Actiegebied derde Waterhuishoudingsplan	Motivatie
Veldbeek, Hierdense Beek, Oost-Veluwezoom, Havikerwaard, Baakse Beek, Winterswijkse Beken, Hatertsche Vennen	Concentratie van wateren van het hoogste ecologische niveau, concentratie van (zeer) waardevolle en verdroogde natte landnatuur.
Bommelerwaard	Drinkwatervoorziening voor Zuid-Holland: oppervlaktewater uit dit gebied wordt in de duinen geïnfiltreerd.
Binnenveld	Complexe relatie tussen natuur, waterberging en waterkwaliteit

2.3 De functietoekenning

In deze paragraaf wordt de onderbouwing en toelichting van de functiekaart beschreven. In het Gelderse waterbeleid geldt voor het gehele grondgebied een basisniveau, om tenminste de algemeen voorkomende planten en dieren voldoende levenskansen te bieden en te voorzien in water dat geschikt is voor de meeste functies. Het zorgt er ook voor dat het grondgebied aan de normen voor veiligheid tegen hoogwater en tegen wateroverlast voldoet. Maar bijvoorbeeld bijzondere natuurwaarden worden met het basisniveau niet bereikt. Daarom kent de provincie Gelderland ook beleid voor functies, dat afhankelijk is van het grondgebruik op een bepaalde plek. De functies die worden onderscheiden zijn: natte natuur, landbouw, stedelijk gebied, zwemwater, drinkwatervoorziening, regionale waterberging, waterkering en beroepsscheepvaart. Bij het vaststellen van het waterbeleid wordt daarnaast rekening gehouden met landschap, cultuurhistorie en sportvisserij. Het beleid gericht op specifieke functies zorgt ervoor dat de bijzondere vereisten aan het watersysteem ter plaatse afgestemd worden op die functie. De functiekaart wijst aan in welke gebieden welke functie leidend is voor de inrichting en beheer van het watersysteem. Er kan sprake zijn van een dubbelfunctie: bijvoorbeeld landbouwgebied kan op een aantal plaatsen tevens waterbergingsgebied zijn. Het zal dan incidenteel onderlopen. Per functie zijn vereisten vastgesteld voor de bescherming van de betreffende functies: de provincie ziet erop toe dat de inrichting en het beheer conform deze vereisten plaatsvindt en treedt zonodig en zo mogelijk handhavend op.

De functiekaart is een beschermingskaart

De functiekaart is een ruimtelijke weergave van de functies waarop het watersysteem in Gelderland ingericht moet zijn. De functiekaart is een beschermingskaart. Dat wil zeggen dat de provincie erop toeziet, dat de waterhuishoudkundige randvoorwaarden die een bepaalde functie vereist, in stand worden gehouden. Voorzover die randvoorwaarden nog niet gerealiseerd zijn, geeft de functiekaart een streefbeeld weer. De bescherming geschiedt in die gevallen op grond van 'stand still'. In de navolgende paragrafen worden de beschreven en toegelicht.

Het rijk beheert de grote rivieren en de Randmeren. Vanwege de afstemming met het regionale waterbeheer komen in dit plan de grotere rijkswateren en uiterwaarden wel aan de orde. Het Waterhuishoudingsplan heeft mede betrekking op, krachtens Algemene Maatregel van Bestuur (Besluit aanwijzing zijwateren), aangewezen oppervlaktewateren onder beheer van het rijk. Op grond van de Wet hygiëne veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden houdt de provincie toezicht op de kwaliteit van het zwemwater ook in buitendijkse gebieden (zoals Rijkswateren). Over dit onderwerp en over de verdere aandachtspunten bij de vaststelling, handhaving en realisatie van functies in buitendijks gebied zal de provincie in de planperiode afspraken maken.

Overige functies en overige aspecten functietoekenning

In het tweede Waterhuishoudingsplan was neergelegd dat de functies voor de belangen landschap, cultuurhistorie, waterrecreatie (kanovaart, zwemmen en hengelwater) en de scheepvaart door de waterschappen in hun beheersplannen zouden worden vastgelegd. In dit Waterhuishoudingsplan zijn de functies cultuurhistorie, beroepsscheepvaart en zwemwater weer opgenomen. Het gaat om

functies op strategisch niveau waarbij een belangenafweging plaatsvindt met controversiële keuzes tussen verschillende belangen. Naast het strategisch niveau is er een duidelijke samenhang van deze beleidsvelden met andere provinciale beleidsvelden, zoals economie en volksgezondheid. Bijvoorbeeld sprengbekken waarbij een afweging tussen het natuurbelang en het cultuurhistorisch belang dient te worden gemaakt. Voor wat betreft kanovaart en sportvisserij zijn dit verwante belangen die onder de noemer recreatief medegebruik door de waterschappen in hun taakuitoefening dienen te worden meegenomen. In verband met het belang van de sportvisserij is in § 2.3.10 hierover wel beleid opgenomen. Voor wat betreft landschap (zie § 2.3.8) dienen de waterbeheerders mee te werken aan een algehele kwaliteitsverbetering van het landschap dat ook voor het nieuwe Streekplan een generieke lijn vormt.

2.3.1 landbouw

Functie I: Landbouw

In het landelijk gebied van Gelderland is de landbouwfunctie van groot belang, zowel voor de regionale economie als voor natuur en landschap.

Functiebeschrijving:

In gebieden met de hoofdfunctie landbouw (zie de functiekaart) is de inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundige systeem allereerst gericht op:

- Een ontwateringsdiepte met aanvaardbare risico's voor wateroverlast;
- Oppervlaktewaterpeilen die zijn afgestemd op het meest voorkomende landbouwkundige grondgebruik;
- Beschikbaarheid van oppervlaktewater voor het op peil houden van de grondwaterstand en beschikbaarheid voor beregening;
- De beschikbaarheid van grondwater voor beregening;
- Inrichting en beheer gericht op verspreid liggende natuurelementen en slootvegetaties;
- In veenweidegebieden wordt het grondwaterpeil niet verlaagd ten opzichte van het maaiveld (wel het volgen van maaiveldaling). De maximale drooglegging in veenweidegebieden is 60 cm onder maaiveld.

De waterkwaliteit moet aan het basisniveau voldoen. In glastuinbouwgebieden geldt daarbovenop dat het chloridegehalte maximaal 50 mg/l mag bedragen, gemiddeld over het jaar. Voor wateroverlast in gebieden met de functie landbouw geldt de huidige situatie als uitgangspunt, totdat nieuwe normen door de waterschappen worden vastgesteld (naar verwachting aan het einde van de planperiode van dit Waterhuishoudingsplan). De werknormen zijn 1/10 per jaar voor grasland en 1/25 per jaar voor akkerbouw. De waterschappen stellen vast voor welke gebieden welke norm geldt. Voor watertekort geldt dat de droogleggings-eisen afgestemd worden op het minimaliseren van vochttekorten. Voor het beter vasthouden van gebiedseigen water kan het voorkomen dat de ontwateringsdiepte, danwel de drainagebasis minder diep komt te liggen. Voor beregening met grondwater moet de beregeningsplanner gebruikt worden.

In de gebieden zonder dubbelfunctie zijn de waterhuishoudkundige randvoorwaarden het grootste deel van de tijd voldoende voor de landbouw. Verdere optimalisering vindt plaats bij de bepaling van het gewenste grond- en opper-

vlaktewaterregiem (GGOR-traject) (zie §2.5.2). Hiermee kan direct na vaststelling van dit plan een begin worden gemaakt. Met GGOR wordt invulling gegeven aan de trits ‘vasthouden – bergen – afvoeren’ en de trits ‘schoon houden – scheiden – schoon maken’ conform het Nationaal Bestuursakkoord Water. Het oppervlaktewaterbeheer is gericht op de grondwaterstanden in de percelen om te kunnen anticiperen op droge en natte periodes.

Landbouw met waterhuishoudkundige dubbelfunctie:

De waterhuishouding in een deel van de landbouwgebieden krijgt een dubbelfunctie met natuur, grond- en oppervlaktewaterbescherming of regionale waterberging. In deze gebieden zijn inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundige systeem gericht op landbouw, aangevuld met inrichtingseisen voor natuur, grond- en oppervlaktewaterbescherming voor drinkwatervoorziening of regionale waterberging en aanvullend op de functie landbouw. Dit kan invloed hebben op de agrarische bedrijfsvoering. Op de functiekaart zijn daarvoor diverse aanduidingen opgenomen die een combinatie vormen met de landbouwfunctie. De volgende dubbelfuncties worden onderscheiden:

- Landbouw en waterbergingsgebied;
- Landbouw en waterbergingszoekgebied;
- Landbouw met natte landnatuur;
- Landbouw en weidevogel;
- Landbouw en beschermingszones voor natte natuur;
- Landbouw en bescherming van oppervlaktewater voor drinkwatervoorziening;
- Landbouw en bescherming van grondwater voor de drinkwatervoorziening.

Voor de effecten voor landbouw, zie de beschrijving bij de betreffende functies. Deze dubbelfuncties kunnen aanleiding geven tot planschade of gevolgschade. Deze schade wordt adequaat vergoed. Een overzicht van de mogelijke planschade ten gevolge van de dubbelfuncties met landbouw is opgenomen in bijlage 3 (deel II).

In 2008 zal een wijzigingsprocedure van het derde waterhuishoudingsplan doorlopen worden, waarin overwogen wordt of de dubbelfuncties die op 1 september 2008 niet financieel geregeld zijn, ontnomen zullen worden; De mogelijke wijziging worden in 2009 bij de eerste evaluatie in de reconstructieplannen doorgevoerd, zonodig middels een wijzigingsprocedure; De mogelijke wijziging worden in 2009 in het streekplan doorgevoerd voor de niet reconstructiegebieden, middels een streekplanherziening.

Met ‘financieel geregeld’ wordt bedoeld dat er per locatie een, door het algemeen bestuur van het waterschap en/of het gemeentebestuur en/of provinciale staten en/of overige participanten, goedgekeurde schaderegeling (door middel van een verordening, convenant of overeenkomst) moet zijn, waarin de inrichtingskosten, de gewasschade en de eventuele vermogensschade geregeld is.

Toelichting

In sommige situaties kan een dubbelfunctie leiden tot beperkingen van de bedrijfsvoering en / of verminderde opbrengsten. Dat speelt met name in gebieden waar het waterbeheer afgestemd gaat worden op de gewenste situaties voor

natuur (zie hoofdstuk 3.2 speerpunt 5). De provincie wil dat hierover zo veel mogelijk afspraken op vrijwillige basis worden gemaakt met de betrokken agrariërs en grondeigenaren. Dit kan in het GGOR-traject plaatsvinden. De ‘Ladder van Keereweer’ wordt hierbij toegepast. Dit is een hulpmiddel bij de planvorming met zes stappen of sporten (zie hieronder en bijlage 4, deel II).

De Ladder van Keereweer

1. bescherming van de dubbelfunctie
2. (her)beoordelen van fysieke uitvoerbaarheid van het ontwikkelen van de dubbelfunctie
3. zo mogelijk schade voorkomen door goede gebiedsindeling en kavelruil
4. ondervangen schade met inrichtingsmaatregelen
5. compenseren schade middels vrijwillige overeenkomst
6. vergoeding van schade bij onvrijwillig uitvoeren van maatregelen

De laatste stap is alleen van toepassing bij ontwikkeling van de natte parels in de actiegebieden en bij het inrichten van waterbergingsgebieden. Stap zes wordt alleen in uiterste gevallen acceptabel geacht. De mogelijkheden van de stappen twee tot en met vijf dienen ten volle benut te zijn alvorens stap zes te kunnen zetten. De provincie Gelderland dient door het waterschap betrokken te worden bij de beoordeling en afwikkeling van vernattingsschade bij de stappen vijf en zes. Het college van Gedeputeerde Staten zal per geval haar advies aan het waterschap over stap zes voorleggen aan de provinciale Statencommissie voor Verkeer en Water.

2.3.2 Natte natuur

De Gelderse ecologische hoofdstructuur omvat veel natuurgebieden die afhankelijk zijn van een hoge grondwaterstand en/of (sterke)kwel en ecologisch waardevolle wateren. Buiten de ecologische hoofdstructuur zijn verspreid terreinen met natte natuur gelegen. De gebieden met ‘natte natuurdoelen’ zijn in beeld gebracht in de Gelderse Gebiedsplannen Natuur en Landschap. Binnen de ecologische hoofdstructuur (EHS) kan onderscheid worden gemaakt in natte en droge natuurdoeltypen. Voor de droge natuur, ook die van de ecologische hoofdstructuur, is geen specifiek waterbeleid geformuleerd omdat deze buiten de reikwijdte van dit plan valt. Natte landnatuur is gevoelig voor veranderingen in de grondwatersituatie en oppervlaktewaterpeilen. Het hoofddoel van het ruimtelijk beleid voor de natte natuur in de EHS is gelijk aan die van de gehele EHS: het bijdragen aan een samenhangend netwerk van kwalitatief hoogwaardige natuurgebieden door bescherming, instandhouding en ontwikkeling van de aanwezige bijzondere waarden en kenmerken. In dit Waterhuishoudingsplan wordt ter bescherming van terreinen met veel natte natuurwaarden (>75 % van het terrein) beleid geformuleerd voor beschermingszones voor waterafhankelijke landnatuur. De waarden van natte natuur zijn vaak zo sterk afhankelijk van de omgeving dat natuur en directe omgeving als één geheel te beschouwen zijn.

De belangrijkste natte natuurgebieden zijn weergegeven op de functiekaart in dit plan. In deze paragraaf worden de volgende drie natuurfuncties onderscheiden:

- Natte landnatuur;
- Wateren van het hoogste ecologische niveau (HEN) en wateren met een specifiek ecologische doelstelling (SED);
- Natuur verweven met landbouwgebruik.

De natuurfuncties ‘natte landnatuur’ en ‘HEN-wateren’ hebben een externe beschermingszones toegekend gekregen. De beschermingszone betreft dan een dubbelfunctie met landbouw of stedelijk gebied. Waardevolle weidevogelgebieden komen voor in gebieden met natuurfunctie en gebieden met landbouwfunctie.

Toelichting:

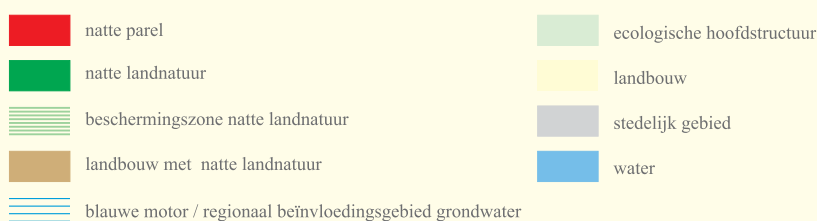
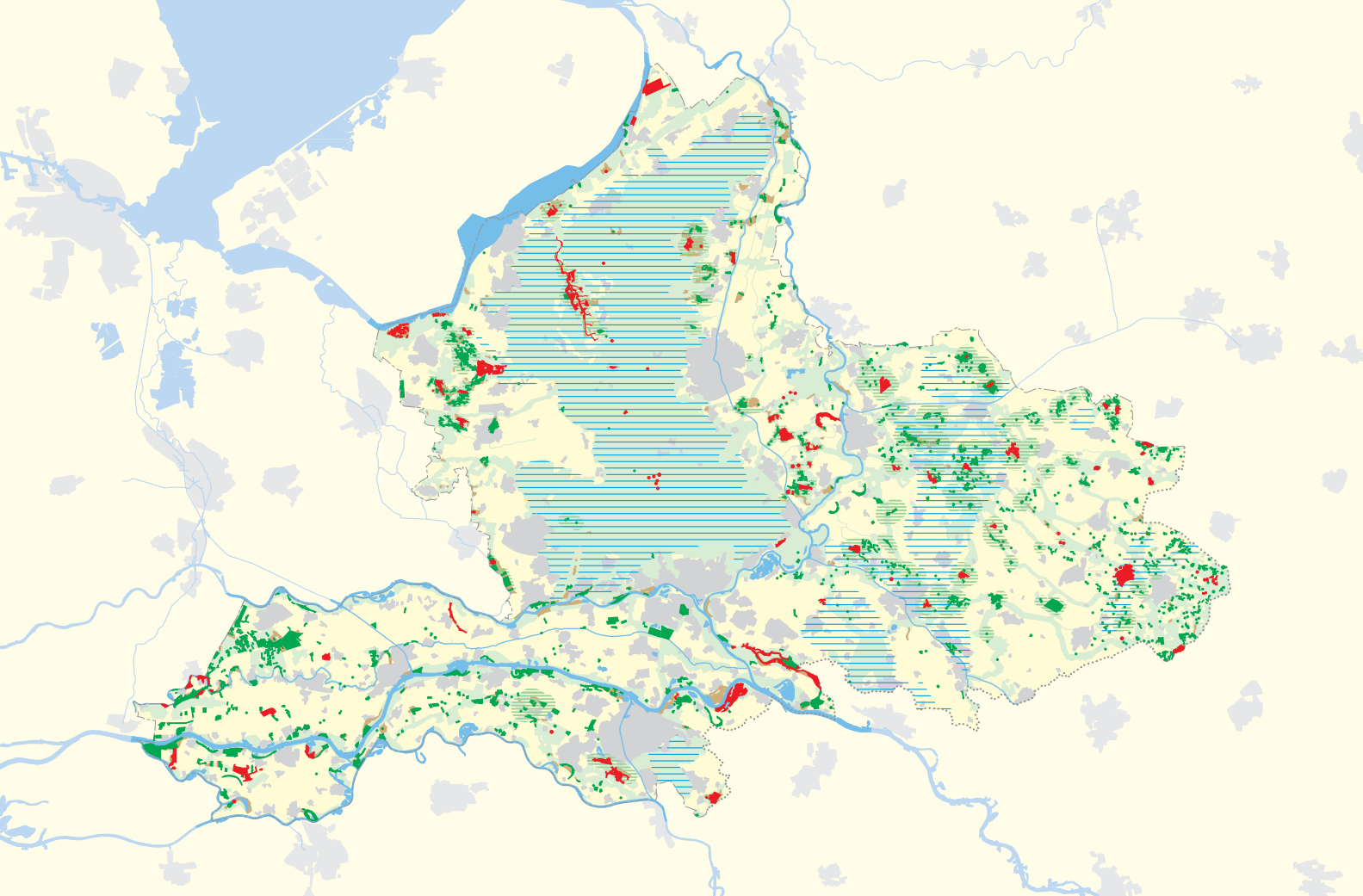
De waterschappen kunnen aan de hand van de ‘ladder van Keereweer’ aan de slag met de ontwikkeling van natte natuur op basis van het Waterhuishoudingsplan.

Ontwikkelen van het waterregiem in en rond natte landnatuur betekent dat de waterhuishouding naar waterstand, stroming en kwaliteit wordt aangepast aan de natuurdoelen ter plekke. De waterschappen dienen het Gewenste Grond en Oppervlaktewater regiem (GGOR-traject) vast te stellen in nauw overleg met lokale belanghebbenden (zie §2.4.2). Bij de natte parels is uitgangspunt van de provincie, dat het watersysteem optimaal aansluit bij de natuurdoelen (stroomgebiedsgerichte aanpak). Voor verdrogingsbestrijding van natte natuur in de actiegebieden is onvrijwillige vernatting de allerlaatste stap, welke alleen in beeld komt nadat alle andere mogelijkheden zijn benut. Herstellen van verdroogde natte landnatuur (zie kaart 8) of van waardevolle wateren vraagt niet alleen om ingrepen in het watersysteem maar ook om beheermaatregelen in de terreinen zelf (zoals bijvoorbeeld afplaggen van de eutrofe bouwvoor) of om maatregelen die de diffuse verontreiniging terugdringen (zoals het beperken van de mestgift). Deze maatregelen vallen niet onder de reikwijdte van dit Waterhuishoudingsplan. De provincie draagt er zorg voor dat het andere omgevingsbeleid (zoals milieubeleid) aansluit op deze doelen.

kaart 8
zie pag. 55

Natte natuur	beschermingszones
Natte landnatuur binnen de ecologische hoofdstructuur	beschermingszones (‘2-lambda’)
HEN-wateren	15-meterzone langs HEN-water en 10-meterzone langs daarnaar toestromende A-watergangen

Voor vastlegging in een bestemmingsplan moeten gemeenten en waterschappen een regeling voor eventuele planschade hebben opgesteld. Dit is uitgangspunt voor de doorwerking naar gemeentelijke plannen. De provincie is in principe bereid om voor een aandeel van een derde mee te betalen aan de vergoeding van planschade natte natuur. Van het waterschap en van de gemeente wordt verwacht dat zij voorafgaand aan de vastlegging in het bestemmingsplan overeenstemming hebben bereikt over het resterende deel van de planschadefinanciering. Deelname van de waterschappen is reëel voor zover de planschade een relatie heeft met het waterbeheer.

Kaart 7
Natte landnatuur

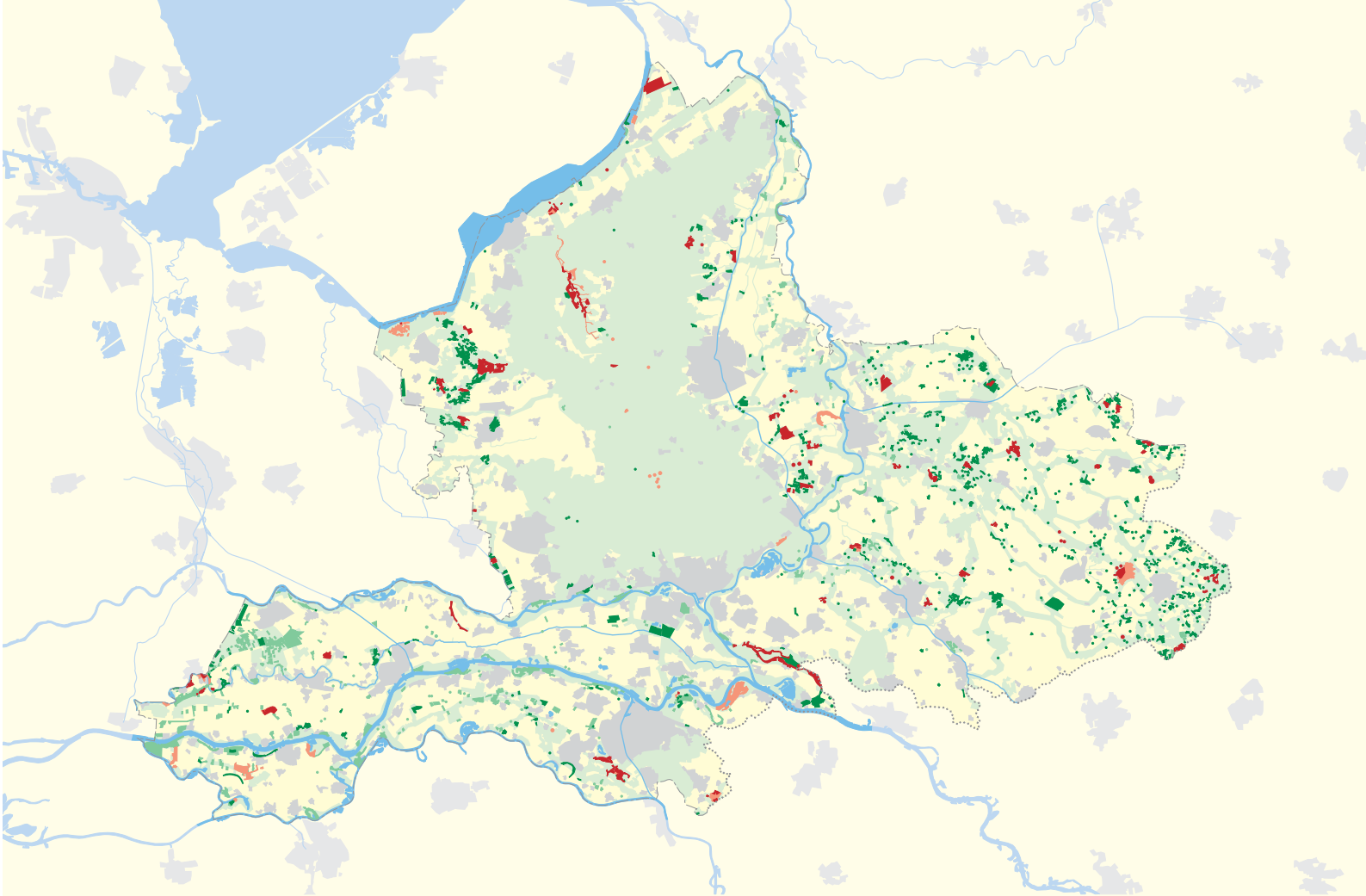
Functie II: Natte landnatuur

Functiebeschrijving:

De gebieden met de functie 'natte landnatuur' zijn bestaande terreinen waarvan meer dan 50% van het areaal bestaat uit natte natuur. De meest waardevolle natte natuur is als 'natte parel' aangeduid. Zie hiervoor kaart 7.

De inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundige systeem zijn voor natte landnatuur gericht op:

- Het veiligstellen en zo mogelijk ontwikkelen van de landnatuur en minstens het handhaven van de huidige waterhuishoudkundige situatie. Dit betekent minimaal een 'stand still' van de huidige gemiddelde grondwaterstand.
- Het tegengaan van nadelige effecten van grondwateronttrekkingen en ont- en afwatering in de omgeving van de aangewezen gebieden.
- Het afstemmen van het oppervlaktewaterbeheer in de natuurgebieden en wateren en in de omgeving daarvan op de natuurwaarden en doelen;
- Het bewerkstelligen van een minimale nadelige invloed van menselijk handelen op de kwaliteit en kwantiteit van het grond- en oppervlaktewater. Grond- en oppervlaktewaterbeheer in deze gebieden kan van geval tot geval verschillen en zal in GGOR-traject worden vastgesteld (zie §2.5.2).

Kaart 8
Verdroogde natte landnatuur

Functie II-b: Beschermingszone Natte landnatuur

De belangrijkste natte natuurgebieden in de ecologische hoofdstructuur worden beschermd door een beschermingszone. Het gaat om bestaande terreinen met de functie 'natte landnatuur' waarvan meer dan 75% van het areaal bestaat uit natte natuur.

Functiebeschrijving:

In de beschermingszones moet rekening worden gehouden met de kwaliteit, waterstand en stroming van het grond- en oppervlaktewater met het oog op de natuurwaarden en –doelen van het betreffende natuurgebied. Naast de doelstellingen die in deze gebieden gelden voor de daar voorkomende functies, zijn de inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundige systeem mede gericht op:

- Het instellen van een peilbeheer en het bepalen van de maximale omvang van grondwateronttrekkingen zó, dat de (benedenstrooms gelegen) natte natuur veiliggesteld is;
- Het bewerkstelligen van een minimale nadelige invloed van menselijk handelen op de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater;

- Het uitsluiten van nadelige effecten van grondwateronttrekkingen en oppervlaktewaterbeheer in de omgeving van de aangewezen gebieden;
- Het afstemmen van het oppervlaktewaterbeheer in de natuurgebieden en wateren en in de omgeving daarvan op de natuurwaarden en –doelen.

Beschermingszones natte natuur

De beschermingszones natte natuur zijn te beschouwen als een hydrologisch beïnvloedingsgebied dat is gebaseerd op het gemak waarmee water door de bodem stroomt. Dit wordt uitgedrukt in de term spreidingslengte (symbool λ) waarin bodemeigenschappen als doorlaatvermogen en weerstand tegen grondwaterstroming zijn opgenomen. De breedte van de beschermingszone natte landnatuur is gesteld op een afstand die overeenkomt met de waarde $2 \times$ de spreidingslengte (2λ). Als een maatregel wordt genomen waarbij het grondwater-niveau verandert, is op een afstand van twee maal de spreidingslengte nog maar 15 tot 30 % van die verandering merkbaar. Op de Veluwe gaat deze redenering niet altijd op. De vennen danken hun bestaan veelal aan een zeer lokaal voorkomende laag in de ondiepe ondergrond die slecht water doorlaat. Daarom zijn hier beschermingszones aangehouden van 100 meter. Daar waar het watervoerende pakket vele tientallen meters bedraagt en het doorlaatvermogen zeer groot is, zijn de beschermingszones gemaximaliseerd op 750 meter.

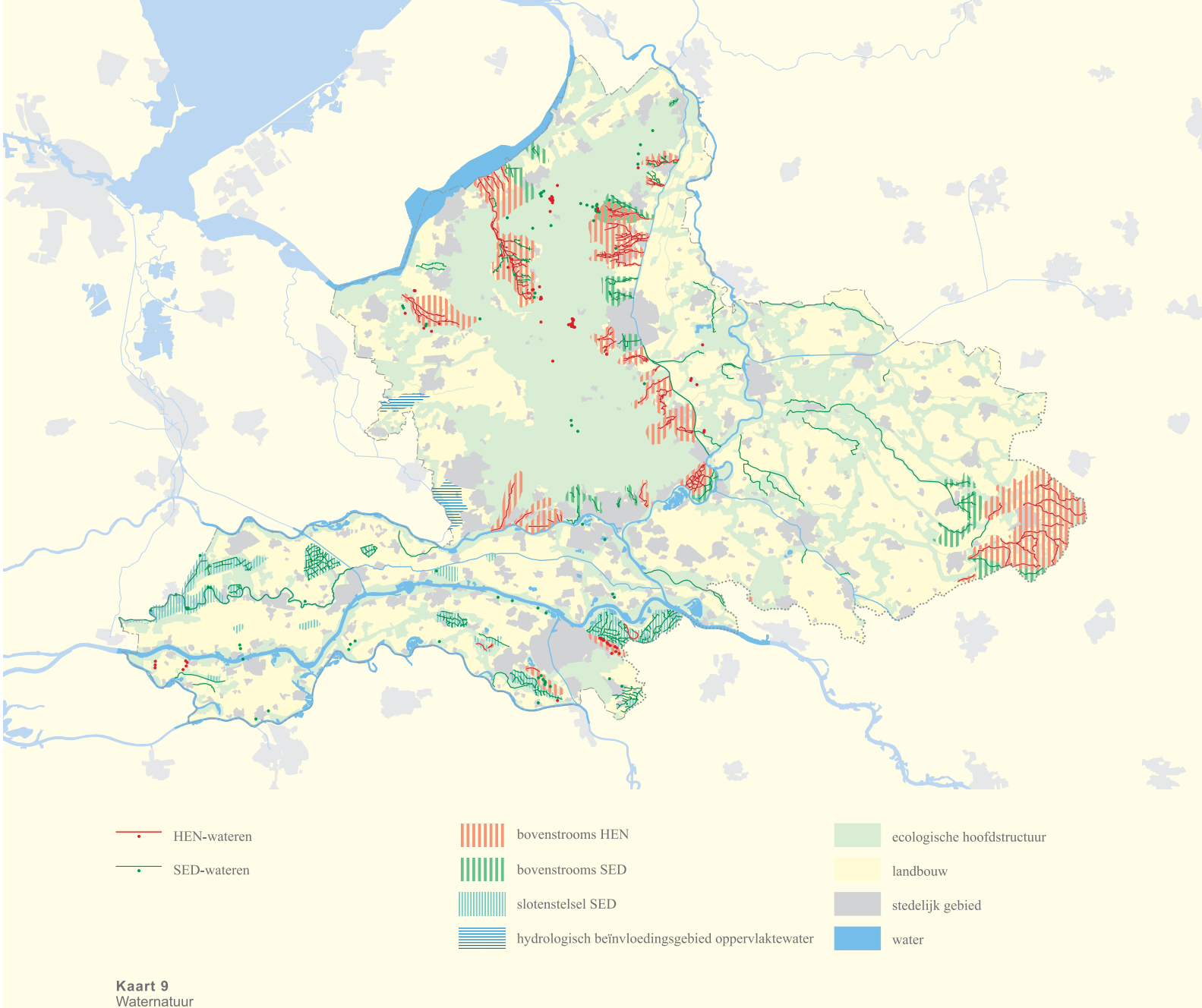
Voor de volgende situaties zijn geen beschermingszones bepaald:

- gebieden buiten de ecologische hoofdstructuur;
- voor natte natuur in verwevingsgebieden van de ecologische hoofdstructuur;
- voor stapstenen uit natte ecologische verbindingzones;
- daar waar de bodemkaart de grondsoort klei aangeeft ($>1m$);
- daar waar de natte natuur hoger ligt dan de omgeving;
- in de uiterwaarden;
- gebieden die onder sterke invloed staan van de grote rivieren;
- gebieden die grenzen aan beek of grote waterloop en waar het peil in de watergang bepalend is voor de natte omstandigheden in het terrein;
- natte en vochtige bossen kleiner dan 2 ha.

Doorwerking naar de ruimtelijke ordening:

Natuurgebieden moeten planologische bescherming krijgen. De basis hiervoor is het Streekplan, maar uiteindelijk zullen de gebieden in bestemmingsplannen worden opgenomen. De bescherming in een bestemmingsplan vormt de basis voor eventuele gebruiksvoorwaarden, voor vergunningverlening, voor aanpassingen in de drainageverordeningen, voor het uitvoeren van herstelmaatregelen en tenslotte het uitvoeren van peilbesluiten. Bescherming betekent minimaal 'stand still'. De waterhuishouding mag alleen nog aangepast worden aan de natuurdoelen ter plekke. Natte landnatuur binnen de EHS dient daarom ook als natte natuur in bestemmingsplannen te zijn vermeld. In de beschermingszones zijn ruimtelijke ontwikkelingen, die de natuurwaarden negatief beïnvloeden in principe uitgesloten. In geval van bestemmingswijziging moet worden aangetoond dat de voorgenomen bestemming en het daaruit vloeiend ruimtegebruik de te beschermen natuurwaarden niet negatief beïnvloedt.

Evenals voor de gehele ecologische hoofdstructuur geldt ook voor de natte delen daarvan, dat deze planologisch worden beschermd tegen de ruimtelijke

ontwikkelingen die de natuurwaarden negatief kunnen beïnvloeden. Voor de verweving van ecologische hoofdstructuur en landbouw geldt dat bestaande landbouw een blijvende rol vervult en zich duurzaam kan ontwikkelen voor zover de natuurwaarden niet worden geschaad. Voor de natte delen van de ecologische hoofdstructuur geldt bovendien dat ruimtelijke ontwikkelingen niet mogen leiden tot verlaging van de grondwaterstand in en om de natte natuur of tot verslechtering van de waterkwaliteit en aantasting van de morfologie van de beken en waterlopen.

Voor natuurgebieden binnen de EHS zal in de bestemming in ieder geval onderscheid gemaakt moeten worden tussen droge en natte natuur. De gemeenten hebben uiterlijk 1 januari 2008 de bescherming van de belangrijkste natte delen van de ecologische hoofdstructuur en de bijbehorende beschermingszones voor natte landnatuur in de planvoorschriften van hun bestemmingsplannen geregeld.

Er vindt afstemming plaats met de regelingsmogelijkheden die de Keur van de waterschappen biedt, met als uitgangspunt dat wat met de Keur kan worden geregeld, niet alsnog in het bestemmingsplan hoeft te worden geregeld. Ge-

meente en waterschap beoordelen dit samen in het kader van de watertoets. Als de bescherming niet vóór 1 januari 2008 is geregeld, zullen Gedeputeerde Staten overwegen, voor wat betreft de doorwerking in gemeentelijke bestemmingsplannen van de natte natuur en hun beschermingszones, tot een aanwijzing aan de betreffende gemeente over te gaan als bedoeld in artikel 37 WRO. Vóór de vastlegging in een bestemmingsplan moeten gemeenten en waterschappen een regeling voor eventuele planschade hebben opgesteld. Dit is uitgangspunt voor de doorwerking naar gemeentelijke plannen. De gemeenten houden bij de aanpassing van de bestemmingsplannen rekening met de uitkomsten van de herbegrenzing van de ecologische hoofdstructuur. Deze wordt in het Streekplan opgenomen. De herbegrenzing kan ook gevolgen hebben voor de aanwijzing van beschermingszones natte natuur.

Functie III: Wateren van het hoogste ecologisch niveau (HEN) en wateren met een specifiek ecologische doelstelling (SED)

In Gelderland heeft een aantal wateren een zeer hoge ecologische waarde. Deze wateren stellen hoge eisen aan met name morfologie, kwaliteit, watervoorrendheid en stroming. Deze wateren zijn op de functiekaart aangeduid als:

- HEN-water (water van het hoogste ecologisch niveau, functie III-1). Deze wateren benaderen het meest een natuurlijke situatie.
- SED-water (water met een specifiek ecologische doelstelling, functie III-2). Deze wateren kennen enige humane beïnvloeding, maar zijn veel waardevoller dan het basisniveau.

Voor de ligging van de HEN- en SED-wateren wordt verwezen naar kaart 9. In bijlage 8 (deel II) is een lijst met namen van de HEN- en SED-wateren opgenomen met de bijbehorende watertypen.

kaart 9
zie pag. 57

Functiebeschrijving HEN- en SED-wateren:

De inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundige systeem zijn voor HEN- en SED-wateren gericht op:

- Het veiligstellen en ontwikkelen van de HEN- en SED-wateren en minstens het handhaven van de huidige waterhuishoudkundige situatie. Dit betekent minimaal 'stand still' van de huidige situatie;
- Het uitsluiten van nadelige effecten op de HEN- en SED-wateren van het oppervlaktewaterbeheer en het grondwaterbeheer bovenstrooms en in de omgeving van de aangewezen wateren;
- Het afstemmen van het oppervlaktewaterbeheer in en bovenstrooms van deze waardevolle wateren en in de omgeving daarvan op de natuurwaarden en doelen;
- Het bewerkstelligen van een minimale nadelige invloed van menselijk handelen op de ecologie, kwaliteit en kwantiteit van het oppervlaktewater en grondwater (voor zover relevant). Oppervlaktewater- en grondwaterbeheer in deze gebieden kan van geval tot geval verschillen en zal in GGOR-traject worden vastgesteld (zie §2.4.2).

In een aantal gebieden is de ruimtelijke (ecologische) verbondenheid tussen de ecologisch waardevolle wateren (met name HEN-wateren) onderling van zeer essentieel belang voor hun kwaliteit (bijvoorbeeld Havikerwaard, beken bij Winterswijk en Lichtenvoorde, op de Veluwe en bij Beek-Ubbergen). Deze samenhang tussen landschap, grondgebruik en de wateren dient gewaarborgd te blijven en niet doorsneden te worden door bepaalde versturende ruimtelijke

ontwikkelingen (verstedelijking, verblijfs- en/of intensieve dagrecreatie). Waar mogelijk dienen de onderlinge relaties versterkt te worden. Uit vroegtijdig overleg tussen waterbeheerder(s) en gemeente zal blijken welke activiteiten een bedreiging vormen. Het bestemmingsplan moet hiervoor waarborgen bieden.

Functie III-b: Beschermingszone HEN-wateren

Functiebeschrijving

Om de HEN-wateren te beschermen tegen nadelige invloeden als milieubelasting die gekoppeld is aan grondgebruik wijst de provincie specifieke zones aan. De HEN-wateren worden beschermd tegen toename van de milieudruk door een beschermingszone van 15 meter vanaf de insteek naast de HEN-wateren en 10-meter vanaf de insteek naast de A-watergangen, die uitkomen in de HEN-wateren. Doel van de zones is de milieubelasting van deze wateren niet te laten toenemen.

De beschermingszones hebben vaak een dubbelfunctie met de functie landbouw. Een ontwikkeling van teelten met een hoge milieudruk langs deze wateren is niet wenselijk. De beschermingszones zijn bedoeld om nieuwe intensieve open teelten die gepaard gaan met een hogere milieubelasting dan bij grasland of akkerbouw te weren. Bestaande agrarische bedrijfsvoering wordt door deze zones niet belemmerd.

In enkele gevallen hebben deze zones een dubbelfunctie met functie stedelijk gebied. Ook hier zijn de zones bedoeld om de milieubelasting niet toe te laten nemen.

Doorwerking naar de ruimtelijke ordening:

HEN wateren moeten planologische bescherming krijgen. De basis hiervoor is het Streekplan, maar uiteindelijk moeten de wateren in bestemmingsplannen worden opgenomen. De bescherming in een bestemmingsplan vormt de basis voor eventuele gebruiksvoorwaarden, voor vergunningverlening, voor aanpassingen in de drainageverordeningen, voor het uitvoeren van herstelmaatregelen en tenslotte het uitvoeren van peilbesluiten. Bescherming betekent 'stand still': de waterhuishouding mag alleen nog aangepast worden aan de natuurdoelen ter plekke.

De gemeenten hebben uiterlijk 1 januari 2008 de bescherming van de HEN-wateren en de beschermingszones voor alle HEN-wateren en de toestromende A-watergangen in de planvoorschriften van hun bestemmingsplannen geregeld. Er vindt afstemming plaats met de regelingsmogelijkheden die de Keur biedt, met als uitgangspunt dat hetgeen met de Keur kan worden geregeld, niet alsnog in het bestemmingsplan hoeft te worden geregeld. Gemeente en waterschap beoordelen dit samen in het kader van de watertoets. Als de bescherming niet vóór 1 januari 2008 is geregeld, zullen Gedeputeerde Staten overwegen tot een aanwijzing aan de betreffende gemeente over te gaan als bedoeld in artikel 37 WRO. Vóór de vastlegging in een bestemmingsplan moeten gemeenten en waterschappen een regeling voor eventuele planschade hebben opgesteld. Dit is uitgangspunt voor de doorwerking naar gemeentelijke plannen.

In de beschermingszones zijn nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen die de natuurwaarden negatief kunnen beïnvloeden in principe uitgesloten. In geval van bestemmingswijziging moet worden aangetoond dat de voorgenomen bestemming en het daaruit vloeiend ruimtegebruik de te beschermen natuurwaarden

niet negatief beïnvloedt.

In de gemeentelijke bestemmingsplannen dient voor deze zones een planvoorschrift te worden opgenomen dat sterk milieubelastend grondgebruik weert (bijvoorbeeld bollenteelt of gladiolenteelt).

Functie IV: Natuur verweven met landbouwgebruik

In deze gebieden is de inrichting en het beheer van het watersysteem gericht op de in het landelijk gebied aanwezige functies die gerelateerd zijn aan landbouw en natuur.

Functie IV-1: Landbouw met natte landnatuur

Er zijn gebieden die niet de hoofdfunctie natte landnatuur hebben, omdat het landelijk gebied een afwisseling is van natte landnatuur en landbouw. De inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundig systeem in deze gebieden is gericht op landbouw, voor zover daar geen nadelige invloed van uitgaat op de aanwezige natte natuur. Het waterbeheer is gericht op

- Bescherming tegen verdroging (stand still).
- Het tegengaan van nadelige effecten van grondwateronttrekkingen in de omgeving van de aangewezen gebieden
- Grond- en oppervlaktewaterbeheer in deze gebieden kan van geval tot geval verschillen en zal in GGOR-traject worden vastgesteld.

Functie IV-2: Waardevolle weidevogelgebieden

Waardevolle weidevogelgebieden (zie kaart 10) komen voor in gebieden met natuurfunctie en gebieden met landbouwfunctie. Voor de gebieden met natuurfunctie past bescherming van weidevogels binnen de doelstellingen van deze functie. Voor de weidevogelgebieden die in landbouwkundig gebruik zijn, geldt dat de landbouwkundige functie wordt gecombineerd met de bescherming van de waterhuishoudkundige condities voor weidevogels.

Functiebeschrijving:

De inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundig systeem zijn gericht op bescherming van de weidevogelgebieden door een ontwateringsdiepte en peilbeheer te hanteren dat is afgestemd op de weidevogels en de functie landbouw.

Het veiligstellen van weidevogelgebieden betekent in ieder geval het handhaven van de huidige waterhuishoudkundige situatie. Een vergroting van de drooglegging en ontwateringsdiepte is in de weidevogelgebieden niet aan de orde. In een aantal weidevogelgebieden zal het gewenst zijn de grondwaterstanden te verhogen. In die gevallen is voor de afstemming van de agrarische bedrijfsvoering voorzien in het aangaan van beheersovereenkomsten in het kader van Programma Beheer.

Ecologische verbindingzones

De begrensde natte ecologische verbindingzones maken deel uit van de ecologische hoofdstructuur. Ook zijn in de ecologische hoofdstructuur groene wigen / nog niet concreet begrensde robuuste ecologische verbindingen en poorten opgenomen (Veluwe). Van gemeenten wordt verwacht ontwikkelingen, die de realisering van de ecologische verbindingen onomkeerbaar zouden blokkeren, te voorkomen. Het is niet de bedoeling dat alle gronden die zich bevinden binnen

kaart 10
zie pag. 61

de aangegeven natte ecologische verbindingzone ook als nat terrein worden ingericht. Er dienen wel voldoende natte elementen in de zone aanwezig te zijn. Het betreft veelal meer een inrichtingsaspect dan dat het niveau van het waterpeil van overwegend belang is. Natte ecologische verbindingzones en landbouw behoeven dan ook waterhuishoudkundig niet strijdig te zijn. In dit plan is geen apart beleid geformuleerd voor natte ecologische verbindingzones. Realisatie van deze verbindingzones vindt plaats op vrijwillige basis. Vaststelling van de ecologische verbindingzones zal plaatsvinden in het nieuwe Streekplan.

2.3.3 Stedelijk gebied

Functie V: Stedelijk gebied

De functie stedelijk gebied heeft betrekking op alle bebouwde kommen in Gelderland. De inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundig systeem zijn in stedelijk gebied gericht op:

- Het voorkomen of beperken van wateroverlast;
- De ontwikkeling en het behoud van de natuur in het stedelijk gebied;
- Het voorkomen van zettingen;
- Het herbenutten van ontwateringswater voor drink- en industriewatervoorziening of voor herstel van verdroogde natuur;
- Het weren van (diepe) drainage en het voorkomen van instroming van oppervlaktewater op de riolering;

-
- Het beperken van de vuilbelasting door riooloverstorten;
 - Het beperken van de invloed van bronbemaling.

Voor wateroverlast door neerslag in gebieden met de functie stedelijk gebied geldt de voorlopige werknorm van 1/100 per jaar zoals overeengekomen in het Nationaal Bestuursakkoord Water. De regionale bergingsgebieden in het landelijk gebied zijn noodzakelijk voor het voorkomen van wateroverlast in stedelijk gebied. Grondwateroverlast moet in stedelijke gebieden zoveel mogelijk voorkomen of ondervangen worden. Nieuw stedelijk gebied kan alleen ontwikkeld worden als grondwateroverlast kan worden voorkomen zonder daarmee waterhuishoudkundige problemen in het stroomgebied te veroorzaken. Watertekort in stedelijke gebieden wordt zoveel mogelijk ondervangen door maatregelen die erop gericht zijn gebiedseigen water vast te houden. In verband met de waterkwaliteit en de volksgezondheid wordt in traag stromende of stilstaande wateren een minimale diepte gehandhaafd van 1 meter. In zettingsgevoelige gebieden kan in droge tijden rivierwater worden ingelaten. De waterkwaliteit in stedelijke gebieden voldoet minstens aan de basiskwaliteit. De aanwezige natuurwaarden worden beschermd en waar mogelijk ontwikkeld. De waterketen in stedelijk gebied is zodanig ingericht dat deze geen negatieve invloed heeft op het grond- en oppervlaktewater. Stedelijke ontwikkelingen en stedelijke herinrichting en herstructurering dient ‘waterneutraal’ te zijn en wordt benut om het watersysteem waar nodig op orde te brengen en te verduurzamen.

Toelichting

Zowel in nieuw als in bestaand stedelijk gebied streeft de provincie naar een duurzaam watersysteem. Het water in de stad wordt met het omringend watersysteem als één geheel beschouwd. Nadelige effecten op de waterhuishouding moeten in beginsel voorkomen worden.

Nieuwe stedelijke ontwikkelingen en herinrichting en herstructurering

In het Streekplan wordt een kaart opgenomen met gebieden waar, gezien vanuit de huidige en toekomstige waterhuishouding, nieuwe stedelijke functies in waterhuishoudkundig opzicht problematisch zijn. Water dient voldoende in het ontwerp van nieuw stedelijk gebied te worden meegenomen. Voorts mogen de waterhuishoudkundige gevolgen niet afgewenteld worden op naastgelegen of benedenstroomse gebieden of naar de toekomst. Tevens worden omtrent de meerkosten van watergerelateerde mitigatie en compensatie vooraf regelingen getroffen. Voorts geldt dat er tussen gemeente en waterschap afspraken gemaakt moeten zijn over een duurzame invulling van het waterbeheer, die passen binnen het beleid zoals dat in dit plan is vastgesteld. Bij stedelijke uitbreidingen is tevens het afzonderlijk afvoeren van regenwater naar de bodem of oppervlaktewater een uitgangspunt.

Voor bestaand stedelijk gebied geldt dat bij inrichting en herstructurering waterneutraal wordt gebouwd en kansen worden gepakt om een eventuele bestaande afwenteling te verminderen. Bij herstructurering is voldoende infiltratie en waterberging een uitgangspunt. In de ontwikkeling van stadsranden (stedelijke uitloopgebieden en buitenplaatsen) moet rekening worden gehouden met de bergingsbehoefte van het aangrenzende stedelijk gebied.

Wateroverlast in stedelijk gebied

Wateroverlast in stedelijk gebied kan zich op verschillende manieren manifesteren: wateroverlast vanuit oppervlaktewater, wateroverlast als gevolg van onvoldoende capaciteit van riolering, en grondwateroverlast. Dit kan zich ook voordoen in combinatie met elkaar.

Wateroverlast vanuit oppervlaktewater

Om wateroverlast vanuit oppervlaktewater binnen stedelijk gebied te voorkomen moet er voldoende waterbergingscapaciteit zijn. Dit wordt aangevuld met bergingscapaciteit in het buitengebied met waterbergingsgebieden. Maatregelen om het water langer vast te houden in het buitengebied (zoals verondiepen van watergangen) en in het stedelijk gebied (zoals afkoppelen en infiltreren) dragen overigens ook bij aan het halen van de norm. Voor waterbeheer in stedelijk gebied gelden de tritsen ‘vasthouden, bergen en afvoeren’ en ‘schoon houden, scheiden, schoonmaken’ van water. Zoveel mogelijk worden kansen gepakt om tot een verbetering van de waterhuishoudkundige situatie te komen en wordt gezocht naar ontwerpen met water. Dit geldt ook voor herstructurering en inbreiding. In het beleid voor de ontwikkeling van stadsranden (stedelijke uitloopegebieden en buitenplaatsen) én bij uitleglocaties zal de berging van stedelijk water als randvoorwaarde worden meegenomen. Bij nieuwe uitleglocaties is het afzonderlijk afvoeren van regenwater naar de bodem of oppervlaktewater een uitgangspunt. Bij herstructurering is infiltratie en voldoende waterberging eveneens het uitgangspunt.

Wateroverlast vanuit riolering

Een andere vorm van stedelijke wateroverlast is ‘water op straat’ door plotselinge hevige neerslag, die ontstaat door onvoldoende capaciteit van het (al dan niet gescheiden) rioolstelsel. In het algemeen wordt dit acceptabel geacht als het niet vaker dan één maal per twee jaar gebeurt. Door de klimaatverandering kunnen dergelijke situaties wel frequenter gaan optreden. Regenwater afkoppelen van het riool is dan een goede maatregel.

Grondwateroverlast

Door klimatologische veranderingen zal in een aantal gebieden de grondwaterstand hoger worden. De risicogebieden voor wateroverlast als gevolg van een toenemende fluctuatie van de grondwaterstand worden in het Streekplan aangegeven. Vooral in de fluctuatietoneelzone rondom de Veluwe stuwwal kan in de toekomst vaker grondwateroverlast ontstaan. In bestaand stedelijk gebied moet hierop geanticipeerd worden om problemen in de toekomst te voorkomen.

Gemeenten dienen in hun ruimtelijke plannen de kansen op wateroverlast in de risicogebieden te beperken. Voorts wordt aangeraden in deze risicogebieden kansen voor het vergroten van het vasthouden van water en van waterberging te benutten. Conform het advies van de Commissie Integraal Waterbeheer (CIW-advies) zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de ontwatering van het openbaar gebied en vervult de gemeente een regierol bij de aanpak van bestaande grondwateroverlast.

De provincie wil dat er in 2015 geen grondwateroverlast meer optreedt. In de planperiode moeten daarom de huidige knelpunten in beeld gebracht worden en de meest urgente situaties opgelost. In het Streekplan zal worden aangeduid dat nieuwe overlast wordt voorkomen met een ‘nee tenzij’ aanpak voor bebouwing.

De provincie zal zorgen dat grondwateroverlast bij gemeenten en waterschappen voldoende aandacht krijgt. De provincie zal aangeven welke gebieden in de toekomst (klimaatverandering) met grondwateroverlast te maken krijgen.

Bij het stoppen van permanente drink- of industriewateronttrekkingen kan grondwateroverlast gaan optreden. De provincie volgt ook hier het CIW-advies, echter met dien verstande dat de provincie als grondwatervergunningverlener in dit soort gevallen wel een bepaalde verantwoordelijkheid heeft.

Grondwateronttrekkingen met het oog op ontwatering en/of afwatering

Er zijn in Gelderland enkele locaties waar grondwateronttrekkingen plaatsvinden met het oog op ontwatering van stedelijk gebied (o.m. Apeldoorn, Nunspeet, Ede). Hierop is de Grondwaterwet niet van toepassing. Wanneer door de klimaatsverandering meer wateroverlast optreedt, zal dit soort onttrekkingen naar verwachting toenemen. Het provinciale beleid is dat grondwateronttrekkingen ten behoeve van ontwatering en/of afwatering van gronden slechts in uitzonderingsgevallen en onder condities plaats mogen vinden. In de eerste plaats moeten dit soort onttrekkingen effectief en efficiënt gebeuren. Dat wil zeggen dat zo min mogelijk water moet worden onttrokken om het doel van ont-/afwatering te bereiken. Dit betekent dat er beter een aantal, kleinere onttrekkingen kunnen worden geplaatst, dan minder, grotere onttrekkingen. Verder moeten vooraf alle belangen worden afgewogen op een soortgelijke manier als de belangenafweging uit hoofde van de Grondwaterwet. Er moet bijvoorbeeld naar mogelijke schade voor natuur en naar zettingsschade worden gekeken. Daarop dient de onttrekking te worden afgestemd. De waterschappen en de gemeenten moeten voor dergelijke onttrekkingen beleid opnemen in de beheersplannen en de waterplannen/bestemmingsplannen.

Waterkwaliteit en waterketen

De ‘Basisinspanning Riolerings’ is een landelijke beleidslijn die stelt dat eind 2005 alle gemeenten hun vuiluitwerp door riooloverstorten met 50% moeten hebben gereduceerd. De basisinspanning is emissiegericht beleid. Met het realiseren van de basisinspanning zal de waterkwaliteit in het algemeen behoorlijk verbeterd zijn. De waterkwaliteitsdoelen die bij bijzondere functies horen of die gekoppeld zijn aan de Europese Kaderrichtlijn Water lijken daarmee echter niet volledig gehaald te kunnen worden. Na uitvoering van de basisinspanning moeten gemeenten dan ook het ‘waterkwaliteitsspoor’ gaan volgen. Deze aanpak is functiegericht en dient om zo kosteneffectief mogelijk de waterkwaliteit op het bij de betreffende functie behorende niveau te krijgen. Het waterkwaliteitsspoor maakt het mogelijk om een combinatie van bron- en effectgerichte maatregelen toe te passen. Bijvoorbeeld een combinatie van verdere reductie van de vuiluitwerp door afkoppelen enerzijds en doorstromingsmaatregelen in het watersysteem anderzijds. Maar ook heel andere bronnen, variërend van vogeluitwerpselen in stadsvijvers tot runoff van wegen, moeten in het waterkwaliteitsspoor betrokken worden. Het initiatief ligt bij het waterschap om samen met de gemeenten projecten in het waterkwaliteitsspoor op te starten en te realiseren.

Een duurzame manier om de basisinspanning te realiseren is het afkoppelen van hemelwaterafvoeren van de riolering. Het afgekoppelde regenwater is in veel gevallen zo schoon dat het rechtstreeks of na een bescheiden zuiveringsstap geïnfiltreerd kan worden in de bodem of worden geloosd op oppervlaktewater. Het reduceert de kans op riooloverstorten. Het vergroot de zuiveringsefficiëntie van rioolwaterzuiveringen. In combinatie met infiltratie (bijvoorbeeld in een wadi) vertraagt het de afvoer van water uit een gebied. Afkoppelsystemen kunnen aantrekkelijk vormgegeven worden, zowel in stedelijke als in suburbane omgeving, en zo een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit. Aan de andere kant is afkoppelen niet onder alle omstandigheden zinnig. De lokale situatie is bepalend voor de uiteindelijke keuze. De provincie beveelt het gebruik van de (provinciale) afkoppelbeslisboom daartoe aan. De provincie stimuleert het afkoppelen als onderdeel van verdrogingsbestrijdingsmaatregelen in de buurt van grondwateronttrekkingen. Afgesproken is dat gemeenten die voor een duurzame oplossing kiezen de basisinspanning niet in 2005 maar pas in 2010 voltooid behoeven te hebben. Deze afspraak is vastgelegd in het Gelders Milieuplan. De provincie wil dat gemeenten het gebruik van pesticiden bij stedelijk groenbeheer reduceren. Omdat het stedelijk waterbeheer voor een grote opgave staat in verband met de waterkwaliteit en de (grond)wateroverlast is het opstellen van gemeentelijke waterplannen voor veel gemeenten urgent. Gezien het intergemeentelijke karakter van veel stedelijke wateropgaven is intergemeentelijke samenwerking bij het maken van de waterplannen gewenst. De betrokkenheid van de waterschappen bij het opstellen van gemeentelijke waterplannen is daarbij vanzelfsprekend.

2.3.4 Regionale waterberging

Voor 2030 moet ‘water langer vasthouden’ in Gelderland zijn gerealiseerd. Conform het Nationaal Bestuursakkoord Water moeten de regionale waterbergingsgebieden in 2015 beschermd en ingericht zijn. De provincie wil dat voor 2015 in de actiegebieden reeds alle maatregelen om water langer vast te houden volledig zijn uitgevoerd. Om dit alles te halen moeten in de planperiode de waterbergingsgebieden planologisch veiliggesteld en deels ingericht zijn, en moeten 50% van de maatregelen voor ‘vasthouden’ zijn uitgevoerd in de actiegebieden. Waterbergingsgebieden zijn een onderdeel van de trits ‘vasthouden – bergen – afvoeren’. Bij het berekenen van de benodigde hoeveelheid bergingsgebieden is eerst in beeld gebracht hoeveel regenwater maximaal in de bovenstroomse gebieden kan worden vastgehouden. De bergingsgebieden zijn gebaseerd op basis van de dan nog resterende extra afvoer. Deze moet dan benedenstrooms geborgen worden om wateroverlast in stedelijke gebieden te voorkomen.

Inrichten van waterbergingsgebieden levert een bijdrage aan de wateropgave om de hoeveelheid extra neerslag als gevolg van klimaatverandering (en verminderen afvoer richting IJssel) op te vangen. De wateropgave krijgt invulling door de combinatie van water vasthouden en waterberging.

De provincie wil dat in watergangen in de actiegebieden maatregelen voor waterconservering en verdrogingsbestrijding worden uitgevoerd. Het GGOR-traject ter plaatse vormt daarvoor de basis (zie §2.4.2). Verbreding van die watergangen is dan aan de orde indien de bergings- en afvoercapaciteit van de ver-

kaart 11
zie pag. 68

ondiepte watergangen niet meer voldoende is. Verbreding en verondieping dienen met name plaats te vinden in de haarvaten van het watersysteem.

Functie VI: Waterbergingsgebieden

De regionale waterbergingsgebieden zijn de ‘van nature onderlopende gebieden’ (zie kaart 11). Deze gebieden moeten ook in de toekomst incidenteel onder kunnen lopen om wateroverlast in het stroomgebied te voorkomen. In de definitief begrensde waterbergingsgebieden zijn kapitaalsintensieve ontwikkelingen ongewenst. De waterbergingsgebieden zullen beschermd worden tegen ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen zoals stedelijke uitbreidingen, bedrijventerreinen, verblijfsrecreatie, infrastructuur, glastuinbouw en andere vormen van kapitaalsintensieve bebouwing. Als stedelijke ontwikkelingen reeds in voorbereiding zijn, kan dit alleen doorgang vinden als dit gecombineerd kan worden met de waterberging of wanneer deze elders gecompenseerd kan worden. Er is in waterbergingsgebieden sprake van een waterhuishoudkundige dubbelfunctie met landbouw of natuur. Voor de laagste delen van de waterbergingsgebieden kan de inundatienorm voor gras- of bouwland wellicht niet gerealiseerd worden. In die gevallen zal de landbouw – conform het Nationaal Bestuursakkoord Water – de planschade en gewasschade vergoed krijgen. De inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundig systeem zijn in waterbergingsgebieden gericht op:

- het behoud van het overwegend aanwezige grondgebruik (grasland, bouwland of natuur);
- de mogelijkheid om het gebied te laten inunderen met oppervlaktewater bij extreme neerslag;
- het voorkomen van schade of overlast aan het huidige grondgebruik, wegen en bebouwing;
- verbeteren van de kwaliteit van het inundatiewater;

Ruimtelijke doorwerking

De gebieden met functie waterberging die bij vaststelling van het reconstructieplan Achterhoek-Liemers definitief begrensd worden, krijgen via de Reconstructieplannen rechtstreekse doorwerking naar bestemmingsplannen. Deze waterbergingsgebieden worden in het reconstructieplan Achterhoek-Liemers de ‘sturende waterbergingsgebieden’ genoemd. Voor een drietal waterbergingsgebieden geldt dat de begrenzing nog een globaal karakter heeft. Deze globaal begrensde waterbergingsgebieden worden uiterlijk 1 september 2005 definitief begrensd door waterschappen en gemeente. Het betreft de waterbergingsgebieden ‘Binnenveld’, ‘Duivense Broek’ en ‘Eefde-west’. Definitieve zekerheid over de begrenzing van de waterbergingsgebieden in Oost-Gelderland ontstaat er pas in 2006 na de Planologische Kernbeslissing van het rijk over Ruimte voor de Rivier aangezien een deel van de waterberging in Oost-Gelderland bedoeld is om de zijdelingse toestroom naar de IJssel te verminderen en daarmee een mogelijke maatregel is om hoogwaterproblemen voor de IJssel te voorkomen.

Gelderland-breed geldt dat vóór de vastlegging in bestemmingsplannen er een regeling voor eventuele planschade dient te zijn opgesteld. Dit is uitgangspunt voor de doorwerking naar gemeentelijke plannen.

Voorafgaand aan de vastlegging van het waterbergingsgebied Binnenveld in het bestemmingsplan, is er tussen waterschap en gemeenten overeenstemming over de aanpak van de waterkwaliteitsproblemen.

De waterschappen zorgen voor de inrichting en het beheer van de bergings-

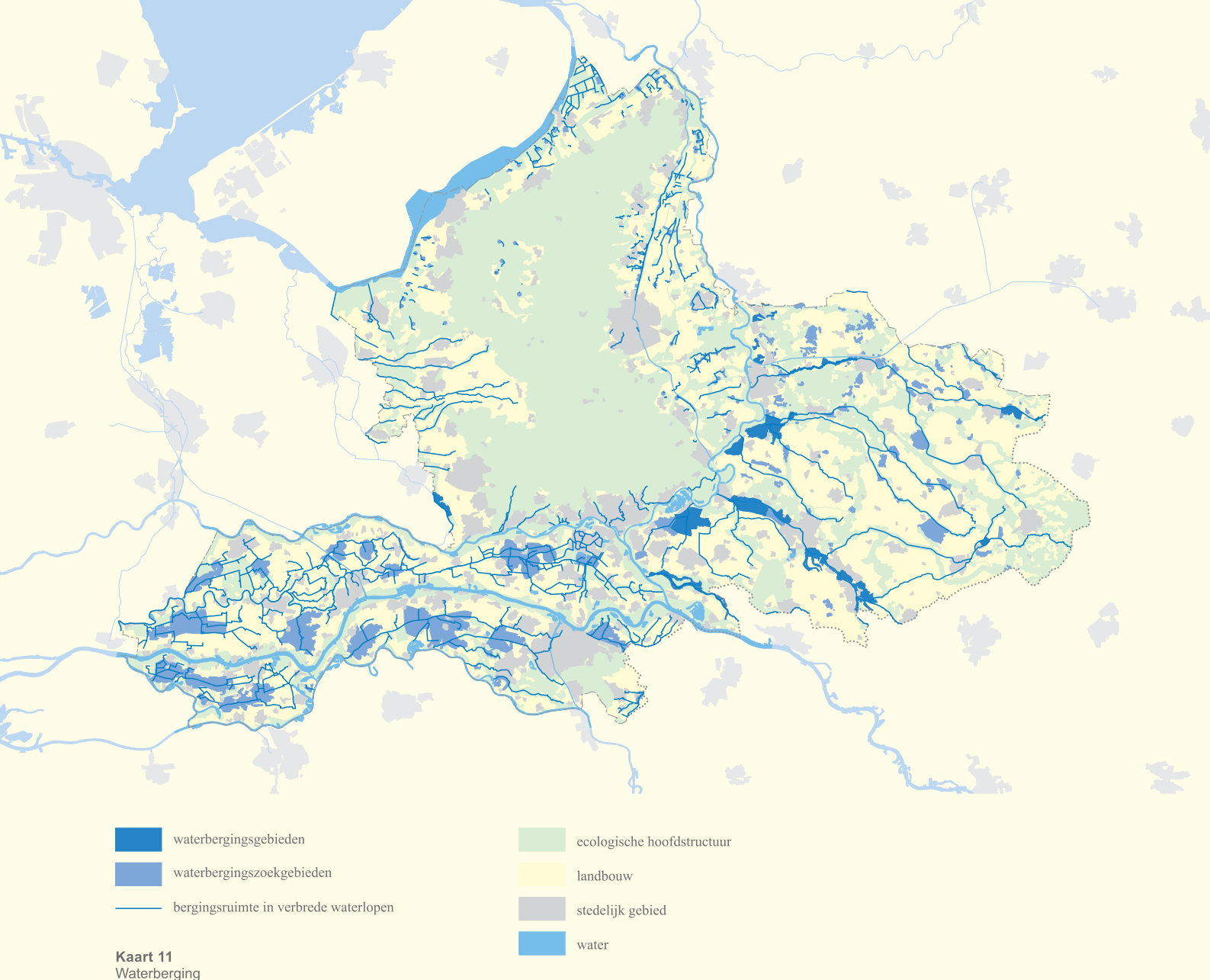
gebieden. Bij de inrichting en het beheer van het bergingsgebied Binnenveld houdt het waterschap rekening met de bijzondere natuurwaarden van het gebied.

De waterbergingsgebieden worden opgenomen in het Streekplan. De 'sturende waterbergingsgebieden' krijgen rechtstreekse doorwerking naar bestemmingsplannen bij vaststelling van het reconstructieplan Achterhoek-Liemers. Het reconstructieplan geldt als een voorbereidingsbesluit als bedoeld in artikel 21, eerste lid, van de Wet op de ruimtelijke Ordening. Voor de waterbergingsgebieden geldt dat de thans aanwezige functies als wonen en werken in bestaande bebouwing blijven toegestaan evenals natuur en het huidige agrarisch gebruik. Functieverandering die het tijdelijk bergen van water bemoeilijkt is echter uitgesloten. Vóór de vastlegging van de 'sturende waterbergingsgebieden' in het reconstructieplan dient het waterschap Rijn en IJssel een regeling voor eventuele planschade en gevolgschade te hebben opgesteld. Dit is uitgangspunt voor de rechtstreekse doorwerking naar gemeentelijke bestemmingsplannen.

De planschade en inrichtingskosten worden voor rekening genomen door de waterschappen. Voor wat betreft de waterbergingsgebieden in de Achterhoek-Liemers geldt daar echter een uitzondering omdat de waterberging daar tevens een maatregel is om hoog water op de IJssel te beperken. Daarbij neemt het waterschap de planschade voor de waterberging voor regionale overlast voor haar rekening (dit heeft betrekking op 40% van de te bergen kuubs regenwater) en de planschade voor waterberging voor vermindering toestroom naar de IJssel (dit heeft betrekking op 60% van de te bergen kuubs regenwater) zal worden vergoed door het rijk en de provincie. Dit tweede element zal onze inzet zijn in de PKB-Ruimte voor de Rivier waarbij het verminderen van de toestroom naar de IJssel een mogelijke maatregel vormt. De provincie Gelderland is in principe bereid om de 60% van de planschadekosten volledig voor haar rekening te nemen en heeft daartoe voldoende middelen gereserveerd. Planschade lijkt overigens niet aan de orde bij het aanwijzen van de waterbergingsgebieden omdat de agrarische bedrijfsvoering planologisch niet wordt belemmerd.

Het waterschap en het rijk zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van de maatregelen ten behoeve van de betreffende waterberging in Oost Gelderland. Een gezamenlijke financiering van rijk en waterschap voor wat betreft de gevolgschade en inrichting is voor het waterschap een randvoorwaarde om de waterbergingsmaatregelen uit te voeren, inclusief '25% minder water afvoer naar de IJssel'.

Als het rijk de maatregel '25% minder water afvoer naar de IJssel' niet vaststelt als maatregel voor Ruimte voor de Rivier, of als het rijk en het waterschap geen overeenstemming bereiken over de financiering van de uitvoering, kan dit aanleiding geven om de omvang van de waterberginggebieden te verkleinen. Dit kan reden geven om bij de herziening van het reconstructieplan Achterhoek-Liemers (1-1-2009) de omvang van de waterbergingsgebieden te herzien. In de tussenliggende periode wordt het risico geaccepteerd dat de planologische bescherming mogelijk voor een deel (rond de helft van de huidige omvang) van de waterbergingsgebieden het gebied onterecht is geweest en wordt teruggedraaid.

De provincie Gelderland zal binnen de procedure van de planologische kernbeslissing 'Ruimte voor de Rivier' met het rijk afspraken maken over de financiering van de overige 60% van de inrichtingskosten. Na de procedure van de planologische kernbeslissing 'Ruimte voor de Rivier' (PKB-RvR) zal het rijk naar verwachting in 2006 een beslissing nemen over de maatregelen en de financiering. Die beslissing kan aanleiding geven om het derde waterhuishoudingsplan, het streekplan en het reconstructieplan Achterhoek-Liemers te herzien voor wat betreft de begrenzing van waterbergingsgebieden. De provincie zal vooruitlopend op de vaststelling van de PKB-RvR reeds proberen om sluitende afspraken te maken met het rijk en het waterschap over de financiering van de maatregel 'verminderen zijdelingse toestroom IJssel'.

Functie VII: Waterbergingszoekgebieden

De waterbergingszoekgebieden (zie kaart 11) zijn niet in hun geheel noodzakelijk voor waterberging. Binnen deze gebieden wordt op basis van nader onderzoek en overleg met belanghebbenden bepaald waar waterberging het beste kan plaatsvinden. Bij dit proces worden kansen en knelpunten vanuit waterbeheer en vanuit ruimtelijke mogelijkheden door gemeenten en waterschappen tegen elkaar afgewogen. De effecten van maatregelen voor bovenstrooms vasthouden en bergen moeten hierin zijn meegenomen. Dit zal voor 1 mei 2006 zijn gebeurd. Op dat moment vervalt de functie van zoekgebied en is er een functieherziening

tot waterbergingsgebieden aan de orde. De inrichting en het beheer van het waterhuishoudkundige systeem zijn in de waterbergingszoekgebieden gericht op:

- het behouden van de mogelijkheden om het gebied te laten inunderen met oppervlaktewater bij extreme neerslag;
- behouden van het overwegend aanwezige grondgebruik (grasland, akkerbouw of natuur);
- bestaande bestemmingen en bestaand gebruik blijft mogelijk.

Onomkeerbare ontwikkelingen die de functie van waterberging kunnen belemmeren, worden afgewogen tegenover de werkelijk benodigde ruimte aan waterberging.

Begrenzen van waterbergingsgebieden binnen de waterbergingszoekgebieden

De waterbergingszoekgebieden zullen worden opgenomen in het nieuwe Streekplan. De waterschappen zullen uiterlijk voor 1 mei 2006, of zoveel eerder als mogelijk, binnen de waterbergingszoekgebieden het areaal dat nodig is voor regionale waterberging begrenzen in overeenstemming met de gemeenten. Op basis daarvan volgt een partiele herziening van het Streekplan en het derde Waterhuishoudingsplan. Provinciale Staten zullen vóór 1 januari 2007 in een streekplanherziening de concreet begrensde bergingsgebieden opnemen in het Streekplan. Uiterlijk 1 januari 2008 hebben de gemeenten de begrensde waterbergingsgebieden in de planvoorschriften van hun bestemmingsplannen vastgelegd. Als dat niet binnen die termijn is gebeurd, zullen Gedeputeerde Staten overwegen tot een aanwijzing aan de betreffende gemeente over te gaan als bedoeld in artikel 37 WRO. Vóór de vastlegging in bestemmingsplannen dient er een regeling voor eventuele planschade te zijn opgesteld. Dit is uitgangspunt voor de doorwerking naar gemeentelijke plannen.

Tot de vaststelling van de streekplanherziening geldt voor de zoekgebieden als beleid dat bestaande bestemmingen en bestaand gebruik mogelijk zijn. Onomkeerbare ontwikkelingen die de functie van waterberging kunnen belemmeren, worden afgewogen tegenover de werkelijk benodigde ruimte aan waterberging. Dit betreft zowel nieuwe ontwikkelingen als uitbreiding van bestaande functies. Voor het waterschap zijn eerdere plannen tot nieuwbouw of uitbreiding van bestaande bestemmingen een goede aanleiding binnen het zoekgebied de waterbergingsgebieden te begrenzen.

2.3.5 Drinkwatervoorziening

Functie VIII: Drinkwateronttrekking met grondwaterbeschermingsgebieden

Grondwaterlichamen bestemd voor menselijke consumptie

Alle drinkwaterwinningen van Vitens waarvoor door de provincie een Grondwaterwetvergunning is verleend, zijn op de kaart als functie drinkwater opgenomen samen met de bijbehorende grondwaterbeschermingsgebieden (25-jaarszone). De 25-jaarszone is aangeduid omdat ingevolge de Kaderrichtlijn de grondwaterlichamen bestemd voor menselijke consumptie van meer dan 10 m³ per dag, dan wel ten behoeve van meer dan 50 personen, als te beschermen waterlichamen in het Waterhuishoudingsplan moeten worden aangewezen. Voor deze grondwaterlichamen moet een goede toestand worden bereikt. Het grondwaterbeschermingsbeleid in de 25-jaarszone is opgenomen in het Gelders Milieuplan.

Met de aanduiding van de 25-jaarszones van de drinkwaterwinningen wordt een begin gemaakt met de verplichte aanwijzing van de Kaderrichtlijn. Ingevolge de provinciale milieuverordening gelden voor deze zones specifieke regels om te voorkomen dat vervuiling van het grondwater ontstaat. De 100-jaars intrekgebieden zijn niet op de functiekaart aangeduid. Wel zal de provincie binnen deze ruimere beschermingszones rondom drinkwaterwinningen extra aandacht geven aan milieuverbeteringen. Op vrijwillige basis zal binnen deze zones bijvoorbeeld de bovenwettelijke emissiereductie op landbouwbedrijven worden gestimuleerd.

Bij de herziening van dit Waterhuishoudingsplan zal worden bezien of de functiekaart moet worden aangevuld met andere grondwaterlichamen bestemd voor menselijke consumptie. Te denken valt bijvoorbeeld aan onttrekkingen door de levensmiddelenindustrie. Ook zal worden bezien of het gebruik van grondwater als eigen drinkwatervoorziening voor campings, industriegebouwen en dergelijke in het licht van de Kaderrichtlijn nog kan worden toegelaten, of dat moet worden overgestapt op water van het waterbedrijf.

Stedelijke onttrekkingen

Speciale aandacht behoeven de grondwateronttrekkingen voor de drinkwatervoorziening, die in of nabij enkele grote steden liggen, zoals bij Nijmegen, Arnhem, Zutphen en Apeldoorn. Deze stedelijke onttrekkingen hebben niet allemaal een grondwaterbeschermingsgebied (zie het Gelders Milieuplan). Naar het zich laat aanzien, stelt de Kaderrichtlijn kwaliteitseisen aan alle drinkwateronttrekkingen. Er zal vóór 2009 goed moeten worden bekeken wat de consequenties daarvan zijn. In het uiterste geval zullen kwetsbare stedelijke onttrekkingen moeten worden afgebouwd.

Reserveringsgebieden

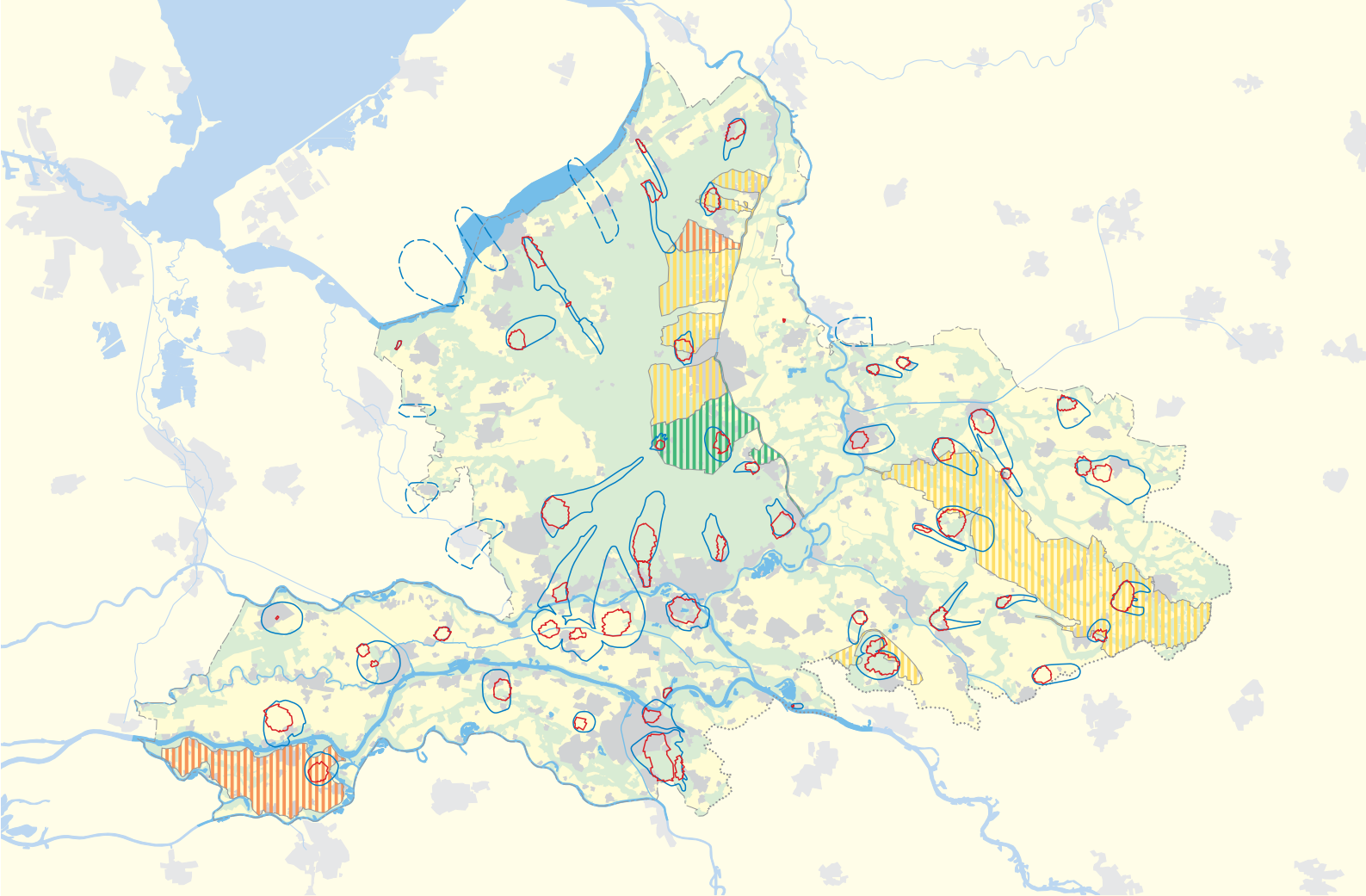
In het tweede Waterhuishoudingsplan was in het rivierengebied een aantal reserveringsgebieden opgenomen voor drinkwatervoorziening op lange termijn. Gezien de gelijkblijvende vraag naar drinkwater worden deze reserveringsgebieden niet opnieuw opgenomen in dit Waterhuishoudingsplan noch in het Streekplan.

Functie IX: Bescherming oppervlaktewater ten behoeve van drinkwater

In een tweetal gebieden is bescherming van oppervlaktewater aan de orde, omdat dit oppervlaktewater (indirect) wordt ingezet voor de drinkwaterproductie. Het betreft het stroomgebied van de Klarbeek op de Oost-Veluwe en het gebied 'de Bommelerwaard' (Zie kaart 12).

De bescherming van oppervlaktewater dat (indirect) wordt benut voor de openbare drinkwatervoorziening wordt via twee sporen vorm gegeven:

- Planologische bescherming waarbij ruimtelijke ontwikkelingen met een hoog vervuilingsrisico worden geweerd of slechts onder strikte voorwaarden mogen plaatsvinden, dit is aan de orde in het stroomgebied van de Klarbeek;
- Op vrijwillige basis worden maatregelen gestimuleerd om aanwezige emissies te verminderen. Met name in het gebied 'de Bommelerwaard' worden daartoe acties ondernomen. In het stroomgebied van de Klarbeek is de huidige milieudruk acceptabel.

Kaart 12
 Bescherming water voor drinkwatervoorziening

De periode tot het opstellen van het stroomgebiedsbeheerplan in 2008 zal benut worden om een haalbaarheidsprognose en een goede kosten-baten-analyse te maken voor het realiseren van de hoge KRW-doelstelling voor oppervlaktewater. Uiterlijk in 2008 zal het college van provinciale Staten een besluit nemen of de doelstelling van oppervlaktewater gehandhaafd kan worden.

Uiterlijk in 2005 zal het college van Gedeputeerde Staten een convenant (danwel in overleg met de Statencommissie voor Verkeer en Water gekozen 'meest ge-eigende vorm') sluiten met de overige waterpartners inzake de financiering van de voorgenen maatregelen in deze planperiode.

Ruimtelijke doorwerking

Om het oppervlakte-water in het stroomgebied van de Klaarbeek als drinkwater te kunnen blijven gebruiken, is een beschermingszone langs de belangrijkste wateren in het stroomgebied gewenst. Doel van de zone is de milieubelasting van deze wateren niet te laten toenemen. Een ontwikkeling van teelten met een hoge milieudruk langs deze wateren is niet wenselijk. Om een fixatie van de huidige milieudruk te bewerkstellingen zijn stroken van 15 meter langs de betreffende wateren (Klaarbeek, Verloren Beek) en 10 m langs toestromende A-watgangen als beschermingszone aangeduid. De stroken langs deze wateren

zullen een planologische doorwerking krijgen via Streekplan en bestemmingsplan. Deze zones zijn uitsluitend bedoeld om intensieve open teelten die gepaard gaan met een hogere milieu belasting dan bij grasland of akkerbouw te weren. Bestaande agrarische bedrijfsvoering wordt door deze zones niet belemmerd.

In overleg met de betreffende gemeente(n), waterleidingbedrijf en het Waterschap zal worden bezien of, en zo ja hoe dergelijke teelten planologisch kunnen worden gewaardeerd. De betreffende bescherming van de Klaarbeek dient tevens het doel voor de bescherming als HEN-water.

Ten behoeve van de drinkwaterfunctie van de Afgedamde Maas zal vervuiling van grond- en oppervlaktewater moeten worden voorkomen. Daartoe hebben betrokken partijen afspraken gemaakt in de intentieverklaring voor de Afgedamde Maas. Een gezamenlijke, projectmatige aanpak door betrokken partijen is nodig om zoveel mogelijk milieuwinst te halen. Het Streekplan, het Gelders Milieuplan en het Waterhuishoudingsplan vormen het gezamenlijke kader.

Het deel van het stroomgebied van het Apeldoorns Kanaal ten zuiden van Apeldoorn dat als drinkwaterfunctie in voorbereiding is, wordt beschermd tegen ingrepen die de drinkwaterfunctie onmogelijk zouden maken. Voor het stroomgebied van de Baakse beek en een aantal deelstroomgebieden van het Apeldoorns Kanaal is inzet van oppervlaktewater voor de drinkwatervoorziening in overweging. Op dit moment is daar nog geen beschermingsbeleid op van toepassing.

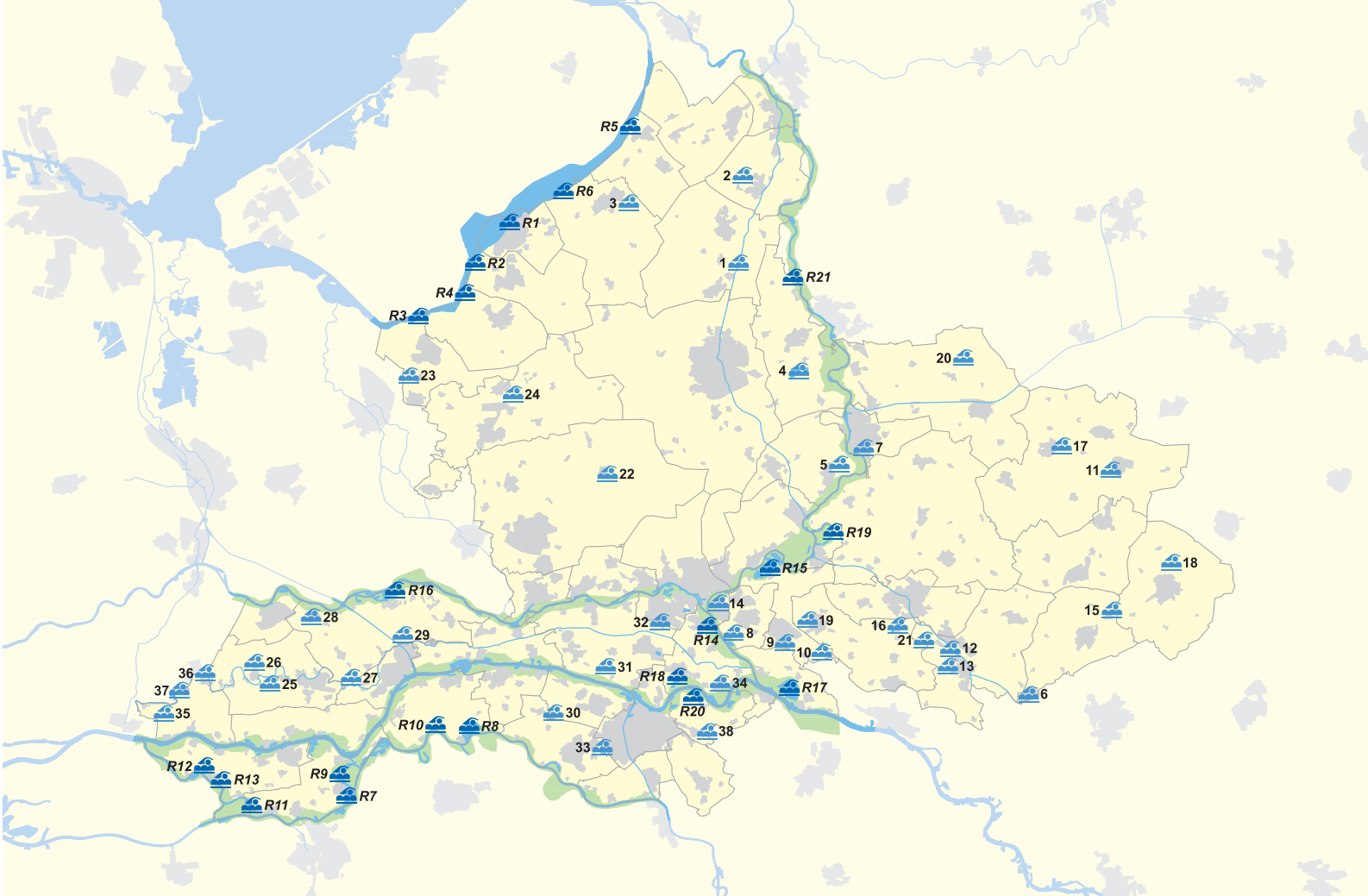
2.3.6 Zwemwater

Functie X: Zwemwater

De wateren waar de functie zwemwater (zie kaart 13) aan is toegekend, moeten een voldoende (aanvaardbare) waterkwaliteit hebben zoals geformuleerd in nationale wetgeving (Whvbz en WVO) en moeten in 2015 zo veel als mogelijk voldoen aan de criteria voor een goede kwaliteit ingevolge de Europese zwemwaterrichtlijn. Afhankelijk van de herziening van de Europese zwemwaterrichtlijn (strengere normering en toetsing) en de implementatie daarvan in de nationale wetgeving, zal de lijst van wateren met de functie zwemwater na de planperiode worden herzien. Een belangrijke taak voor de waterkwaliteitsbeheerders zal zijn, om voor de afzonderlijke zwemwateren te onderzoeken welke maatregelen nodig zijn om aan de herziene kwaliteitseisen te voldoen en te beoordelen of het uitvoeren van de maatregelen haalbaar en uitvoerbaar is.

Functiebeschrijving:

- Zwemmen toegestaan is en het zwemmen niet strijdig is met andere functies;
- Het voldoende veilig is om in te zwemmen;
- Door een voldoende groot aantal mensen wordt gezwommen (minimaal 50--100 op een zomerse dag);
- De waterkwaliteit aan de gestelde waterkwaliteitseisen voldoet;
- Het gedurende het grootste deel van het zwemseizoen mogelijk moet zijn om te kunnen zwemmen zonder te veel risico's voor de gezondheid van de zwimmers (met het oog op cyanobacteriën en zwimmersjeuk, die geen onderdeel uitmaken van de wettelijke normering);
- Het voor de waterkwaliteitsbeheerder mogelijk is met de ter beschikking staande instrumenten en middelen, om de kwaliteit van het zwemwater voldoende te kunnen handhaven, beschermen en zo nodig verbeteren (dit met

- zwemwater (binnendijks)
- zwemwater (buitendijks)
- uiterwaarden

Kaart 13
Zwemwater

Signaleringsfunctie zwemwater rijkswateren

Nr.	Naam	Gemeente	Type zwemwater
Directie IJsselmeergebied :			
R1	Dolfinarium	Harderwijk	recreatiestrand
R2	Strand Horst	Ermelo	dagrecreatieobject
R3	Nieuw Hulckesteijn	Nijkerk	dagrecreatieobject
R4	Strand Nulde	Putten	dagrecreatieobject
R5	Veluwestrand	Elburg	zwemplaats bij camping
R6	Hoophuizen	Nunspeet	zwemplaats bij camping
Directie Limburg :			
R7	Zandmeren	Maasdriel	dagrecreatieobject
R8	Gouden Ham	West Maas en Waal	dagrecreatieobject
R9	Maaszicht	Maasdriel	zwemplaats bij camping
R10	de Greffling	West Maas en Waal	zwemplaats bij camping
Directie Zuid-Holland :			
R11	Strandbad Well	Maasdriel	recreatiestrand
R12	Neswaarden	Zaltbommel	recreatiestrand
R13	De Rietschoof	Zaltbommel	zwemplaats bij camping
Directie Oost :			
R14	Peppelweide	Lingewaard	natuurswembad
R15	Rhederlaag	Zevenaar	dagrecreatieobject
R16	Eiland van Maurik	Buren	dagrecreatieobject
R17	De Byland	Rijnwaarden	dagrecreatieobject
R18	Bemmelse waard	Lingewaard	wilde zwemplaats
R19	IJsselstrand	Doesburg	recreatiestrand
R20	Bisonbaai	Ubbergen	wilde zwemplaats
R21	Scherpenhof	Voorst	zwemplaats bij camping

Functie zwemwater provinciale wateren

Nr.	Naam	Gemeente	Type zwemwater
Veluwe :			
1	Kievitsveld	Epe	dagrecreatieobject
2	Heerderstrand	Heerde	dagrecreatieobject
3	Zandenplas	Nunspeet	dagrecreatieobject
4	Bussloo	Voorst	dagrecreatieobject
5	Cortenoever	Brummen	wilde zwemplaats
Oost Gelderland :			
6	Blauwe Meer	Aalten	natuurswembad
7	Bronsbergermeer	Zuiphen	recreatiestrand
8	De Waay	Duiven	natuurswembad
9	De Breuly	Zevenaar	natuurswembad
10	Het Kwartier	Zevenaar	natuurswembad
11	De Fontein	Berkelland	zwemplaats bij camping
12	Scholtenhof	Oude IJsselstreek	zwemplaats bij camping
13	Slootemeer	Oude IJsselstreek	natuurswembad
14	De Waay	Westervoort	wilde zwemplaats
15	Slingeplass	Aalten	dagrecreatieobject
16	Stroombroek	Montferland	dagrecreatieobject
17	Hambroek	Berkelland	dagrecreatieobject
18	't Hilgelo	Winterswijk	dagrecreatieobject
19	Nevelhorst	Montferland	recreatiestrand
20	De Vrolijk	Lochem	zwemplaats bij camping
21	Kemperplas	Montferland	zwemplaats bij camping
Vallei en Eem :			
22	De Zanding	Ede	zwemplaats bij camping
23	Overbos	Nijkerk	zwemplaats bij camping
24	Zeumeren	Barneveld	dagrecreatieobject
Rivierengebied :			
25	De Rotonde	Geldermalsen	natuurswembad
26	Betuwestrand	Geldermalsen	natuurswembad
27	In den Boomgaard	Buren	natuurswembad
28	De Meent	Buren	dagrecreatieobject
29	De Beldert	Buren	dagrecreatieobject
30	Groene Heuvels	Beuningen	dagrecreatieobject
31	Slijk Ewijk	Overbetuwe	dagrecreatieobject
32	Rijkerswoerdse plassen	Overbetuwe	dagrecreatieobject
33	Berendonck	Wijchen	dagrecreatieobject
34	Walburgen	Lingewaard	natuurswembad
35	Lingebos	Lingewaard	dagrecreatieobject
36	De Wiel	Lingewaard	natuurswembad
37	Rietput Heukelum	Lingewaard	wilde zwemplaats
38	Wylbergmeer	Ubbergen	dagrecreatieobject

het oog op de afmetingen van het waterlichaam waar het zwemwater onderdeel van uitmaakt en op het dagelijks beheer van het water en de directe omgeving door de eigenaar/beheerder).

Toelichting

Door het toekennen van de functie zwemwater, wordt bepaald dat de waterkwaliteitsbeheerder zich inspant om de waterkwaliteit te monitoren en waterkwaliteitsbeheer te voeren dat is gericht op het bereiken en behouden van de kwaliteitseisen die daaraan zijn verbonden. De wateren met de functie zwemwater zijn weergegeven op kaart 13 en in bijlage 6 (deel II). In bijlage 6 (deel II) zijn tevens aantal wateren aangegeven waarvoor de functietoekenning wordt overwogen in de planperiode.

*kaart 13
zie pag. 73*

Naast de provinciale wateren met de functie zwemwater zijn op kaart 13 en ook in bijlage 6 (deel II) de rijkswateren aangegeven die volgens de provincie in aanmerking komen voor de functietoekenning door rijkswaterstaat, de zogenaamde signaleringsfunctie. In bijlage 6 (deel II) zijn tevens de wateren opgenomen waarvoor toekenning van de functie zwemwater door rijkswaterstaat zou moeten worden overwogen. De vermelding van de rijkswateren in kaart 13 en in bijlage 6 is gedaan vanwege de afstemming van het regionale beheer met de functies in de rijkswateren (bijvoorbeeld afstromend water van de Veluwe naar de Randmeren) en met het oog op de taken van de provincie in het kader van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whvbz).

2.3.7 Beroepsscheepvaart

De rijkswateren zijn de belangrijkste vaarwegen voor de beroepsscheepvaart.

De Gelderse wateren waar op beperkte schaal beroepsscheepvaart plaatsvindt, zijn de Linge, de Oude IJssel en de Arkervaart. Deze vaarwegen vervullen een regionale ontsluitingsfunctie. De Linge is van Gorinchem tot de stuw bij Asperen bevaarbaar voor schepen tot 300 ton; van deze stuw tot Geldermalsen voor schepen tot 200 ton. De Oude IJssel is van Doesburg tot Doetinchem bevaarbaar voor schepen tot 600 ton. Via de Arkervaart is Nijkerk vanuit het Randmeer bereikbaar voor schepen tot 1000 ton.

In het algemeen heeft de scheepvaart behoefte aan ruim voldoende waterdiepte en niet te grote peilvariëaties in verband met het afmeren. Verder dienen de vaarroutes qua stroomsnelheid, breedte en doorvaarthoogte een veilige vaart mogelijk te maken.

In de periode tot 2015 zijn er vanuit dit Waterhuishoudingsplan geen veranderingen voorzien in de huidige vaarwegen noch toevoegingen daaraan. Wel zal de provincie toezien op de handhaving van de waterhuishoudkundige randvoorwaarden voor de betrokken vaarwegen.

2.3.8 Landschap

Water is een belangrijke drijvende kracht achter het ontstaan van het hedendaagse Gelderse landschap. De groene ruimte is de laatste decennia echter sterk veranderd. Veel karakteristieke landschappen zijn verdwenen. Ook de pregnante plaats van water in de karakteristieke landschappen is sterk verminderd. Meanderende beken zijn recht getrokken, bronnen zijn drooggefallen en het landschap is veel eenvormiger dan vroeger. De provincie wil de landschappelijke diversiteit versterken en de mooiste, nog gave landschappen instandhouden en een verbetering van de kwaliteit en de toegankelijkheid van het landschap bereiken. Daarnaast hanteert zij een gebiedsgerichte strategie. Deze is gericht op enerzijds instandhouding en versterking van de meest waardevolle landschappen, en anderzijds op ruimte voor vernieuwing van het landschap met zorgvuldige behandeling van cultuurhistorische waarden.

Het landschapsbeleid is in het Streekplan verwoord in tekst en op kaart.

Van de waterschappen wordt verwacht dat zij meewerken aan deze landschapsdoelen. De provincie vraagt de waterschappen de verbetering van de landschappelijke kwaliteit in hun beheerstaak mee te nemen. In te behouden landschappen dienen waterhuishoudkundige activiteiten bij te dragen aan de versterking van de landschappen. Daarbuiten kunnen waterhuishoudkundige maatregelen bijdragen aan landschapsvernieuwing en diversiteit in landschappen. Door het aanbieden van wandel- en fietsroutes kan water als drijvende kracht van het landschap weer beleefbaar worden gemaakt. Hierbij dient uiteraard rekening gehouden te worden met de draagkracht van het watersysteem ter plekke. Algemeen geldt dat vooral het vasthouden van water van belang is voor landschap, meer nog dan het bergen van water. In het spelen met de detailontwatering (zoals het verondiepen en in samenhang daarmee verbreden van waterlopen) hebben de waterschappen een bijzondere taak in relatie tot landschap. Het verschilt per landschap op welke wijze waterbeheer kan bijdragen aan landschap. De provincie wil met een stimuleringsproject (geld en landschapsadvies) de waterschappen een aanzet geven. Per waterschap zal er daarom in de planperiode een pilot worden uitgevoerd (planvorming en inrichting). Dit kan ook vorm krijgen door meekoppeling met een ander project. Het is zinvol dat de waterschappen meedenken in het opstellen van landschapsontwikkelingsplannen.

Het uitvoeringsproces van 'Ruimte voor de Rivier' dient voldoende borging te bieden voor het 'ontwikkelen met kwaliteit' dat de gezamenlijke overheden nastreven. Er dient krachtig te worden ingezet op verevening. De gekozen inrichting (dijkteruglegging, zomerbedverlaging, noodoverloop etc.) moet passen bij het landschapskarakter van de verschillende rivieren. Dat is voor de hoogdynamische Waal anders dan voor de laagdynamische gestuwde Nederrijn en de cultuurhistorisch waardevolle IJsselvallei of de verstilde Maas.

2.3.9 Cultuurhistorie

De cultuurhistorie is vaak gebonden aan water. Het zijn regelmatig verspreide objecten die getuigen hoe de mens in het verleden met het water is omgegaan. Voorbeelden van blauwe cultuurhistorie bij uitstek zijn de Hollandse waterlinie en de Grebbelinie. Andere wat minder grote objecten zijn bijvoorbeeld sprengbeken, waterradmolens, slotgrachten, eendenkooien. De waterhuis-

houdkundige vereisten voor deze objecten zijn divers zoals handhaving van watervoerendheid en continue stroming. De sprengbeken op de Veluwe, nabij Winterswijk en in de Havikerwaard zijn bijzondere waarden in dit kader. Hier hangen de natuurwaarden voor een belangrijk deel samen met cultuurhistorische waarden (stuw, molen, spatzone op beschoeiing) en met de ontwikkelingsgeschiedenis daarna (beschaduwde sprengkop). Per object zal bekeken moeten worden hoe de bescherming van cultuurwaarden en natuurwaarden zoveel mogelijk met elkaar in balans kan worden gebracht. De waterhuishouding dient zich te richten op de bescherming en zo mogelijk herstel van de cultuurhistorische waarden en vice versa. Zoals al aangegeven in §1.5 'herzien en afwijken' zal bij de herziening van dit Waterhuishoudingsplan ook het vastleggen van de functie cultuurhistorie worden meegenomen.

Naar verwachting treedt medio 2005 de nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg in werking. Deze wet schrijft voor dat bij ruimtelijke ingrepen rekening moet worden gehouden met de in de bodem aanwezige, danwel in de bodem aanwezige danwel te verwachten archeologische waarden. Dit betekent dat de werkzaamheden van de waterbeheerders die te maken hebben met bodemverstorende activiteiten vallen onder werking van deze nieuwe wet. Beekherstelwerkzaamheden, afgraving, peilverlagingen van de grond- en oppervlaktewaterstand, de aanleg van nieuwe wateren en waterbergingsgebieden, aanleg natte natuur en dergelijke gaan gepaard met min of meer bodemverstorende ingrepen, die de mogelijke archeologische vindplaatsen kunnen bedreigen.

Apeldoorns kanaal

De gedachtevorming rond de ontwikkeling van nieuwe, passende functies voor dit kanaal heeft in de afgelopen periode niet tot een eensluidend besluit van de betrokken overheden geleid. Het betreft met name de vraag in hoeverre het kanaal een intensieve recreatiefunctie zou moeten vervullen (al of niet herstel van de vaarwegfunctie). Om meer voortgang te boeken in de discussie over de toekomst van het kanaal zou conform de regionale structuurvisie voor het gebied buiten het stedelijk netwerk door alle betrokken partijen uit moeten worden gegaan van versterking van het toeristisch-recreatief product, indien dit te combineren is met de natuurfunctie (SED-water) van het Apeldoorns kanaal. In de ontwikkeling van de recreatie zouden de huidige cultuurhistorische waarden en de natuurwaarden centraal moeten staan. Tot nu toe zijn vanwege de kwetsbare waterfuncties van het kanaal intensieve recreatieontwikkelingen geweerd. Gezien de waarden van het gebied zou vanuit het cultuurhistorisch perspectief door de regio een meer extensief gericht pakket gebruiksfuncties voor het kanaal moeten worden uitgewerkt voor zover dit te combineren is met de natuurwaarden.

2.3.10 Sportvisserij

De sportvisserij is een belangrijke recreatieve functie. Er is een grote verscheidenheid in vormen van sportvisserij. De wensen en eisen die aan een viswater worden gesteld verschillen dan ook van plek tot plek. Een duurzame en gevarieerde visstand is een belangrijke algemene voorwaarde, evenals de algemene recreatieve aantrekkelijkheid van het water en de directe omgeving.

Visstandbeheer

Voor bijna alle soorten wateren is belangstelling van sportvisserij. De georganiseerde sportvisserij streeft voor de meeste wateren een natuurlijke en duurzame visstand na. Het accent ligt op de inrichting van het viswater en veel minder op het uitzetten van vis. Voor enkele afgesloten wateren die niet de functie HEN of SED hebben wordt gestreefd naar een visstand die is toegespitst op specifieke wensen van groepen sportvisserij.

Meer en meer krijgt visstandbeheer gestalte via visstandbeheercommissies samengesteld uit visrechthebbenden uit de sportvisserij en beroepsvisserij en water- en natuurbeheerders. Met visstandbeheerplannen worden op planmatige wijze een goede visstand en goede visserijmogelijkheden nagestreefd. Bij (afstemming van) monitoring van de visstand kunnen deze commissies een belangrijke rol vervullen zeker ook met het oog op de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water.

Recreatieve mogelijkheden

Het is van belang dat de sportvisser bij een water mag en kan komen en dat er mag en kan worden gevist. De functie van het water is hierbij bepalend. Zo zijn HEN-wateren meestal te kwetsbaar voor hengelsport.

Variatie bij de inrichting van het viswater en de oevers is een punt van aandacht. Gedacht kan worden aan zowel (rolstoelvriendelijke) vissteigers als aan betredingsmogelijkheden van oevers voor bijvoorbeeld snoekvissen. Voor wedstrijden zijn trajecten nodig die min of meer gelijke kansen bieden voor de deelnemers.

Sportvisserij moet een vergunning van de visrechthebbende hebben. Visstandbeheer en beheer en inrichting van viswater heeft belang bij een goede controle en handhaving op die vergunningen. In Gelderland is geen beroepsvisserij van betekenis.

De provincie vraagt aan de water- en oeverbeheerders:

- Actief bij te dragen aan visstandbeheercommissies en deze te faciliteren door bijdragen aan onderzoek en het opstellen van visstandbeheerplannen. In samenwerking met de visrechthebbenden wordt monitoring van visbestanden structureel georganiseerd;
- Aandacht te hebben voor bereikbaarheid en toegankelijkheid van oevers, met name voor mensen die slecht ter been zijn;
- Bij herinrichting en onderhoud van wateren en hun oevers de betekenis van de werkzaamheden voor de sportvisserij te beschouwen;
- Speciale aandacht wordt gevraagd voor het mogelijk maken en reguleren van sportvisserijmogelijkheden in stadswateren;
- Waar mogelijk bij te dragen aan controle en handhaving van vergunningen en voorwaarden.

2.3.11 waterkering

Beschermen waterkeringen

De primaire waterkeringen vormen een stelsel van waterkeringen en kunstwerken dat een dijkkringgebied –al dan niet met hoge gronden omsloten– beschermt tegen overstromingen door hoogwater op de Rijntakken, de Maas en het IJsselmeer en de randmeren. Van gemeenten wordt een planologische be-

scherming verwacht. Deze bescherming dient gebaseerd te zijn op de beschermingszones zoals opgenomen in de keur van de waterschappen.

Secundaire waterkeringen zijn alle overige dijken, kades en kunstwerken langs het regionale watersysteem die het laaggelegen achterland beschermen tegen overlast door inundatie vanuit het regionale systeem. Een deel van de secundaire waterkeringen heeft een compartimenterende werking, dat wil zeggen dat ze bij een doorbraak van een primaire kering de inundatie van het achterland vertragen of deels voorkomen. Ook voor de secundaire waterkeringen wordt van gemeenten planologische bescherming verwacht.

Vrijwaring Randmeerzone

In reactie op de verwachte klimaatveranderingen heeft het Kabinet in het Kabinetsstandpunt “Anders omgaan met water; waterbeleid voor de 21e eeuw” voor het IJsselmeergebied (waar de Veluwe Randmeren deel van uitmaken) gekozen voor de strategie “meestijgen met de Zeespiegel”. Dit op basis van de verkenning “Waterhuishouding in het Natte Hart”. Dit betekent concreet dat, afhankelijk van de daadwerkelijke klimaatveranderingen, na 2030/2050 de waterpeilen (geleidelijk) zullen stijgen.

De Gelderse oevers van de (Veluwe) Randmeren kennen (grotendeels) een natuurlijke bescherming tegen het water; het zijn de zogenaamde “hoge gronden”. Een primaire waterkering ontbreekt hier.

Het is van belang om in de ruimtelijke planvorming te anticiperen op een mogelijke peilstijging.

Tot de tijd dat het rijk een definitief besluit heeft genomen over de peilstijging van de Veluwe Randmeren wordt het betreffende gebied in het streekplan geduid als signalerende vrijwaringszone in verband met mogelijke peilstijgingen. Dit betreft het gebied vanaf de huidige waterlijn tot aan de hoge gronden (de NAP + 1 meter lijn) van de Veluwe. Voor de hele zone wenst het rijk als ruimtelijk beleid: bestaande bestemmingen en bestaand gebruik zijn mogelijk. Nieuwe, onomkeerbare ontwikkelingen die bij een peilstijging van de Randmeren kunnen leiden tot risico's op schade, worden afgewogen tegenover de werkelijk benodigde ruimte aan vrijwaringszone voor de peilstijging. Vanwege de overwegende overlap van deze zone met het groenblauwe raamwerk en Vogel- en Habitatrichtlijn zal deze vrijwaring in de praktijk nauwelijks een belemmering betekenen voor het grondgebruik.

De provincie vraagt het rijk in zijn hoedanigheid van waterbeheerder het initiatief te nemen om, gezamenlijk met de betrokken overige overheden, uiterlijk voor 1 januari 2009 (einde planperiode derde waterhuishoudingsplan) de problematiek van het toekomstig waterpeil van de Veluwe Randmeren met de ruimtelijke gevolgen te onderzoeken en op basis daarvan een eventuele zonering vast te leggen in haar ruimtelijk beleid. Gedurende de uitvoering van het onderzoek zullen de betreffende gemeenten bij nieuwe ontwikkelingen conform de wettelijke watertoetsverplichting rekening houden met het geldende beleid.

Waterafvoer en waterberging grote rivieren en regionale hoofdwaterlopen

De primaire functie van het winterbed van de grote rivieren is behoud van de beschikbare afvoercapaciteit en berging voor water, ijs en sediment om mens en dier duurzaam te beschermen tegen overstromingen en materiële schade bij hoogwater te beperken. Dat betekent in beginsel geen bebouwing en andere ob-

stakels in de uiterwaarden. De functietoekenning in het bestemmingsplan is afgestemd op bouw- en gebruiksmogelijkheden in de keur van de waterschappen en de Beleidslijn 'Ruimte voor de Rivier'. De beleidslijn 'Ruimte voor de Rivier' biedt een toetsingskader voor de beoordeling van activiteiten in het winterbed. Activiteiten die onlosmakelijk gebonden zijn aan de rivier worden –onder voorwaarden– toegelaten. Overige nieuwe activiteiten in het winterbed worden in principe niet toegestaan, tenzij er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang, de activiteit redelijkerwijs niet buiten het winterbed gerealiseerd kan worden én de activiteit geen feitelijke belemmering vormt voor de rivierafvoer. De activiteiten en voorwaarden zijn in de Beleidslijn nader omschreven. Het rijk zal de Beleidslijn in 2005 evalueren. De provincie pleit voor meer ruimte voor lokaal maatwerk in samenhang met het maken van meer 'Ruimte voor de Rivier'.

Ook voor de grotere bedijkte regionale hoofdwaterlopen met een belangrijke afvoerende functie (te weten de Linge, de Berkel en de Oude IJssel) dient de waterafvoer en de waterbergingsfunctie te zijn gewaarborgd. Vergelijkbaar met de beleidslijn voor de grote rivieren wordt van gemeenten verwacht dit in planvoorschriften te regelen. Voorzover kaden ontbreken, dienen gemeenten en waterschappen vóór 1 januari 2007 afspraken te maken over de grenzen van de zone met bestemming berging en waterafvoer.

Op een enkele specifieke locatie (zoals nabij de kern van Geldermalsen) leidt dit beleid tot een conflict tussen de wens om te mogen bouwen en de gevraagde ruimte voor water. Het gaat specifiek om gebieden gelegen binnen de vastgestelde contouren volgens het Experiment Ruimtelijk Beleid Rivierenland. Hierbij wordt opgemerkt dat bij de vaststelling van de contouren wateraspecten niet of nauwelijks een rol hebben gespeeld. Als door ruimtelijke ontwikkelingen het waterbelang onevenredig dreigt te worden geschaad, zal de betreffende locatie heroverwogen moeten worden. Een nadere integrale afweging is voor deze specifieke locatie op zijn plaats. Indien toch gekozen wordt voor bebouwing op die locatie, zullen compenserende maatregelen getroffen moeten worden. Niet alleen mag de waterafvoer en de ruimte voor waterberging niet verminderen, maar er zal ook rekening gehouden moeten worden met mogelijk benodigde ruimte voor toekomstige klimaatsontwikkelingen.

2.4 Doorwerking functies

2.4.1 Ruimtelijke doorwerking

Een duurzame waterhuishouding heeft invloed op functies en heeft daarmee een ruimtelijke component. Ruimtelijke ontwikkelingen mogen namelijk geen nadelige effecten op de waterhuishouding hebben. Watersystemen moeten meer sturend zijn in de keuze van ruimtelijke locaties, inrichting en beheer. Een goed ontwerp van een combinatie van water en andere ruimtelijke functies kan de ruimtelijke kwaliteit verhogen en leiden tot vernieuwend ruimtegebruik.

In het Streekplan wordt aan de stroomgebiedsbenadering invulling gegeven door de volgende uitgangspunten voor de waterhuishouding:

- primaire waarborg van veiligheid tegen overstromingen;
- het ruimtelijk beschermen van een kwetsbare watersystemen en daarbij uit te gaan van de stroomgebiedsbenadering;
- het streven naar het behouden van de infiltratie en kwel voor de 'blauwe motor' zijnde het regionale infiltratiesysteem van Gelderland;

-
- zoveel mogelijk bovenstrooms water vasthouden door zoveel mogelijk infiltratie van regenwater en verbreding van waterlopen;
 - ruimte voor water in de uiterwaarden, in regionale waterbergingsgebieden en in de randmeerzone;
 - verstedelijking in beginsel niet toestaan in gebieden waar dat waterhuishoudkundig grote problemen geeft;
 - een duurzame inrichting van (toekomstige) stedelijke gebieden.

In het Streekplan kunnen daaruit concrete ruimtelijke vrijwaringen of reserveringen voor water volgen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de waterbergingszoekgebieden en ruimte voor de rivier. Daar waar deze afweging nog moet worden gemaakt, geldt een voorlopige vrijwaring en zal een ruimtelijke vertaling in dit Streekplan bij herziening plaatsvinden. Een belangrijke opgave voor het gemeentelijk ruimtelijk beleid is het planologisch beschermen van de functies natuure en waterberging. Bij de functiebeschrijving (§2.3.2 en §2.3.5) is reeds aangegeven hoe deze doorwerking plaats moet vinden. De specifieke raakvlakken van waterhuishoudkundige functies met de ruimtelijke ordening zijn beschreven per functie in paragraaf 2.3.

2.4.2 Doorwerking in het waterbeheer door ‘GGOR’

Dit plan en de functietoekenning vormen het beleidsmatige kader voor het opstellen en vaststellen van het gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem zoals in het Nationaal Bestuursakkoord Water is afgesproken:

- De provincies stellen uiterlijk 2005 de kaders voor het gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR) op, die ontleend zijn aan provinciale beleids- en streekplannen.
- De provincies houden toezicht op het opstellen van GGOR.
- Het waterschap stelt in de periode 2005-2010 het GGOR op in nauwe samenwerking met gemeenten, de grondwaterbeheerders en belanghebbenden.
- Het GGOR wordt opgenomen in het waterbeheersplan.

Het beleidsmatige GGOR-kader is opgenomen in dit Waterhuishoudingsplan. Het technisch GGOR-kader, bestaande uit onder andere de te hanteren methodieken en benodigde informatie, zal de provincie samen met de waterschappen in 2005 vaststellen. Beide kaders bieden de waterschappen en ook de betrokken belangen de duidelijkheid waarbinnen het GGOR-proces in de provincie Gelderland plaats vindt.

GGOR als instrument

Het doel van GGOR is het (stroom)gebiedsgericht vertalen van de functies uit dit Waterhuishoudingsplan in concrete en meetbare waterdoelen op operationeel niveau. Het instrument GGOR slaat daarmee een brug tussen het strategische beleid en het operationele waterbeheer. Daarbij beoogt GGOR, meer dan voorheen, een op het grondwatersysteem gerichte vorm van oppervlaktewaterbeheer, die resulteert in een grondwaterstandgericht peilbeheer en het aanpassen van het waterhuishoudkundig systeem om meer (grond)water vast te houden en te bergen. Het verondiepen van watergangen in met name de hellende zandgronden is hierbij een belangrijk uitgangspunt.

Op operationeel niveau biedt GGOR de mogelijkheid om te komen tot een optimale afstemming en integratie van de beleidsvelden ruimtelijke ordening, milieu en water. Het waterschap maakt in een open proces met alle belanghebbenden een nadere afweging van de eisen die de verschillende functies (bijvoorbeeld landbouw en natuur) stellen aan het watersysteem. Daarbij wordt rekening gehouden met onder andere de actuele beheerssituatie, de mogelijkheden van het watersysteem, de mate van doelrealisatie, het maatschappelijk draagvlak en de kosten van de uit te voeren maatregelen. Veelal zal het gaan om een belangenafweging tussen natuur en landbouw. De ‘Ladder van Keereweer’ is hierbij een hulpmiddel (zie deel II, bijlage 4)

GGOR richt zich primair op de waterkwantiteit (grondwaterstanden en waterpeilen), maar kan afhankelijk van de functies uit het Waterhuishoudingsplan ook gericht zijn op waterkwaliteits- en morfologische aspecten. De eisen die de functies uit het Waterhuishoudingsplan stellen aan de inrichting en beheer van het waterhuishoudkundig systeem zijn immers maatgevend voor invulling van GGOR.

GGOR in relatie tot het Waterhuishoudingsplan en Waterbeheersplan

De provincie is verantwoordelijk voor het opstellen van de GGOR-kaders. Het waterschap draagt vervolgens zorg voor de verdere uitwerking en invulling van het GGOR-proces. Het GGOR wordt uiteindelijk vastgesteld in het waterbeheersplan en doorloopt daarbij de gebruikelijke procedures. Tenslotte keurt de provincie het waterbeheersplan goed. Beide plannen, en daarmee GGOR, zijn een belangrijke toetsingskader voor het waterbeheer. De waterschappen richten het oppervlaktewaterbeheer op de realisatie van GGOR en de provincie houdt bij de vergunningverlening, in het kader van de Grondwaterwet, rekening met GGOR.

Plan	Niveau	Schaal	Resultaat	Toetsingskader voor belangenafweging
Waterhuishoudings-plan	Strategisch	1:250.000	Functiekaart. Gebieds- en gebruiksfuncties, incl. eisen aan inrichting en beheer watersystemen.	Beheersplan inclusief GGOR. Vergunningverlening. Grondwaterwet. Peilbesluit.
Waterbeheersplan	Operationeel	1:25.000	GGOR. Beschrijving concrete waterdoelen voor waterkwantiteit en -kwaliteit van het grond- en oppervlaktewaterstelsel.	Peilbesluit. Uitvoering en beheer (projecten). Watertoets (Vergunningverlening Grondwaterwet*).

**)De provincie zal bij de vergunningverlening rekening houden met GGOR*

Een belangrijke eerste stap bij de nadere uitwerking van GGOR is het opstellen van een plan van aanpak GGOR. In dit plan geeft het waterschap aan op welke wijze de doelstellingen voor de speerpunten 4 (vasthouden van water in

actiegebieden) en 5 (verdroogde parels hydrologisch herstellen in actiegebieden) het beste kunnen worden gerealiseerd, ofwel hoe op basis van de beschikbare middelen en gebiedskennis een zo hoog en optimaal rendement kan worden bereikt (zie paragraaf 3.2). Dit leidt onder meer tot een prioriteitsvolgorde van stroomgebieden. Op basis van het plan van aanpak zullen afspraken worden gemaakt over het te volgen GGOR-proces en de uitvoering van maatregelen voor de speerpunten 4 en 5. Het plan van aanpak wordt voor 1 juli 2005 aan het college van Gedeputeerde Staten aangeboden.

GGOR in relatie tot het peilbesluit

Het GGOR biedt de bouwstenen voor het opstellen van een peilbesluit. GGOR wordt voor het gehele landelijke gebied van de provincie opgesteld, terwijl de waterschappen alleen peilbesluiten vaststellen voor volledig beheersbare watersystemen. GGOR is primair gericht op de beoogde functies binnen een (deel)stroomgebied, terwijl peilbesluiten primair gericht zijn op bestaande functies. Daarnaast is een peilbesluit, in tegenstelling tot GGOR, een wettelijk instrument. Voor de realisatie van GGOR in een gebied kunnen meer peilbesluiten worden vastgesteld.

Om de voortgang van het GGOR-proces te bevorderen zal de provincie zodanig gebruik maken van haar bevoegdheden om de geldende herzieningstermijnen van peilbesluiten en waterbeheersplannen af te stemmen op de fasering voor GGOR. Daarnaast zal de provincie, vanwege de geldende herzienings- en vrijstellingstermijnen van de peilbesluiten, bezien of de vrijstellingsmogelijkheid verruiming behoeft. Dit zal gebeuren bij de actualisering van de verordening waterhuishouding van de onderscheiden waterschappen.

Grondwatergericht peilbeheer

Voor een gemiddeld jaar geldt dat circa 6 % van het totaal in het gebied gevallen neerslag via grondwater wordt onttrokken. Daarnaast verdwijnt het water via verdamping (circa 64%) en door ontwatering via het oppervlaktewatersysteem (circa 30%). Dit maakt duidelijk dat de provincie, als bevoegd gezag voor het reguleren van het onttrekken van grondwater, slechts beperkte invloed op de grondwatervoorraad kan uitoefenen. De provincie voert daarmee het passieve grondwaterbeheer uit. Het actieve grondwaterbeheer wordt uitgevoerd door het waterschap. Het waterschap stelt namelijk, via het oppervlaktewaterbeheer, actief grondwaterstanden in en heeft daarmee een belangrijke taak in het realiseren van het gewenste grondwaterregiem. Een en ander uiteraard binnen de mogelijkheden die het oppervlaktewatersysteem biedt. Daarbij richt het waterschap zich primair op het creëren van de randvoorwaarden die het waterhuishoudkundig systeem biedt. Zo zal op lokaal schaalniveau de eigenaar/grondgebruiker zodanig en voor zover mogelijk zijn eigen aanvullende voorzieningen treffen om het (grond)watersysteem verder aan te passen.

In de planperiode wil de provincie realiseren dat het gevoerde oppervlaktewaterbeheer, meer dan nu het geval is, wordt afgestemd op het beheer van het grondwaterregiem. Met GGOR wordt hieraan invulling gegeven.

Enkele uitgangspunten bij het te voeren oppervlaktewaterbeheer zijn:

- Het peilbeheer is primair gericht op het realiseren van GGOR met inachtneming van de risico's op wateroverlast en droogte. In peilbesluitgebieden is een peilbeheer gericht op alleen vaste winter- en zomerpeilen dan ook niet langer toereikend;

- Het actuele peilbeheer is mede gebaseerd op de actuele grondwatersituatie (door metingen van de grondwaterstand);
- Een gebiedsgerichte invulling van de trits ‘vasthouden - bergen – afvoeren’, van haarvaten tot hoofdwatgangen.
- Het verondiepen van de ontwateringsbasis (in met name de hellende zandgebieden) is een effectieve maatregel om het verder uitzakken van de grondwaterspiegel in de zomer te voorkomen. Als hierdoor de noodzakelijke afvoercapaciteit onvoldoende wordt moet dit door verbreding (accoladeprofiel) gecompenseerd worden. De lokale situatie is hiervoor bepalend.

Een droge zomer en opvolgend lage grondwaterstanden in het voorjaar

Naar aanleiding van de droge zomer van 2003 zakten de grondwaterstanden in heel Gelderland tot in het najaar diep weg tot wel een meter beneden het normale niveau en sloten stonden extreem laag of zelfs droog. In de winter met een neerslagoverschot mag worden verwacht dat de waterstanden weer herstellen (de winter van 2003 leverde een normale hoeveelheid neerslag) en toch zijn de grondwaterstanden in het voorjaar van 2004 op veel plaatsen niet (of slechts tijdelijk) hersteld.

Belang van de voorjaarsgrondwaterstand

Uit de ervaring met verdrogingbestrijding is bekend dat met name de voorjaarsgrondwaterstand bepalend is voor verdrogingseffecten bij natte vegetatie en vochttekorten in de landbouw. In de toekomst is –gezien de verandering van het klimaat- te verwachten dat er meer droge zomers en voorjaren komen. Er is dus alle reden voor om lage voorjaarsgrondwaterstanden serieus te nemen, te meer omdat juist in deze periode het langer vasthouden van grondwater goed mogelijk en ook effectief is. Dit kan via actief beheer van het oppervlaktewaterpeil, dat mede gebaseerd is op actuele grondwaterstanden.

GGOR-kader

Het GGOR-kader betreft de volgende punten:

- Voor het vaststellen en realiseren van GGOR geldt een gebiedsgerichte prioritering en fasering, welke samenhangt met het beleid voor realisatie van waardevolle natuurfuncties binnen en buiten actiegebieden (zie tabel fasering GGOR-trajecten);
- GGOR richt zich primair op de waterkwantiteit (grondwaterstanden en waterpeilen), maar kan afhankelijk van de functies uit het Waterhuishoudingsplan ook gericht zijn op waterkwaliteits- en morfologische aspecten;
- Rekening wordt gehouden met de afspraken uit het Nationaal Bestuursakkoord Water (onder andere invulling van de trits ‘vasthouden – bergen – afvoeren’ en de trits ‘schoon houden – scheiden – schoon maken’);
- Afstemming vindt plaats met de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water;
- GGOR is gericht op het optimaliseren van het waterbeheer voor langjarig gemiddelde condities. Hierbij wordt rekening gehouden met extreem natte én extreem droge situaties. (normering wateroverlast en regionale verdringingsreeks droogte);

-
- GGOR wordt opgesteld voor het landelijk gebied. Voor het stedelijk gebied wordt geen GGOR opgesteld. Wel worden onderdelen van het stedelijk waterbeheer meegenomen in het GGOR-proces indien sprake is van een onderlinge beïnvloeding;
 - De relevante ruimtelijke schaal is 1:25.000;
 - Voor de functie natte landnatuur zijn de Gebiedsplannen Natuur en Landschap uitgangspunt voor het GGOR-proces. Dit heeft betrekking op de hierin opgenomen natuurdoeltypen en de hiervoor af te leiden optimale water- en milieucondities;
 - Voor de natte natuurparels en HEN-wateren is realisatie van de optimale grond- en oppervlaktewatersituatie uitgangspunt. Hiermee benadrukt de provincie de waarde van deze natte natuur. Het uiterste dient te worden gedaan om de geformuleerde natte natuurdoeltypen te realiseren (inspanningsverplichting). Zie ook de Ladder van Keereweer;
 - De Ladder van Keereweer wordt toegepast (zie bijlage 4, deel II);
 - Voor veenweidegebieden geldt een maximale drooglegging van 60 cm beneden maaiveld;
 - GGOR komt tot stand in een transparant werkproces;
 - Afwijken van dit GGOR-kader is mogelijk indien dit goed is gemotiveerd;
 - De beschrijving van GGOR is zodanig concreet, dat wil zeggen ruimtelijk begrensd, meetbaar en afrekenbaar, dat deze als uitgangspunt kan dienen voor monitoring, (beleids)rapportage, toetsingskader voor de ruimtelijke planvorming (watertoets) en uitvoering van waterhuishoudkundige maatregelen.

GGOR-accnten per functie

Belangrijke ingrediënten voor het GGOR-werkproces zijn:

- de functies (incl. beleidsdoelstellingen en uitgangspunten) van de functiekaart;
- een beschrijving van de actuele situatie van het waterhuishoudkundig systeem;
- inzicht in de eigenschappen van het watersysteem en de mogelijkheden voor een duurzaam waterbeheer.

Elke functie stelt specifieke eisen aan het grond- en oppervlaktewatersysteem. Voor elke functie is dan ook een zogenaamd ‘optimaal grondwaterwaterregiem’ of ‘optimaal oppervlaktewaterregiem’ af te leiden. Deze optimale situatie vormt bij de nadere gebiedsgerichte belangenafweging een belangrijke referentie voor het vaststellen van GGOR (oftewel ‘de gewenste situatie’).

In onderstaande tabel zijn de provinciale uitgangspunten voor de optimale en gewenste situatie per functie in samenvattende vorm beschreven. In een aantal gebieden schrijft het provinciale kader de optimale situatie voor als gewenst eindresultaat van GGOR. In de overige gevallen laat de provincie aan het waterschap de verantwoordelijkheid om een nadere gebiedsgerichte afweging te maken.

kaart 7
zie pag. 54

Tabel 3: De provinciale uitgangspunten voor de optimale en gewenste watersituatie voor alle functies van de functiekaart. Voor de functie natte landnatuur wordt verwezen naar de aanduidingen op kaart 7.

Basiskwaliteit	Optimale situatie waterkwaliteit
voor heel Gelderland	- 2005-2009 (planperiode): realisatie van het generieke MTR-beleid, met speciale aandacht voor de probleemstoffen, die in de Kaderrichtlijn Water zijn opgenomen; - vanaf 2009: wanneer de stroomgebiedsplannen conform de Kaderrichtlijn Water zijn vastgesteld, gelden de kaderrichtlijndoelstellingen (chemisch, ecologisch en fysisch); - algemeen: het is van belang, voor zover mogelijk, tijdig rekening te houden met c.q. in te spelen op de uitgangspunten en gedachtegoed van de Kaderrichtlijn.
	Optimale situatie waterkwantiteit - gebaseerd op uitgangspunten Nationaal Bestuursakkoord Water (trits, voorkomen afwenteling, etc.) - mede gebaseerd op (definitieve) normering wateroverlast (zie deel II, §2.5.2) - mede gebaseerd op verdringingsreeks extreme droogte (zie §2.6) - in veenweidegebieden is de maximale drooglegging 60cm onder maaiveld.
Landbouw	Optimale situatie Realisatie van de watercondities die horen bij een goede landbouwbedrijfsvoering en die bijdragen aan het realiseren van een duurzaam watersysteem. Gewenste situatie Gericht op realisatie van de optimale situatie voor de landbouw. Voor weidevogelgebieden (dubbelfunctie) geldt dat GGOR minimaal gelijk is aan de actuele situatie. Lagere grondwaterstanden zijn hier niet acceptabel. In veenweidegebieden is GGOR mede gebaseerd op een maximale drooglegging (zie basiskwaliteit).
Natte landnatuur (zie kaart 7)	Optimale situatie: Realisatie van de water- en milieucondities conform de in de Gebiedsplannen Natuur en Landschap opgenomen natte natuurdoeltypen. Dit herstelbeleid geldt, impliciet, ook voor het gebied rondom het nat natuurgebied c.q. het betreffende (deel)stroomgebied. Gewenste situatie Gericht op realisatie van de optimale situatie voor deze natte natuur volgens het 'standstill – step forward' principe. Zolang er geen vernattingproject is gestart, geldt als uitgangspunt: handhaving van de actuele situatie.
Natte parels (zie kaart 7)	Optimale situatie Realisatie van de water- en milieucondities conform de in de Gebiedsplannen Natuur en Landschap opgenomen natte natuurdoeltypen. Dit herstelbeleid geldt, impliciet, ook voor het gebied rondom de natte parel cq. het betreffende (deel)stroomgebied. Gewenste situatie De gewenste situatie is gelijk aan de optimale situatie voor de natte parels. Zolang er echter geen vernattingproject is gestart geldt als uitgangspunt: handhaving van de actuele situatie.

Beschermingszone van - natte parels - natte natuur - HEN-water (dubbelfunctie)	Optimale situatie Bescherming van het betreffende gebied rondom natte natuur, gericht op het voorkomen van een verslechtering van de actuele watersituatie. (De 'optimale situatie' voor herstel cq. vernatting is beschreven onder de desbetreffende functie') Gewenste situatie Handhaving van de actuele situatie (is gelijk aan de optimale situatie).
HEN-wateren (zie kaart 9)	Optimale situatie - waterkwaliteit : realisatie van de streefbeelden uit het provinciaal rapport 'Waterwijzer' en het MTR-beleid (verwaarloosbaar risico) als aanvulling op de basiskwaliteit - waterkwantiteit: realisatie van de streefbeelden uit het provinciaal rapport 'Waterwijzer' Gewenste situatie De gewenste situatie is gelijk aan de optimale situatie voor de realisatie van deze HEN-wateren met speciale aandacht voor behoud van aanwezige cultuurhistorische waarden in en/of directe nabijheid van deze HEN-wateren. Zolang er geen herstelproject gestart is, geldt als uitgangspunt: handhaving van de actuele situatie.
SED-wateren (zie kaart 9)	Optimale situatie - waterkwaliteit : realisatie van de streefbeelden uit het provinciaal rapport 'Waterwijzer' (zie voorts onder basiskwaliteit) - waterkwantiteit: realisatie van de streefbeelden uit het provinciaal rapport 'Waterwijzer' Gewenste situatie Gericht op realisatie van de optimale situatie voor deze SED-wateren volgens het 'standstill – step forward' principe met aandacht voor behoud van aanwezige cultuurhistorische waarden in en/of directe nabijheid van deze SED-wateren. Zolang er geen herstelproject gestart is, geldt als uitgangspunt: handhaving van de actuele situatie.
Landbouw met natte landnatuur, Natte EVZ, Weidevogelgebied (dubbelfunctie) (zie kaart 10)	Optimale situatie Bescherming van het betreffende gebied op het voorkomen van een verslechtering van de actuele dan wel herstellende situatie. - waterkwaliteit : versneld realiseren van de grenswaarden basiskwaliteit. Gewenste situatie Handhaving van de actuele dan wel herstellende situatie (is gelijk aan de optimale situatie).
Stedelijk gebied	GGOR wordt niet voor het stedelijk gebied gesteld In het landelijk gebied dient wel rekening gehouden te worden met het stedelijk waterbeheer indien er sprake is van een wederzijdse relatie met het landelijk gebied (bijvoorbeeld opvang overtollig regenwater in waterbergingsgebieden rondom de stad en mogelijke vernatting van stedelijk gebied). De hoofdfunctie (meestal landbouw) is leidend bij het bepalen van het GGOR. dat wil zeggen dat de norm voor stedelijk gebied (1/100) in deze gebieden niet gerealiseerd wordt. De inundatiefrequentie wordt door het waterschap vastgelegd in gedifferentieerde normen op basis van de werknormen uit het NBW.
Waterberging (dubbelfunctie) (zie kaart 11)	

25-jaars beschermingszone voor het grondwater (dubbelfunctie) (zie kaart 12)	Optimaal situatie - waterkwaliteit: realisatie van de streefwaarden (verwaarloosbaar risico) uit MTR-beleid als aanvulling op de basiskwaliteit en de normenset conform het Infiltratiebesluit (indien sprake is van infiltratieterugwinning) - waterkwantiteit: de winning is duurzaam ingepast in de omgeving: de winning heeft minimale, maatschappelijk aanvaardbare negatieve effecten op andere functies. Gewenste situatie Gericht op realisatie van de optimalisatie situatie volgens het 'standstill – step forward' principe, waarbij in elk geval voldaan wordt aan het infiltratiebesluit.
Bescherming oppervlaktewater t.b.v. het MTR-beleid als drinkwaterfunctie (dubbelfunctie) (zie kaart 12)	Optimaal situatie - waterkwaliteit: realisatie van de streefwaarden (verwaarloosbaar risico) uit aanvulling op de basiskwaliteit en de normenset conform het Infiltratiebesluit (indien sprake is van infiltratieterugwinning) - waterkwantiteit: voldoende en constante toevoer van oppervlaktewater. Verder is de winning duurzaam ingepast in de omgeving: de winning heeft minimale, maatschappelijk aanvaardbare negatieve effecten op andere functies. Gewenste situatie Gericht op realisatie van de optimalisatie situatie volgens het 'standstill – step forward' principe, waarbij in elk geval voldaan wordt aan de normen van het infiltratiebesluit.

Fasering GGOR

De provincie knipt het GGOR-proces in twee delen:

- eerst een GGOR-traject die gericht is op realisatie van zekere waterkwaliteit en waterkwantiteit in 2015, de actiegebieden krijgen daarbij prioriteit;
- dan een GGOR-traject dat gericht is op realisatie van waterkwaliteit en waterkwantiteit in 2030. Het gaat hier dan om (gebieden en) wateren waarvoor het rijk een derogatieverzoek zal indienen bij de EU. Dit houdt in dat voor die gebieden en wateren uitstel van realisatie van de kaderrichtlijn-vereisten wordt gevraagd.

Dit sluit goed aan op het tijdschema van de Europese Kaderrichtlijn Water, dat gericht is op de realisatie van waterkwaliteitsdoelen in 2015 en de mogelijkheid tot derogatie (tot uiterlijk 2027, zie §1.4). De fasering van het GGOR-proces is gebaseerd op de prioriteiten die in het Waterhuishoudingsplan zijn gesteld betreffende de functierealisatie (fasering en gebiedskeuze). Daarnaast is rekening gehouden met de afspraken uit het Nationaal Bestuursakkoord Water.

Met de functiegerichte prioritering benadrukt de provincie het belang van herstel van de natte natuurgebieden en HEN-wateren, mede in relatie tot de vogel- en habitatrichtlijn.

Tabel 4: fasering GGOR-trajecten:

Functies	GGOR	GGOR
	opgesteld voor:	gerealiseerd voor:
Natte natuur:	2006	1-1-2009: 25% waterschap Veluwe
parels in actiegebieden		1-1-2009: 50% overige waterschappen
		2015: 100%
Natte natuur:	2006	1-1-2009: 30%
HEN in actiegebieden		2015: 100%
Natte natuur: overig in actiegebieden	2010	2015
Natte natuur: buiten actiegebieden	2010	2030
Overige functies: met peilbesluiten	2005-2010	2030
Overige functies: zonder peilbesluiten	2010	2030

2.5 Regie en toezicht

In de planperiode van het vorige Waterhuishoudingsplan zijn veel doelen niet gehaald. De ambities waren hoog en daarmee niet altijd realistisch. Ook zijn er bij de uitvoering belemmeringen die realisatie van de doelstellingen bemoeilijken of ernstig vertragen zoals:

- De financiële onzekerheid die er bij projecten is ten aanzien van medefinanciering door andere overheden. Er zijn vele loketten, subsidieprocedures duren lang en zijn onderling vaak van elkaar afhankelijk;
- Het verkrijgen van vrijwillige medewerking aan zaken als vernatting ten behoeve van natuurdoelen en waterberging ten behoeve van veiligheid is een zaak van lange adem. Het opleggen van maatregelen (zoals onteigening) ligt bestuurlijk moeilijk en vergt lange procedures;
- De planologische procedures vergen erg veel tijd. Projecten kunnen vaak pas starten wanneer de bestemming van een gebied ook is vastgelegd.

In dit Waterhuishoudingsplan wordt naast het formuleren van een beleidskader met realistische doelen, toezicht en regie aangescherpt. In de periode van het derde Waterhuishoudingsplan willen we de vastgelegde beleidsdoelen ook realiseren. De doelstellingen zijn in hoofdstuk 3 van dit plan en de uitvoeringsagenda (hoofdstuk 6) uitgeschreven per betrokken actor. Hier zijn resultaten en prestaties meetbaar en toetsbaar geformuleerd. Op basis van het ontwerp uitvoeringsprogramma (deel 2 van het Ontwerp-Waterhuishoudingsplan, zoals vastgesteld door het college van Gedeputeerde Staten op 29 juni 2004) en de uitvoeringsagenda stelt het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland in begin 2005 het werkprogramma vast.

Samenwerking en regie

Een goede samenwerking tussen de actoren in het waterbeheer is van essentieel belang om doelstellingen daadwerkelijk te realiseren. Met de speerpunten van het beleid worden de urgentie en het belang van bepaalde onderwerpen benoemd in het waterbeheer. In het werkprogramma zal het college van Gedeputeerde Staten deze onderwerpen verder uitwerken in meer concrete prestaties per actor. Dit levert duidelijkheid op het gebied van verantwoordelijkheden per actor, inhoudelijke samenhang van prestaties en de volgtijdelijkheid van de te leveren prestaties. Hiermee voorziet dit plan in een uitgewerkte basis voor succesvolle samenwerking in de planperiode. Aanvullend hierop zal de provincie haar

rol als regisseur inzetten bij een aantal integrale projecten om de samenwerking te bevorderen. Deze regierol kan op eigen initiatief en ook op verzoek ingezet worden.

Voortgang en toezicht

De provincie zal erop toezien dat de geformuleerde resultaten en prestaties van dit plan overgenomen en uitgewerkt zullen worden in de waterbeheersplannen van de waterschappen. Het inzichtelijk maken van de voortgang zodat (indien nodig) extra actie mogelijk is, ontbreekt tot op heden. Daarom wordt in de planperiode van provincie en waterschappen een jaarlijkse voortgangsrapportage verwacht van de in dit plan geformuleerde uitvoeringsagenda.

Deze voortgangsrapportage geeft aan:

- Inspanningen en voortgang van de doelstellingen uit de uitvoeringsagenda van dit plan;
- De kritische succes/faalfactoren.

Om onnodige rapportagedruk te voorkomen is de voortgangsrapportage bij voorkeur onderdeel van de planning en controlcyclus van de actoren zelf. Dit punt wordt in overleg met de waterschappen nader uitgewerkt. Ook met de gemeenten zullen afspraken gemaakt worden over een adequate rapportage over de voortgang van de uitvoering. Het gaat daarbij vooral over de doorwerking van ruimte voor water in de bestemmingsplannen, de reductie van emissie uit de riooloverstorten (basisinspanning) en het saneren van riooloverstorten op de HEN-wateren. De provincie zal aansluiten bij de monitoring in het kader van het Streekplan. De provincie zal de verplichting tot genoemde voortgangsrapportage voor wat betreft de waterschappen opnemen in de provinciale verordeningen waterhuishouding. De toezichtsinstrumenten op het gebied van waterhuishouding, waterkering, financiën en bestuurlijke organisatie zijn onverminderd van toepassing. De werkwijze bij het toepassen van het huidige toezicht-instrumentarium wordt door de provincie geherformuleerd. Met het introduceren van de voortgangsrapportage en het bijbehorende bestuurlijk overleg wordt de beleidscyclus in het waterbeheer gesloten (zie figuur 9).

Gedeputeerde Staten zullen jaarlijks rapporteren aan het Gelders Parlement over de voortgang van de uitvoering bij programmabegroting.

2.6 Beleid extreme omstandigheden

Vanuit het waterbeheer kunnen drie verschillende soorten extreme omstandigheden optreden. Het gaat om extreem hoogwater, zeer hevige en langdurige neerslag en zeer langdurige droogte, al dan niet in combinatie met geringe wateraanvoer over de grote rivieren. Het beleid in dit plan is er op gericht om deze extremen zoveel mogelijk te ondervangen. Desalniettemin kunnen calamiteiten en extreme situaties niet voor de volle honderd procent worden voorkomen. Het provinciale beleid bij extreme omstandigheden is in zulke tijden van kracht.

Calamiteiten hoogwater

Bij een dreigende inundatie is tijdig en adequaat handelen van het grootste belang. Om optimaal voorbereid te zijn op een (dreigende) overstroming moeten de calamiteitenplannen van de waterschappen en de provincie op orde zijn en onderling afgestemd. Tijdens een dreigende overstroming treedt het PCC (Provinciaal Coördinatiecentrum) in werking. Ook de provinciale waterkamer speelt een rol bij de rampenbestrijding. De afdeling water is voorbereid op

hoogwatersituaties door middel van een eigen draaiboek Waterkamer. Behalve de calamiteiten zorg binnen de provinciegrenzen is het van belang om op de hoogte te zijn van bedreigingen vanuit Duitsland. Een goed functionerende grensoverschrijdende calamiteiten zorg is derhalve van groot belang. De provincie zal dit in de planperiode realiseren.

Extreme neerslag en regionale wateroverlast

Een belangrijk thema van het Nationaal Bestuursakkoord Water is het beter voorbereiden van het watersysteem op extreme neerslag, om regionale overlast zoveel mogelijk te voorkomen. Het watersysteem moet zo ingericht zijn dat de kans op overlast in stedelijk gebied niet groter is dan 1/100 per jaar. Daartoe worden sloten verbreed en worden extra regionale bergingsgebieden in het landelijk gebied ingericht. Uiteindelijk kunnen zich toch zulke extreme situaties voordoen dat wateroverlast niet meer voorkomen kan worden. In dergelijke gevallen zullen waterschappen en gemeenten de situatie zo snel mogelijk weer normaliseren. Indien dit geen problemen voor hoogwater op de rivieren betekent, zal de capaciteit van de gemalen maximaal worden benut om het overvloedige water af te voeren.

Extreme droogte en watertekort

Niet alleen in de zomer van 2003 maar ook in 1976, 1983, 1995 en 1996 viel er in ons land gedurende lange tijd zeer weinig neerslag. Door de klimaatverandering zullen in de toekomst niet alleen nattere winters maar ook drogere zomerperiodes vaker voorkomen. Schaarste van water in bodem en watergangen is dan een serieus probleem. De beste manier om vochttekorten in de zomer te beperken is er voor te zorgen dat de bodem aan het begin van het groeiseizoen voldoende met water is gevuld. Daarvoor is een grondwaterstandsgericht oppervlaktewaterbeheer noodzakelijk. Water aanvoeren heeft niet de voorkeur om twee redenen:

- Het is bijna onmogelijk om vanuit watergangen weer water in uitgedroogde grond te krijgen. Wateraanvoer helpt niet om lage grondwaterstanden weer omhoog te krijgen, maar beperkt wel de verdere daling van grondwaterstanden. In reliëfrijke gebieden is het moeilijk en kostbaar om water aan te voeren. Maar ook in vlakke kleigebieden zijn de kosten hoog, omdat het aangevoerde water niet makkelijk de bodem in sijgt. Het tegengaan van droogteschade zal in bijna alle gevallen door beregning plaatsvinden;
- Aangevoerd water is vaak van slechte kwaliteit. Water uit de grote rivieren is verontreinigd. In droge periodes is het wateraanbod in de rivieren vaak ook gering zodat de verontreiniging in hogere concentraties voorkomt. Water uit de Randmeren is momenteel zeer eutroof. Dit kan bij inlaat in warme perioden ernstige blauwalgenbloei veroorzaken en ecosystemen schaden.

Zowel de landbouw als de natuur hebben water nodig, maar ook voor het waterbeheer zelf is water in de sloten van belang. Voldoende water in droge periodes voorkomt sterfte van vissen en andere aan water gerelateerde dieren en is nodig voor het behoud van natuurwaarden. Landbouw heeft water nodig voor de vochtvoorziening van het gewas. De functie stelt weinig eisen, behoudens de afwezigheid van verontreinigingen en ziektekiemen. Het op peil houden van sloten voor beregning uit oppervlaktewater is het grootste belang. Natte landbouw vraagt vooral natte omstandigheden in het voorjaar. De waterkwaliteit luis-

tert hierbij zeer nauw. Het dalen van de grondwaterstanden is op zich ongunstig, maar is nog altijd minder erg dan aanvullen van water met een onjuiste samenstelling.

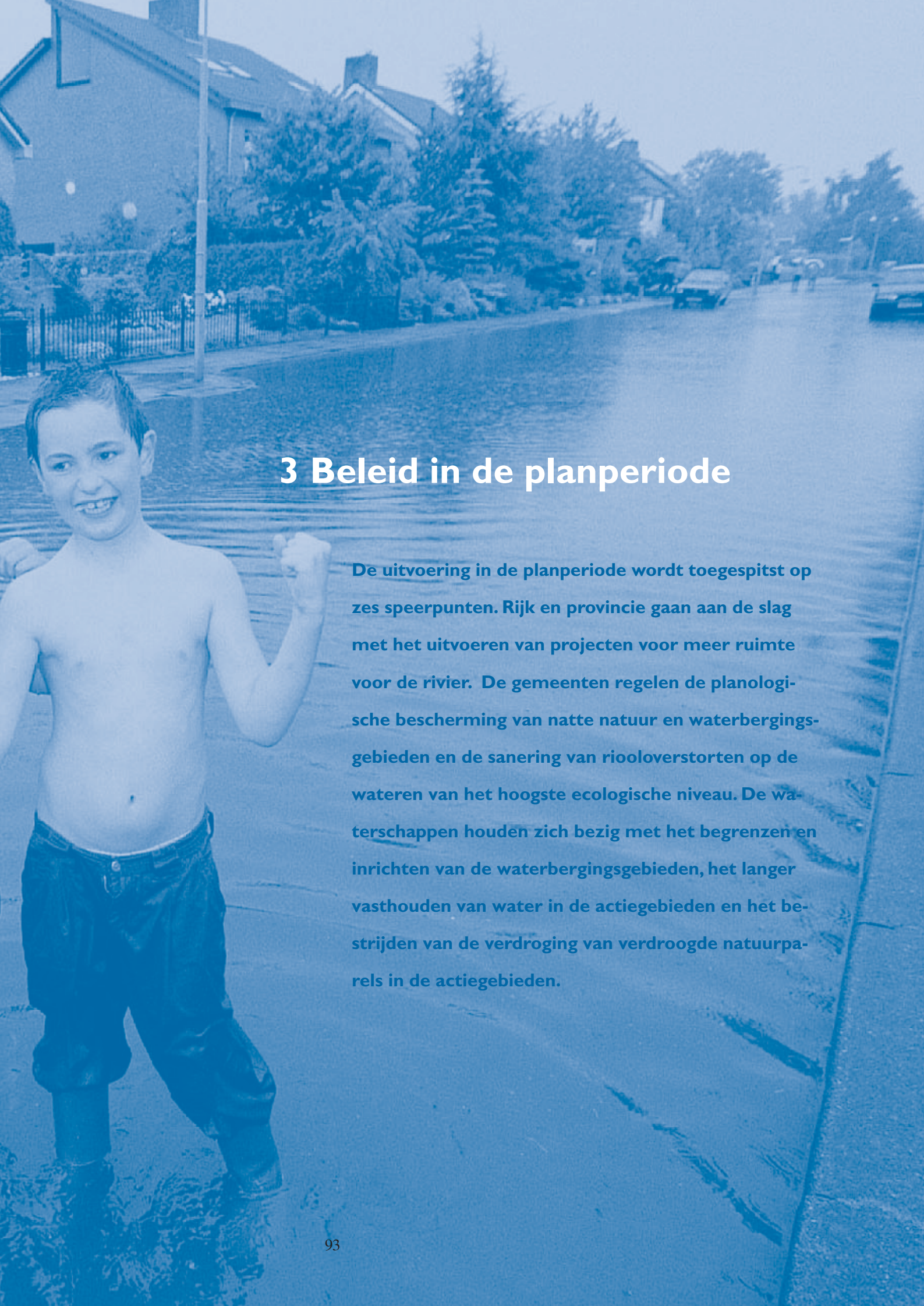
Uitdroging van veengronden en slappe kleiige gronden leidt tot maaivelddaling. Dit is onomkeerbaar. In het westelijk veenweidegebied van Nederland daalt het maaiveld jaarlijks bijna een centimeter per jaar. In droge zomers kan dat oplopen tot enkele centimeters. Lage rivierstanden verergeren dit effect door hun drainerende werking op de omgeving. Om zettingen tegen te gaan is het van groot belang de klei- en veenlagen zo vochtig mogelijk te houden. In de zomer van 2003 was er te weinig wateraanvoer vanuit de bovenstroomse gebieden. Het is noodzakelijk om voor dergelijke extreme situaties met elkaar af te spreken hoe het beschikbare water verdeeld zal worden over de verschillende belangen.

Als er in extreme situaties een watertekort ontstaat, dient het beschikbare water in volgorde van belangrijkheid te worden gebruikt voor:

1. Veiligheid en voorkomen van onomkeerbare schade
 - a. Stabiliteit van waterkeringen
 - b. Klink en zettingen (veen en hoogveen)
 - c. Natuur (gebonden aan bodemgesteldheid)
2. Nutsvoorzieningen
 - a. Drinkwatervoorziening
 - b. Energievoorziening
3. Kleinschalig hoogwaardig gebruik
 - a. Tijdelijke beregening kapitaalintensieve gewassen
 - b. Proceswater
4. Overige belangen (economische afweging)
 - a. Scheepvaart
 - b. Landbouw
 - c. Natuur (zolang geen onomkeerbare schade optreedt)
 - d. Industrie
 - e. Waterrecreatie
 - f. Binnenvisserij

In de planperiode zal de provincie samen met de waterbeheerders nagaan waar behoefte is aan een regionale differentiatie naar plaats en tijd, om zo in samenspraak, de landelijke verdringingsreeks ten behoeve van het regionale beheer te optimaliseren.

A young boy stands in a flooded residential street, smiling and raising his fist. The water is deep, reaching up to the cars parked on the street in the background. The scene is monochromatic, with a blue tint.

3 Beleid in de planperiode

De uitvoering in de planperiode wordt toegespitst op zes speerpunten. Rijk en provincie gaan aan de slag met het uitvoeren van projecten voor meer ruimte voor de rivier. De gemeenten regelen de planologische bescherming van natte natuur en waterbergingsgebieden en de sanering van riooloverstorten op de wateren van het hoogste ecologische niveau. De waterschappen houden zich bezig met het begrenzen en inrichten van de waterbergingsgebieden, het langer vasthouden van water in de actiegebieden en het bestrijden van de verdroging van verdroogde natuurparels in de actiegebieden.

3.1 Inleiding

Het overgrote deel van de provinciale watermaatregelen wordt uitgevoerd door de gemeenten, waterschappen, drinkwaterbedrijf en ook terreinbeheerders en agrariërs. Wat betreft de uitvoering wil de provincie ruimte geven voor gebiedsgericht maatwerk, maar tegelijkertijd voldoende grondslag hebben om de rol als toezichthouder waar te kunnen maken. Hiertoe is de uitvoeringsagenda opgesteld. De uitvoeringsagenda geeft op hoofdlijnen een overzicht van de prestaties te leveren in de planperiode. De lopende uitvoering van het vorige Waterhuishoudingsplan wordt voortgezet en geïntensiveerd. Kansen voor de uitvoering worden Gelderland-breed benut, de inzet voor natuur en waterkwaliteit wordt echter specifiek gericht op de actiegebieden. De prestaties zoals weergegeven in de uitvoeringsagenda geven een omschrijving van wat er moet gebeuren. De uitvoerende organisaties kunnen zelf het beste bepalen op welke wijze en op welke locatie de uitvoering het hoogste rendement heeft. Deze resultaat-gerichte aanpak vraagt om maatwerk. Maatwerk kan betrekking hebben op de benodigde samenwerking en op de locaties waar maatregelen het meest effect hebben. De provincie verwacht dat de waterschappen en de betreffende gemeenten voor wat betreft de speerpunten van het waterbeleid (zie hierna) voor 1 mei 2006 inzicht geven in de aanpak.

Resultaten en prestaties voor de planperiode 2005-2009.

Om de daad bij het woord te voegen zullen in de periode tussen 2005 en 2009 (de planperiode van dit Waterhuishoudingsplan) prestaties geleverd worden. De uitvoering in de planperiode wordt toegespitst op een zestal speerpunten. Rijk en provincie gaan aan de slag met het uitvoeren van projecten voor meer ruimte voor de rivier. De gemeenten zullen aan de slag gaan met de planologische bescherming van natte natuur en waterbergingsgebieden en met het saneren van riooloverstorten op de wateren van het hoogste ecologische niveau. De waterschappen gaan aan de slag met het begrenzen en inrichten van de waterbergingsgebieden, het langer vasthouden van water in de actiegebieden en het bestrijden van de verdroging van verdroogde natuurepaleis in de actiegebieden. De provincie zal de uitvoering specifiek stimuleren in een aantal integrale projecten. In deze sleutelprojecten wordt gezocht naar mogelijkheden om de samenwerking in de uitvoering te optimaliseren. Daarbij zal gekeken worden naar de mogelijkheden voor het verbeteren van het uitvoeringsinstrumentarium. Ook zal de provincie toezien op de uitvoering. De gemeenten en waterschappen rapporteren daartoe jaarlijks over de voortgang.

Reguliere taken

De verschillende instanties verrichten naast het uitvoeren van het beleid uit het Waterhuishoudingsplan, een grote hoeveelheid 'reguliere taken'. Bij de waterschappen gaat het daarbij voornamelijk over het beheer en onderhoud van watergangen en slootkanten. Ook de provincie heeft, naast beleidsuitwerking, de regie en het toezicht op basis van het Waterhuishoudingsplan, een aantal reguliere taken in de waterhuishouding. Deze reguliere taken zijn de volgende:

- waterinformatie -onderzoek extreem hoge afvoeren Rijn
- informatievoorziening bij hoogwater
- primaire grondwaterstandsmeetnet
- register grondwateronttrekkingen
- toezicht en handhaving grondwateronttrekkingen

- toezicht badinrichtingen en zwemgelegenheden
- organisatie waterschappen
- aanpassen provinciale regelgeving
- organisatie waterketen
- vergunningverlening grondwateronttrekkingen
- wateratlas (ondersteuning planvorming gemeenten)
- ICT-vernieuwing water
- watersysteemrapportage (effecten)

3.2 Speerpunten planperiode: prestaties van de waterpartners

De provincie onderscheidt een zestal speerpunten voor de planperiode. De speerpunten 1, 2 en 3 gaan over maatregelen die Gelderland-breed nodig zijn en de speerpunten 4, 5 en 6 gaan over extra maatregelen in de actiegebieden

Speerpunt 1. *Ruimte voor de rivier tussen de dijken.*

Dit speerpunt is gericht op het bieden van structurele veiligheid tegen overstromingen door ‘meer ruimte voor de rivier’ te realiseren tussen de dijken.

Veiligheid tegen hoogwater

Er zijn diverse werkzaamheden nodig om overstromingen door rivierwater te voorkomen. Een selectie: ‘Ruimte voor de Rivier’; Integrale Verkenning Maas 2, Afstemming watertoevoer vanuit Duitsland met Nordrhein Westfalen; Afstemming calamiteitenplannen met alle betrokkenen incl. Duitsland.

Speerpunt 2. *Beschermen van waterbergingsgebieden en natte natuur.*

De waterbergingsgebieden zullen beschermd worden tegen ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen zoals stedelijke uitbreidingen, bedrijventerreinen, verblijfsrecreatie, infrastructuur, glastuinbouw en andere vormen van kapitaals-intensieve bebouwing. De provincie wil ook dat in de planperiode de natte natuur in heel Gelderland planologisch beschermd wordt. Ten eerste, tegen ongewenste (ruimtelijke) ontwikkelingen, die invloed hebben op het watersysteem en ten tweede tegen landgebruik dat door milieubelasting de natuur teveel zal schaden. Deze planologische bescherming kan het beste geregeld worden in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Sinds de vaststelling van de Gebiedsplanen Natuur en Landschap in Gelderland is de ligging van de meeste doelgebieden voor natuur precies bekend. Voor deze gebieden is in dit plan een hydrologische beschermingszone vastgesteld. Deze zone zal ook worden opgenomen in het Streekplan en dienen te worden vastgelegd in bestemmingplannen.

Beschermen regionale waterberging

Waterbergingsgebieden vastleggen in bestemmingsplannen voor 1-1-2007. Binnen de waterbergingszoekgebieden de waterbergingsgebieden begrenzen voor 1 mei 2006, vervolgens vastgelegd in bestemmingplannen voor 1-1-2008.

Beschermen natte natuur:

Natte natuur, wateren van het hoogste ecologische niveau (HEN-wateren) en de hydrologische beschermingszones vastleggen in bestemmingsplannen voor 1-1-2008.

Speerpunt 3. *Inrichten van waterbergingsgebieden.*

Waterbergingsgebieden zijn de ‘van nature onderlopende gebieden’ binnen de verschillende stroomgebieden. Ze vormen een onderdeel van de trits ‘vasthouden – bergen – afvoeren’. Bij het berekenen van de benodigde hoeveelheid bergingsgebieden is eerst in beeld gebracht hoeveel regenwater maximaal in de bovenstroomse gelegen gebieden kan worden vastgehouden. De bergingsgebieden zijn gebaseerd op basis van de dan nog resterende extra afvoer. Deze dient dan in het stroomgebied geborgen te worden om wateroverlast te voorkomen. Een aantal van deze gebieden zijn reeds aangewezen om de waterbergingsfunctie veilig te stellen. Vaak zijn daarvoor bepaalde inrichtingsmaatregelen nodig om te voorkomen dat het huidige grondgebruik hinder zal ondervinden van wateroverlast. Inrichten van waterbergingsgebieden levert een bijdrage aan de wateropgave om de hoeveelheid extra neerslag als gevolg van klimaatverandering (en verminderen afvoer richting IJssel) op te vangen. De wateropgave krijgt invulling door de combinatie van water vasthouden en waterberging.

Maatwerk per waterschap voor het inrichten van waterbergingsgebieden

- 2009; Waterschap Veluwe heeft 25 % van de wateropgave gerealiseerd.
- 2009; Waterschap Rivierengebied heeft 25 % van de wateropgave gerealiseerd.
- 2009; Waterschap Rijn en IJssel heeft 25 % van de wateropgave gerealiseerd.
- 2009; Waterschap Vallei & Eem heeft het waterbergingsgebied Binnenveld operationeel.

Speerpunt 4. *Vasthouden van regenwater in de actiegebieden.*

In de planperiode worden in de actiegebieden maatregelen getroffen om het regenwater langer vast te houden in de bodem, in de sloten en in de natuurgebieden. Vasthouden van regenwater zal vooral worden uitgevoerd op locaties waar de verdrogingsbestrijding van natuur er baat bij heeft, ook de landbouw heeft echter baat bij het langer vasthouden van regenwater omdat droogteschade daarmee kan worden voorkomen. Dat betekent, regenwater afkoppelen van het riool (en infiltreren) waar het kan, watergangen verbreden voor de waterberging en verondiepen voor de verdrogingsbestrijding.

Maatwerk per waterschap voor vasthouden van regenwater in de actiegebieden

- Plan van aanpak voor het gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR) met betrekking tot dit speerpunt wordt opgesteld en voor 1 juli 2005 aan de provincie aangeboden.
- Op basis van deze plannen van aanpak zullen afspraken gemaakt worden over het te volgen GGOR-proces en de uitvoering van maatregelen voor het vasthouden van regenwater in de actiegebieden.

Speerpunt 5. *Herstellen van natte natuur in de actiegebieden.*

In de planperiode wordt de waterhuishouding voor de natuur verbeterd in de actiegebieden. Een effectieve aanpak gericht op de ontwikkeling van natte natuur, vraagt om een stroomgebiedbenadering. Dit vergt veelal een vernatting van het deelstroom-gebied waarin de natuur gelegen is. Het waterschap zal daarbij kritisch bezien in welke mate het natuurdoel fysiek hydrologisch realiseerbaar is en het gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem vaststellen. Voor de verdro-

gingsbestrijding wordt de zogenaamde ‘Ladder van Keereweer’ gehanteerd. Dat betekent het volgende: ‘Vrijwilligheid bij vernatting blijft een belangrijk uitgangspunt maar is niet meer het eind van het verhaal. In een aantal gevallen (namelijk, bij de ontwikkeling van natte natuurparels in de actiegebieden) acht de provincie onvrijwillige vernatting geoorloofd.’

Maatwerk per waterschap voor ontwikkeling ‘natte natuurparels’ in de actiegebieden

- Plan van aanpak voor het GGOR-proces met betrekking tot dit speerpunt wordt opgesteld en voor 1 juli 2005 aan de provincie aangeboden. Op basis van deze plannen van aanpak zullen afspraken gemaakt worden over het te volgen GGOR-proces en de uitvoering van maatregelen voor het vernatten van verdroogde natuurparels in de actiegebieden.
- 2009; De waterschappen en de provincie hebben 50% van de maatregelen ten behoeve van de verdrogingsbestrijding uitgevoerd binnen de actiegebieden in de gebieden van de waterschappen Vallei & Eem, Rijn en IJssel en Rivierengebied;
- 2009; Het waterschap en de provincie hebben 25% van de maatregelen ten behoeve van de verdrogingsbestrijding uitgevoerd binnen de actiegebieden in het gebied van waterschap Veluwe;
- 2009; Herstel HEN-wateren: 30% van de noodzakelijke maatregelen in de actiegebieden en in de hydrologische beschermingsgebieden is uitgevoerd en 20% is in voorbereiding.

Speerpunt 6. *Riooloverstorten op ecologisch waardevolle wateren worden volledig gesaneerd in de actiegebieden.*

Veel wateren in de actiegebieden zijn aangemerkt als van het hoogste ecologisch niveau (de zogenaamde HEN-wateren). De natuurwaarden in deze wateren hangen niet alleen samen met de vorm van het stroombed, waterstand en stroming van het water, maar zeker ook met de waterkwaliteit. Een belangrijk deel van de HEN-wateren is qua inrichting reeds hersteld. Nu komt het erop aan ook de waterkwaliteit op orde te brengen. Voor een belangrijk deel gaat het hier om het terugdringen van diffuse verontreiniging en voor een ander deel om het saneren van riooloverstorten. In de planperiode worden de (negen) riooloverstorten die HEN-wateren in Gelderland nog belasten, volledig gesaneerd.

In het tweede Waterhuishoudingsplan en tweede Milieuplan zijn afspraken gemaakt over de basisinspanning voor emissiebeperking uit riooloverstorten Gelderland-breed: ‘1-1-2006 gereed tenzij de gemeente afspraken met waterschap maakt over meer duurzame oplossingen, dan op 1-1-2010 gereed conform de duurzame oplossingen.’ De sanering van riooloverstorten zoals genoemd in speerpunt 6 is een gebiedsgerichte aanvullende inspanning bovenop de basisinspanning.

Saneren riooloverstorten op NEN-wateren

- Maatwerkplan per betreffende gemeente voor het saneren van riooloverstorten op HEN-wateren in de actiegebieden. Gereed voor 1-5-2006. Op basis van waterplannen zullen afspraken gemaakt worden over de uitvoering van maatregelen.
- Alle maatregelen uitgevoerd om de (9) riooloverstorten op HEN-wateren volledig te saneren binnen de actiegebieden. Voor 1-1-2009.

3.3 Provinciale sleutelprojecten binnen de actiegebieden

De verschillende prestaties ten behoeve van de beleidsspeerpunten hebben een grote onderlinge afhankelijkheid. De provincie zal daarom in een aantal integrale projecten de samenwerking specifiek regisseren. Een belangrijke functie van deze sleutelprojecten is al doende te leren over het werkproces, de inhoudelijke drempels en over het voorsorteren op de Kaderrichtlijn Water. De provincie onderscheidt de volgende elf sleutelprojecten:

- Dijkverlegging ('bypass') Zutphen: Een integraal inrichtingsproject in het kader van 'Ruimte voor de Rivieren'.
- De Havikerwaard: HEN-wateren in mogelijk retentiegebied (RvR); een inrichtingsopgave (Dit is tevens een sleutelproject in het Gelders Milieuplan).
- Waterberging Eefde-west: Dubbel ruimtegebruik: Waterberging realiseren 'in' een te ontwikkelen bedrijventerrein.
- Binnenveld: Integrale opgave voor waterberging en natuurherstel; daarnaast getrapte waterkwaliteitsverbetering (eerst resterende puntbronnen aanpakken, dan kijken welke diffuse bronnen moeten worden aangepakt om doelen voor de Kaderrichtlijn te halen).
- Vernatten Empense en Tondense Heide: Toepassen ladder van Keereweer.
- In het Stroomgebied Baakse Beek: Combinatieproject water langer vasthouden en verdrogingsbestrijding.
- Wateren gemeente Epe: Saneren overstorten op HEN-wateren + infiltratie schoon sprengenwater voor de drinkwaterwinning.
- Hierdense Beek: Verbeteren water- en natuurkwaliteit.
- Proeftuin Ooijpolder: Landbouw in combinatie met natte natuur: groen-blauwe dienst.
- 't Klooster: Landbouw in combinatie met grondwaterbescherming: blauwe dienst (Dit is tevens een sleutelproject in het Gelders Milieuplan).
- Bommelerwaard: Verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater (Eerst resterende puntbronnen aanpakken, dan kijken welke diffuse bronnen moeten worden aangepakt om doelen voor de Kaderrichtlijn te halen. Dit is tevens een sleutelproject in het Gelders Milieuplan).
- Ontwikkeling Apeldoornse beken: Realiseren van beekherstel in en rond de stad. Hierbij de combinaties benutten van waterdoelstellingen, landschapsontwikkeling en stadsontwikkeling.
- Ontwikkeling Winterswijkse beken: Realiseren van beekherstel in en rond de stad. Hierbij de combinaties benutten van waterdoelstellingen, landschapsontwikkeling en stadsontwikkeling.

4 Provinciaal grondwaterbeheersplan

De provincie is grondwaterbeheerder voor vergunningverlening en handhaving van grondwateronttrekkingen. In dit hoofdstuk staan de algemene beoordelingspunten bij vergunningverlening en het specifieke beleid voor de verschillende soorten onttrekkingen. Bij de beoordeling van vergunningen zijn natuurlijk de specifieke regionale kenmerken van belang. Op de Veluwe moet met name gelet worden op de kwelstromen. In Oost-Gelderland is er het sterke samenspel tussen oppervlaktewater en grondwateronttrekkingen. In het Rivierengebied dient goed gekeken te worden naar de relatie tussen aanvoer van gebiedsvreemd water en grondwateronttrekkingen.

4.1 Inleiding

De provincie is ingevolge de Grondwaterwet het bevoegde gezag ten aanzien van grondwateronttrekkingen. De provincie stelt algemene regels op, verleent vergunningen, int grondwaterheffing, houdt toezicht op de naleving van voorschriften en treedt handhavend op. De Wet op de waterhuishouding bepaalt dat de provincie strategisch beleid en operationeel beheer voor de grondwateronttrekkingen moet opnemen in het Waterhuishoudingsplan. Het strategisch beleid voor grondwateronttrekkingen staat in hoofdstuk 2, met name in de paragrafen 2.2.5 en 2.3.5. In dit hoofdstuk staat ter uitwerking daarvan het operationele beheer voor grondwateronttrekkingen. Op basis hiervan vindt de individuele afweging per vergunning of handhavingsactie plaats.

Regels voor het onttrekken of infiltreren van grondwater zijn vooral te vinden in de Grondwaterwet en in de Grondwaterverordening Gelderland 1997. Daarin is onder meer bepaald vanaf welke hoeveelheden onttrekkingen registratieplichtig of vergunningplichtig zijn of dat zij onder algemene regels vallen. Ook is bepaald dat de provincie een meetnet moet hebben. Voor de heffing is er de Grondwaterheffingsverordening Gelderland. Daarnaast vallen onttrekkingen onder de Wet belastingen op milieugrondslag. De hiermee verbonden grondwaterbelasting wordt door het rijk geïnd.

In dit hoofdstuk wordt eerst aangegeven wat de algemene beoordelingspunten zijn bij de vergunningverlening (paragraaf 4.2). Vervolgens wordt in de paragrafen 4.3 tot en met 4.4.4 aangegeven welk specifiek beleid ten aanzien van de verschillende soorten onttrekkingen geldt. Tot slot komen in de paragrafen 4.5, 4.6 en 4.7 respectievelijk het beleid in bijzondere omstandigheden, toezicht en handhaving en het primaire grondwaterstandsmetnet aan de orde.

4.2 Algemene beoordelingspunten bij vergunningverlening

Eenieder die een vergunning aanvraagt om grondwater te mogen onttrekken of infiltreren, moet een onderzoeksrapport overleggen met een goede onderbouwing van de aanvraag en een beschrijving van de gevolgen die de onttrekking of infiltratie zal hebben op de omgeving. De provincie heeft een checklist opgesteld en beveelt deze aan bij het opstellen van aanvragen. Bij de beoordeling van een aanvraag let de provincie in ieder geval op de volgende punten:

- De noodzaak van de aangevraagde hoeveelheid: wordt het grondwater zo efficiënt en effectief mogelijk onttrokken en gebruikt;
- De relatie tot de functietoekenning in dit Waterhuishoudingsplan;
- Welke belangen ondervinden voor- of nadeel van de onttrekking/infiltratie en in welke mate? Hierbij wordt in ieder geval gelet op natuur (verdroging/vernatting), landbouw (droogte- of natschade of juist voordeel), bebouwing en infrastructuur (zetting, wateroverlast, schade aan monumentale panden) en bodemkwaliteit (verontreinigingen, schade aan archeologisch waardevolle objecten in de bodem, verandering van de grens tussen zoet en zout grondwater);
- Maatregelen die worden getroffen ter bescherming van de betrokken belangen (bijvoorbeeld infiltratie van oppervlaktewater, retourbemaling);
- De relatie tot het oppervlaktewatersysteem.

De specifieke aandachtspunten per soort vergunning worden in de volgende paragrafen beschreven. Na de beoordeling van de aanvraag beslist de provincie of de grondwateronttrekking mag plaatsvinden en zo ja, onder welke voorschriften.

Opgemerkt zij dat een onttrekkingsvergunning het recht geeft om te onttrekken, maar niet de plicht. Bij het stopzetten van onttrekkingen kan lokaal toename van grondwateroverlast optreden. De provincie zal dit soort gevallen zo vroeg mogelijk melden aan de gemeenten. Vervolgens dient gehandeld te worden conform het advies van de Commissie Integraal Waterbeheer (zie hierover verder paragraaf 2.3.3. Stedelijke gebied).

4.3 Permanente onttrekkingen

Bij de beoordeling van de permanente onttrekkingen voor drinkwater en industrie is, naast de algemene beoordelingspunten, de optimaliseringsgebiedenkaart van belang (kaart 4 uit hoofdstuk 2). In paragraaf 2.2.5. is aangegeven dat in de optimaliseringsgebieden voor drinkwater en industrie het volgende beleid geldt:

- Voor drinkwatervoorziening: netto minder onttrekking en/of verschuiving van onttrekkingen naar andere locaties die minder/geen schade aan natuurfuncties veroorzaken (eventueel ook buiten het optimaliseringsgebied) of naar locaties waar grondwateroverlast kan worden beperkt. Netto toename van onttrekkingen wordt niet toegestaan;
- Voor industrie: uitbreiding van onttrekkingen en nieuwe onttrekkingen moeten voldoen aan een strengere eis dan in de andere gebieden van Gelderland (bijvoorbeeld ook technieken toepassen die een langere terugverdiensijd hebben). Tevens wordt bezien of mitigerende maatregelen mogelijk zijn. Voor nieuwe onttrekkingen wordt bekeken of via een goede locatiekeuze tevens kan worden bijgedragen aan de bestrijding van grondwateroverlast.

Bij de beoordeling van vergunningen zijn daarnaast natuurlijk de specifieke regionale kenmerken van belang. Op de Veluwe moet met name gelet worden op de kwelstromen. In Oost-Gelderland is er het sterke samenspel tussen oppervlaktewater en grondwateronttrekkingen. In het Rivierengebied dient goed gekeken te worden naar de relatie tussen aanvoer van gebiedsvreemd water en grondwateronttrekkingen.

Onttrekkingen voor de drinkwatervoorziening

Ten aanzien van de onttrekkingen voor de drinkwatervoorziening zullen de lopende trajecten worden voortgezet en afgerond. Het gaat dan met name om:

- verplaatsing van de onttrekking van Eerbeek naar Schalterberg;
- netto-reductie van de onttrekking van Schalterberg via infiltratie;
- ontwikkeling van onttrekkingen in Hemmen en Zetten ten behoeve van drinkwatervoorziening in het Rivierengebied en in Oost-Gelderland.

Voor de komende planperiode is met name van belang dat voor de Veluwe en Oost-Gelderland de Reconstructieplannen worden afgerond en dat de uitvoering daarvan in gang wordt gezet. In het reconstructieproces wordt gestreefd naar effectiever natuurherstel. In het voorkeursalternatief van de reconstructie is verdere reductie van de netto-onttrekking van grondwater voor de drinkwatervoorziening één van de mogelijke maatregelen om de natuurdoelen te halen. Dit zal in samenhang met beekherstel en maatregelen ten behoeve van natte landnatuur op effectiviteit worden beoordeeld.

Het waterbedrijf Vitens heeft thans een vergunde capaciteit van circa 195 miljoen m³. De benodigde capaciteit inclusief circa 10% overcapaciteit voor on-

voorzien omstandigheden en onverwachte groei is circa 155 miljoen m³. In de planperiode zal de overruimte in de vergunningen zoveel mogelijk worden ingenomen. Hiervoor wordt eerst in overleg met Vitens een totaaloverzicht gemaakt van de benodigde vergunningsruimte voor de verschillende pompstations, op basis van het strategische beleid, de uitkomsten van het reconstructieproces en de beleidsvisie van Vitens. In de vergunningen zal vanwege het bepaalde in de Kaderrichtlijn water worden opgenomen in hoeverre het gebruik bedoeld is voor menselijke consumptie.

Onttrekkingen door de industrie

Bij de vergunningen voor de industrie wordt nadrukkelijk bekeken of grondwater voor het gevraagde doel niet een te waardevolle grondstof is. Een criterium is dat het te benutten water moet voldoen aan de Warenwet of aan Europese richtlijnen over de volksgezondheid. Ook mag het worden gebruikt voor bedrijfsprocessen die niet met een ander soort water kunnen werken, of als het alternatief in strijd is met andere milieudoelstellingen. Voor overige doeleinden, zoals koeling (exclusief het suppletiewater voor o.a. koeltorens en voor verdampingscondensoren) en het vullen van waterpartijen wordt het gebruik van grondwater zoveel mogelijk teruggebracht en voorkomen. Waar het hoofddoel 'het onttrekken van water bestemd voor menselijke consumptie' is, zal dit vanwege het bepaalde in de Kaderrichtlijn Water worden aangegeven in de vergunning.

In de planperiode zal de provincie Gelderland het vergunningenbestand actualiseren. Sinds de inwerkingtreding van de Grondwaterwet in 1981 zijn met name vergunningsaanvragen behandeld. Er is weinig tijd besteed aan het actueel houden van eenmaal verleende vergunningen. Hierdoor zijn sommige vergunningen te ruim en andere vergunningen te krap. Ook ontbreekt soms ten onrechte een vergunning. Bij de actualisering van het vergunningenbestand wordt gestart in de optimaliseringsgebieden. De vergunningen worden teruggebracht tot de benodigde hoeveelheid, met enige reserveruimte (ongeveer 10%) voor onvoorziene omstandigheden en eventuele groei van productie. Met toekomstplannen van de industrie wordt rekening gehouden als deze voldoende concreet zijn.

Verloofing

Loofbos verdampt veel minder water dan naaldbos. In het tweede Waterhuishoudingsplan maakte het grootschalig omzetten van naaldbos in loofbos nog deel uit van het beleid voor verdrogingsbestrijding. Dit beleid wordt losgelaten. Verloofing kan lokaal een goede maatregel kunnen zijn, om de verdroging van natuur tegen te gaan.

Koude-warmte opslagsystemen

Bij energieopslag in de bodem wordt grondwater gebruikt als medium voor het opslaan en weer afgeven van energie in de vorm van koude of warmte. Het provinciale energiebeleid, zoals beschreven in de energienota 2004-2007 is erop gericht in 2010 1,5 PJ energie uit Koude-warmte opslagsystemen (KWO) te benutten. Hiertoe zal de toepassing van KWO in Gelderland tot 2010 moeten verviervoudigen. De provincie wil daarom meewerken aan deze toepassing, behalve op locaties, waarbij de verblijftijd tot aan de winmiddelen voor de drinkwatervoorziening korter is dan 25 jaar. Zie hierover ook het derde Gelderse Milieuplan.

De mogelijkheid van systemen voor energieopslag in de bodem zijn afhankelijk van de effecten op de bodem, grondwater en omgeving. De aanleg van systemen geschiedt onder voorwaarden, zij moeten een duurzame inrichting hebben. Te denken valt daarbij aan het voorkomen van:

- netto opwarming of afkoeling van de bodem (energieverliezen mogen niet worden afgewenteld op de omgeving of de tijd);
- verontreiniging van het grondwater als gevolg van lekkage uit het gebouwcircuit;
- beperkingen voor bestaande en/of toekomstige gebruikers van de bodem, zoals ondergronds bouwen of andere KWO-systemen;
- menging van verschillende waterkwaliteiten (zoet en zout of water van verschillende watervoerende pakketten).

In de planperiode worden kaarten over deze onderwerpen in de provinciale wateratlas opgenomen.

KWO-systemen mogen elkaar niet negatief beïnvloeden door interferentie. Op locaties met kans op interferentie, zoals bijvoorbeeld kassencomplexen, bedrijventerreinen en kantorenparken, wordt van aanvragers verlangd systemen op te zetten die de mogelijkheid voor toepassing van KWO door 'de burens' zo min mogelijk belemmeren. In dergelijke gebieden geeft de provincie overigens de voorkeur aan collectieve voorzieningen. Voor grootschalige, vernieuwende initiatieven met een bovenlokaal belang kan de provincie een bijdrage leveren middels cofinanciering van onderzoek.

4.4 Niet permanente onttrekkingen

Grondwater- en bodemsanering

Grondwater is lokaal soms zo sterk verontreinigd dat uit milieuhygiënisch oogpunt sanering noodzakelijk is. Vanuit de Wet bodembescherming wordt bepaald of en in welke mate een verontreiniging gesaneerd moet worden. Sanering van een grondwaterverontreiniging door verwijdering of geohydrologische isolatie gebeurt doorgaans met een grondwateronttrekking. Deze onttrekkingen hebben meestal een relatief laag en constant debiet. Sinds 1999 wordt in Gelderland voor dit doel en voornamelijk in stedelijke omgeving, netto 5 miljoen m³ per jaar onttrokken. Voor het ontgraven van een bodemverontreiniging kan een bronbemaling noodzakelijk zijn.

Uitgangspunt van de Wet bodembescherming

Het uitgangspunt voor bodemsanering van de Wet bodembescherming is dat de functionele eigenschappen van de bodem voor mens, plant en dier hersteld moeten worden. Dit heet multifunctioneel saneren. Deze visie heeft in het verleden mede vanwege de hoge kosten geleid tot stagnatie in de uitvoering. In 1997 is de saneringsdoelstelling opnieuw gedefinieerd. Er is een nieuwe afwegingsmethode ontwikkeld: functiegericht en kosteneffectief saneren. Dit leidt ertoe dat het saneren veelal goedkoper is en er minder stagnatie in de maatschappelijke ontwikkelingen optreedt. De provincie Gelderland en de gemeenten Arnhem en Nijmegen volgen op hoofdlijnen het landelijke beleid. Korthedshalve wordt verwezen naar de beleidsnota bodemsanering (Weg -wijzer in bodemland), deel 2: Uitvoering en toetsing.

Beleid voor grondwatersaneringen

Uitgangspunt is dat bij sanering van verontreiniging van bodem en grondwater een minimale netto grondwateronttrekking mag plaatsvinden. Bij een vergunningverlening voor een grondwatersanering moet aangegeven worden hoe hieraan invulling wordt gegeven. Dit kan bijvoorbeeld door het saneringswater, al dan niet na zuivering, in te zetten voor watervragen (industriële) toepassingen, waardoor de grondwateronttrekking hiervoor (tijdelijk) kan worden verminderd. De netto-onttrekking kan ook worden geminimaliseerd door na zuivering (een deel van) het water terug te brengen in de bodem. In de gebieden met functie natte natuur is een vergunningplichtige grondwatersanering zonder nuttige toepassing of retourbemaling in principe niet mogelijk.

Beleid voor geohydrologische isolatie (permanente beheersmaatregel)

Onder geohydrologische isolatie wordt verstaan het door het kunstmatig verlagen van de grondwaterstand of –potentiaal voorkomen wordt dat grondwaterverontreinigingen zich verder verspreiden. Geo-hydrologische isolatie is in de Grondwaterverordening als een afzonderlijke categorie onttrekkingen aangemerkt (beheersmaatregelen). Beheersmaatregelen zijn in principe oneindige grondwateronttrekkingen om afstroom van verontreinigd grondwater te voorkomen zonder oogmerk om de grondwaterverontreiniging te verwijderen. Bij een beheersmaatregel vereist de provincie dat bij een onttrekking van meer dan 5 m³/uur retourbemaling plaatsvindt. Een grondwaterverontreiniging kan een bedreiging zijn voor bijvoorbeeld een drinkwaterwinning. Om zijn belang te beschermen kan de eigenaar dan genoodzaakt zijn een tijdelijke beveiligingsmaatregel te treffen in de vorm van een geohydrologische isolatie. Gezien de doelstelling en het tijdelijke karakter van een dergelijke onttrekking is retourbemaling in deze situaties niet verplicht.

Waterkwaliteitseisen bij infiltratie

In de Nota van toelichting bij het Lozingenbesluit bodembescherming staat dat het terugvoeren van verontreinigd grondwater in strijd kan zijn met de zorgplicht voor de bodem (artikel 13 van de Wet bodembescherming). Er zijn twee mogelijkheden:

- Het onttrokken grondwater wordt geheel gezuiverd en buiten de toestromingszone van de verontreiniging in de bodem teruggebracht. Hierbij is sprake van lozing in de bodem. Dan moet de kwaliteit van het water voldoen aan de eisen van het Lozingenbesluit bodembescherming.
- Het onttrokken grondwater wordt gedeeltelijk gezuiverd en binnen de toestromingszone van de onttrekking weer in de bodem gebracht. Dit heeft tot gevolg dat meer grondwater rondgepompt moet worden dan bij de eerste optie.

Per geval zal een belangenafweging moeten worden gemaakt tussen de te onttrekken hoeveelheid grondwater, de maatschappelijke kosten en de zuiveringsinspanning. Het streven is de maatschappelijke kosten zo laag mogelijk te houden. Deze bestaan uit de som van de kosten van zuivering en de kosten van compensatie en sanering van de schade achteraf.

Bouwputbemaling (bronbemaling)

Bronbemalingen zijn tijdelijk en leiden tot lokale (en vaak grote) grondwaterstandsverlaging. Het beleid voor bronbemalingen is er voornamelijk op gericht om de aanslag op de grondwatervoorraad zo gering mogelijk te houden en schade aan andere belangen zoveel mogelijk te voorkomen, als dat niet realistisch is, zoveel mogelijk te beperken, of tenslotte als ook dat niet (geheel) mogelijk is, de schade te vergoeden. Schade aan cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en schade aan natte natuurfuncties is niet toegestaan. Hiervoor dienen derhalve zonodig ook kostbare maatregelen te worden getroffen. Bij alle bronbemalingen dient de capaciteit van de bronneringsinstallaties zo scherp mogelijk te worden afgesteld. Dat wil zeggen met minimale onttrekking de gewenste drooglegging realiseren. Ook kunnen mitigerende maatregelen de acceptatie van een bronbemaling mogelijk maken. Tot slot kan de onttrekkingsperiode in de tijd (vóór, tijdens of ná het groeiseizoen) van groot belang zijn.

In toenemende mate worden (vergunningsplichtige) bronbemalingen in stedelijk gebied geconfronteerd met verontreinigde grond en grondwater. Door maatregelen voor te schrijven kan verplaatsing van die verontreinigingen beperkt of zelfs voorkomen worden. In voorkomende gevallen vraagt de provincie het bevoegd gezag Wet bodembescherming in Gelderland (provincie en de gemeenten Arnhem en Nijmegen) om te adviseren over de in de vergunning op te nemen voorschriften.

Grondwateronttrekkingen die grondwaterverontreinigingen verplaatsen moeten ex artikel 28 Wet bodembescherming gemeld worden bij het bevoegd gezag. Dit geldt voor alle onttrekkingen, ook de niet-vergunningplichtige. In een saneringsplan moet worden aangegeven hoe de onttrekking plaatsvindt en hoe de ongunstige effecten worden gemitigeerd of gecompenseerd. Als de verplaatsing van de verontreiniging voorkomen kan worden door technische maatregelen zoals bijvoorbeeld een damwand, is een vergunningaanvraag in het kader van de Grondwaterwet voldoende. Dit voorkomt onnodige procedures.

De grens voor vergunningverlening, zoals vastgelegd in de Grondwaterverordening Gelderland, ligt thans op 50.000 m³ per maand in de zogenaamde groene functies II tot en met V uit het tweede Waterhuishoudingsplan. Voor de overige gebieden ligt deze grens op 100.000 m³ per maand. De provincie wil het aantal regels beperken en zal bezien of voor heel Gelderland eenzelfde grens kan worden gehanteerd. Dit zal gebeuren in het kader van actualisering van de Grondwaterverordening Gelderland 1997. Voor vergunningsplichtige bronbemalingen die invloed hebben op de natte natuurdoelen van dit Waterhuishoudingsplan is gerichte retourbemaling verplicht. Dit geldt ook voor vergunningsplichtige bronbemalingen die plaatsvinden in zettingsgevoelige gebieden (voornamelijk gelegen in het Rivierengebied).

Retourbemaling

Retourbemaling is een methode om de effecten van een grondwateronttrekking te mitigeren door het aan de bodem onttrokken water (deels) terug te voeren. Aangezien bij retourbemaling negatieve effecten beperkt worden en schade kan worden voorkomen, kan retourbemaling als voorschrift worden verbonden aan een onttrekkingsvergunning. In het geval verontreinigd grondwater wordt opgepompt en buiten de toestromingszone van de onttrekking wordt teruggebracht, is zuivering noodzakelijk. Het terug te brengen water moet na zuivering voldoen aan de eisen van het Lozingenbesluit Bodembescherming.

Berekening in de agrarische sector

Bij berekening in de agrarische sector gaat het om berekening van grasland en van vollegrondsteelten in onbedekt veld (dus niet om bijvoorbeeld vochtvoorziening in kassen). Sinds 1997 wordt door een groot deel van de agrarische bedrijven de beregeningsplanner gebruikt. De beregeningsplanner is een systeem waarmee afgewogen kan worden of berekening op een bepaald moment nuttig is. De beregeningsplanner heeft gezorgd voor bewustwording en een efficiëntere berekening. De provincie zal in de planperiode bij de GLTO aandringen op acties om de toepassing van de beregeningsplanner verder te bevorderen.

4.5 Beleid in bijzondere omstandigheden

In de Wet op de waterhuishouding worden drie situaties ten aanzien van het waterbeheer onderscheiden:

- normale omstandigheden.

Op deze omstandigheden is het beleid in dit Waterhuishoudingsplan afgestemd.

- afwijkende omstandigheden (langdurige droogte, milieucalamiteiten, langdurige en grootschalige uitval van watersysteem en -voorziening)

In afwijkende omstandigheden staat het zonodig veiligstellen van de meest urgente belangen voorop. Daarbij wordt met name gedacht aan de openbare drinkwatervoorziening. Met het waterbedrijf zullen zowel structureel als ad hoc afspraken worden gemaakt over bijvoorbeeld toegestane overschrijdingen van de vergunningshoeveelheid in afwijkende omstandigheden.

Provinciaal beleid is dat berekening uit grondwater ook bij langdurige droogte mag blijven plaatsvinden. Dit omdat berekening niet plaatsvindt in periodes die van belang zijn voor de natte natuurdoelen.

- bijzondere omstandigheden (noodtoestand, oorlog).

Het beleid hiervoor is elders geregeld.

4.6 Toezicht en handhaving

De provincie is belast met het toezicht op de naleving van het bepaalde bij of krachtens de Grondwaterwet. De doelgroep bestaat uit alle grondwater-onttrekkers in Gelderland die registratie- of vergunningplichtig zijn. Het toezicht richt zich in hoofdlijnen op de volgende vragen: worden de onttrokken hoeveelheden waargenomen en geregistreerd; blijven de onttrekkingen binnen de gestelde vergunninggrenzen en worden de vergunningsvoorschriften en regels uit de verordening nageleefd. Mede in het kader van het landelijke project 'Professionalisering van de Milieuhandhaving' zal de uitvoering van toezicht en handhaving aansluiten bij de doelen uit dit Waterhuishoudingsplan. Het toezicht op grondwateronttrekkingen in de gebieden met de functies natte waterparels, natte natuur, HEN- en SED-wateren en de beschermingszones natte natuur zal daarom prioriteit hebben. Uit een in 2003 gemaakte risicoanalyse is gebleken dat bronbemalingen veel toezicht nodig hebben omdat er onvoldoende naleving is en omdat de kans op gebouwschade in zettingsgevoelige gebieden relatief groot is. Daarnaast krijgen het waterbedrijf en de industrie prioriteit omdat deze 90% van de totale onttrekking voor hun rekening nemen. Jaarlijks zal worden bezien of de vastgestelde prioriteiten wijziging behoeven.

Zwaarder dan tot nu toe gebruikelijk zullen bestuursrechtelijke en/of strafrechtelijke maatregelen ingezet worden om de naleving te verbeteren.

4.7 Het primair grondwaterstandsmeetnet

De provincie heeft een meetnet voor het grondwater. Doel is het volgen van regionale veranderingen in het watersysteem. Het provinciale meetnet wordt het 'primair grondwaterstandmeetnet' genoemd. Naast het provinciale meetnet hebben ook gemeenten, natuurbeheerders en het waterbedrijf systematisch opgezette grondwatermeetsystemen en worden voor bijvoorbeeld bronbemalingen tijdelijke meetnetten ingericht. Het provinciale meetnet is daarbij het raamwerk waarmee de andere meetnetten kunnen worden verbonden.

Het primair grondwaterstandmeetnet in Gelderland bestaat uit 451 locaties met 1.110 peilfilters. Deze locaties, alsmede de secundaire meetsystemen rond onttrekkingen van het waterbedrijf, worden iedere 3 uur waargenomen. De meetgegevens worden minstens iedere drie maanden verzameld. Vijftien meetpunten van het primair grondwaterstandsmeetnet in typerende gebiedsdelen zijn aangemerkt als selectiemeetnet. Op deze meetpunten wordt de grondwaterstand automatisch gemeten en direct online beschikbaar gesteld (<http://www.grondwaterstand.nl>). De operationele werkzaamheden aan het meetnet zijn grotendeels uitbesteed aan het waterbedrijf en aan TNO-NITG.

5 Instrumentarium

Er bestaan verschillende instrumenten voor de uitvoering van het waterbeheer. De organisatie van het regionale waterbeheer, de waterwetgeving en stimuleringsinstrumenten zijn op sommige punten te verbeteren voor een efficiënte en effectieve uitvoering van het waterbeleid. Ook de instrumenten ter ondersteuning van het beleidsproces zoals de monitoring, evaluatie en communicatie zullen ingezet worden om het beleid te realiseren. Bijzondere aandacht verdient de samenwerking in het waterbeheer (grond en –oppervlaktewaterbeheer) en de waterketen (wateronttrekking, drinkwatervoorziening, riolering). Goede samenwerking geeft betere resultaten en werkt kostenbesparend.

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een mix van onderwerpen behandeld. De samenhang is dat het verschillende instrumenten zijn voor de optimalisering van het waterbeheer. Er wordt gekeken naar de organisatie van het regionale waterbeheer, de (toekomstige) landelijke waterwetgeving en de gevolgen voor de provinciale regelgeving, stimuleringsinstrumenten en andere instrumenten ter ondersteuning van het beleidsproces, de monitoring en evaluatie van dit plan en een visie op communicatie om beleid te realiseren.

5.2 Organisatie waterbeheer

Gelders waterschapsbestel

Gelderland kent vier ‘all-in’ waterschappen met als taken waterhuishouding en waterkering. Op 30 juni 2004 is besloten tot een uitbreiding van het waterschap Rivierenland met het gebied van de hoogheemraadschappen Alm en Biesbosch, Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden en een deel van het zuiveringsschap Hollandse Eilanden en Waarden. Deze uitbreiding van het Waterschap Rivierenland is op 1 januari 2005 een feit. Het uitgebreide waterschap heeft in het Zuid-Hollandse deel van zijn gebied (Zuid-Holland) als extra taak het wegbeheer. Over de toekomstige uitvoering van deze taak zullen de provincies Gelderland en Zuid-Holland in 2005 overleggen met het Waterschap Rivierenland.

Organisatie en financiering van het regionale waterbeheer

De organisatie en financiering van het waterbeheer en het waterschapsbestel zijn de afgelopen jaren volop in discussie geweest. Zo hebben zowel de Unie van Waterschappen als het IPO daar rapporten over uitgebracht. Op 16 februari 2004 is, mede op basis daarvan, een kabinetsstandpunt verschenen over het eindrapport van het Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) naar de bekostiging van het regionale waterbeheer. Dit standpunt ligt momenteel (2004) voor aan de Tweede Kamer. Belangrijkste onderwerpen in het kabinetsstandpunt zijn de waterketen, bestuurssamenstelling waterschappen, financiering waterbeheer en toezicht op de waterschappen. De provinciale visie op de waterketen zoals neergelegd in het Statenakkoord dat door Gedeputeerde Staten in 2003 is vastgesteld, is verder uitgewerkt door de stuurgroep Toekomst Waterketen Gelderland. Deze stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de provincie, waterschappen, gemeenten en Vitens. In deze stuurgroep zijn de volgende ambities vastgesteld:

- één waterketenfactuur in heel Gelderland in 2006;
- één ingang voor burger en bedrijfsleven voor alle diensten in de waterketen;
- tussen 2006 en 2009 wordt 16 miljoen euro bespaard op investeringen in de waterketen door onder andere afkoppelen regenwater;
- in 2006 verschijnt een gezamenlijke visie op de organisatie van het beheer en onderhoud van rioleringen.

Deze Gelderse waterketen-ambities sluiten aan op het kabinetsstandpunt. De provincie gaat door met het stimuleren van de samenwerking in de waterketen om de doelmatigheid en duurzaamheid te vergroten en de dienstverlening te bevorderen. Uitwerking van de overige punten van het kabinetsstandpunt zal overigens naar verwachting aanpassing van de provinciale waterregelgeving tot gevolg hebben, bijvoorbeeld over de bestuurssamenstelling. Tot slot is in het kabinetsstandpunt aan provincies en waterschappen gevraagd om afspraken te

maken over taakafbakeningen en het toezicht. Het Interprovinciaal Overleg bereidt een standpunt voor. Het sluiten van de beleidscyclus –het beter laten aansluiten van beleidsvoorbereiding en beleidsevaluatie- is daarbij een belangrijke invalshoek.

Een andere ontwikkeling die voor de provincie en de andere waterpartners veel teweeg zal brengen, is de toekomstige Integrale waterwet. De eerste aanzet hiertoe is gegeven doordat deze zomer de Hoofddijnennotitie Integratie waterwetgeving aan de Tweede Kamer is aangeboden. Deze notitie geeft het voornemen van het kabinet aan om voor het waterbeheer relevante wetgeving op te nemen in een Integrale waterwet. Het gaat met name om de Wet verontreiniging oppervlaktewateren, de Grondwaterwet, de Wet op de waterhuishouding, de Wet op de waterkering, de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (gedeeltelijk) en de Waterstaatswet 1900. De nieuwe wet zal de huidige toedeling van taken en bevoegdheden in het waterbeheer aan de verschillende overheidsorganen als vertrekpunt nemen. Echter wat betreft de overdracht van het grondwaterbeheer zal worden bezien of de vergunningverlening ten aanzien van het infiltreren of het onttrekken van grondwater in de handen van de waterschappen kan worden gelegd. Ook zal bekeken worden hoe een betere afbakening van de taakverdeling en de samenwerking tussen waterschappen en gemeenten kan plaatsvinden, op welke wijze waterschappen en gemeenten elkaar bij wederzijdse initiatieven betrekken en op welke wijze de provincie als toezichthoudende instantie hierin sturend kan optreden. De bedoeling is dat er in 2006 een wetsvoorstel voor de Integrale waterwet aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

Provinciale regelgeving

Niet alleen op landelijk niveau, maar ook op provinciaal niveau moet de waterregelgeving opgeschoond en geïntegreerd worden. De provinciale verordeningen op het gebied van het waterbeheer dienen op een aantal punten te worden geactualiseerd. Het gaat bijvoorbeeld om:

- de aanpassing van de verordeningen waterhuishouding op het punt van toezicht;
- GGOR-trajecten;
- de nieuwe organisatie van het waterbeheer in het Rivierengebied.

Verder zullen in de loop van de planperiode naar verwachting alle reglementen voor de waterschappen en de meeste verordeningen aangepast moeten worden. De nieuwe bestuurssamenstelling, wijziging van de financiering, en het uitwerken van de verkiezingen van de waterschappen en tenslotte de Integrale waterwet moeten verwerkt worden in deze documenten. In bijlage 7 (deel II) staat uitgewerkt (voorzover nu wordt voorzien) welke regelingen op welke punten moeten worden gewijzigd met daarbij behorende planning.

Overdracht grondwaterbeheer

Het kwantitatieve grondwaterbeheer (uitvoering Grondwaterwet) is momenteel een provinciale taak. Op 29 januari 2003 is door Provinciale Staten de principe uitspraak gedaan dat zij van mening zijn dat het passief grondwaterbeheer wat betreft de vaststelling van het operationeel grondwaterbeheer evenals de vergunningverlening en handhaving van grondwateronttrekkingen, met uitzondering van de drinkwatervoorziening, thuishoort bij de waterschappen.

De heffingsbevoegdheid zou bij de provincie blijven. In het statenbesluit is verder geconcludeerd dat een wetswijziging nodig is om de overdracht goed te regelen. Vooruitlopend op een wettelijke regeling zou bekeken worden of er constructies mogelijk zijn om al te beginnen met de overdracht. Uit onderzoek is vervolgens gebleken dat er geen geschikte constructies voor overdracht voor handen zijn. In Statenbesluit 2003-536 van 31 maart 2004 is daarom door Provinciale Staten besloten de totstandkoming van de Integrale waterwet af te wachten. Inmiddels leeft in IPO-verband de gedachte om te bepleiten alle onttrekkingen voor menselijke consumptie bij de provincies te houden. Deze visie wordt door Gelderland ondersteund gezien de samenhang met de bescherming van deze onttrekkingen op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water.

5.3 De Watertoets

Doel

Ruimtelijke ontwikkelingen mogen de ruimte voor water niet verder beperken. Er is juist meer ruimte voor water nodig om klimaatveranderingen, zeespiegelrijzing en bodemdaling in de 21e eeuw op te vangen. Dat is de boodschap van het Nationaal Bestuursakkoord Water. In dit akkoord is daarom onder andere besloten om een zogenaamde watertoets in te stellen. Het doel van de watertoets is te waarborgen dat waterhuishoudkundige doelstellingen expliciet en evenwichtig in beschouwing worden genomen bij ruimtelijke afwegingen. De watertoets zorgt voor een vroegtijdige systematische aandacht voor wateraspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. De watertoets is géén aparte procedure naast de procedure van het ruimtelijk plan of besluit. Afhankelijk van de complexiteit van het ruimtelijk plan in kwestie en de waterhuishouding ter plekke kan de watertoets omvangrijk of beperkt zijn. De watertoets is van toepassing bij alle ruimtelijke plannen, ook locatiekeuzen.

Status

Per 1 november 2003 is de watertoets wettelijk verankerd in het Besluit op de Ruimtelijke Ordening. In Gelderland is de watertoets ingevoerd op 1 januari 2002. Het besluit verplicht tot het opnemen van 'een beschrijving van de wijze waarop rekening is gehouden met de gevolgen van het plan voor de waterhuishouding' in de toelichting van ruimtelijke plannen van provincies, regionale openbare lichamen en gemeenten. Voor andere ruimtelijke plannen niet gebaseerd op de Wet op de Ruimtelijke Ordening wordt de watertoets uitgevoerd op basis van het Nationaal Bestuursakkoord Water van 2 juli 2003. Om tot de genoemde beschrijving te komen, is het nodig om het watertoetsproces te doorlopen.

Proces

De watertoets is het hele proces van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. De interactie tussen de ruimtelijk planvormer als initiatiefnemer en de waterbeheerder is sterk in de eerste planvormingsfasen. De waterbeheerder onderbouwt nut en noodzaak van de ruimteclaims voor waterhuishoudkundige maatregelen. Na dit interactieve, creatieve proces leggen de waterbeheerders hun ideeën over het ruimtelijke plan vast in een wateradvies. Indien in het watertoetsproces sprake is van meer dan één waterbeheerder, dan

leveren deze samen één wateradvies. De initiatiefnemer moet vervolgens een integrale, goed onderbouwde, ruimtelijke afweging maken. Hij verwerkt die in het plan en verantwoordt zijn keuzes in een waterparagraaf. De begrippen ‘een goede ruimtelijke ordening’ en ‘een goede ruimtelijke onderbouwing’ uit de Wet op de Ruimtelijke Ordening bieden een juridische basis om de ruimtelijke consequenties voor het watersysteem mee te nemen. Als de waterbeheerder vindt dat zijn inbreng en wateradvies onvoldoende zijn meegenomen in een ruimtelijk plan kan hij gebruik maken van bestaande bezwaar- en beroepsmogelijkheden.

De rol van de waterbeheerder in de watertoets is exclusief toebedacht aan de formele waterbeheerder en kan niet volledig ingevuld worden door interne of externe waterdeskundigen van de initiatiefnemer. De waterbeheerder kent het watersysteem immers het beste en draagt voor het beheer daarvan de bestuurlijke verantwoordelijkheid. De waterbeheerder is verantwoordelijk voor de inhoud en kwaliteit van het wateradvies. Voor eventuele nadelige effecten op de waterhuishouding die niet in het wateradvies zijn voorzien, is de waterbeheerder verantwoordelijk, tenzij die redelijkerwijs niet te voorzien waren. De provincie in haar bevoegdheid van grondwaterbeheerder adviseert ten aanzien van grondwateraspecten in situaties waar ook vergunningverlening in het kader van de Grondwaterwet speelt. Andere grondwateraspecten neemt het waterschap mee in haar advisering. De provincie zal ruimtelijke plannen zowel op het watertoetsproces als op inhoudelijke criteria beoordelen bij de toetsing.

Criteria

Het beleid uit het Streekplan, Gelders Milieuplan en dit Waterhuishoudingsplan vormt de kaders voor de watertoets. Een ruimtelijk plan of besluit mag geen slechtere waterhuishoudkundige situatie creëren dan het beleid in het Streekplan, het Milieuplan en dit Waterhuishoudingsplan aangeven. Maatwerk is vereist bij de watertoets. De waterhuishoudkundige situatie en doelen verschillen per situatie. De inhoudelijke criteria worden daarom specifiek voor elk watertoetsproces vastgesteld door de waterbeheerder in overleg met de initiatiefnemer. De criteria in het watertoetsproces moeten ruimtelijk relevant zijn en kunnen aan verschillende beleidsdocumenten ontleend worden:

- Ruimtelijke beleidsdocumenten met een formele status zoals de Nota Ruimte en het nieuwe Streekplan bieden een relatief harde basis voor criteria in de watertoets, omdat in deze plannen de wateraspecten reeds zijn afgewogen tegen andere belangen. Daarnaast hebben ze een wettelijke, publieke procedure doorlopen.
- Ruimtelijk relevante criteria voor de watertoets kunnen ook ontleend worden aan het waterbeleid zoals in de waterbeheersplannen en de keur. Daarnaast zijn de waterkansenskaarten en watervisies van de waterschappen een bron voor criteria, vooral voor de locatiekeuze.
- Gemeentelijke waterplannen, voorzover deze een ruimtelijke invulling hebben, kunnen op inrichtingsniveau een bron van criteria zijn. De wateraspecten die niet ruimtelijk relevant zijn, kunnen wel tijdens het watertoetsproces worden signaleerd, maar moeten met andere instrumenten dan een ruimtelijk plan of besluit worden geregeld.

De stroomgebiedsvisies zijn in dit derde Waterhuishoudingsplan en het nieuwe Streekplan ruimtelijk afgewogen en opgenomen en hoeven daarom niet meer als afwegingskader gehanteerd te worden.

Compensatie

Indien het niet mogelijk is nadelige effecten op de waterhuishouding te voorkomen, is compensatie van de effecten nodig. Afspraken tussen initiatiefnemer en waterbeheerder over financiering en uitvoering van de compensatie zullen vóór de vaststelling van het ruimtelijk plan gemaakt moeten worden. Compensatie van eventuele negatieve effecten op de waterhuishouding dient binnen het plangebied plaats te vinden. Zo nodig kan de grens van het plangebied worden aangepast. Indien dit op grote bezwaren stuit, is compensatie elders in het watersysteem vereist. Financiële compensatie wordt niet erkend als alternatief omdat dan toch altijd sprake zal zijn van waterhuishoudkundige afwenteling. Indien geen reëel maatschappelijk haalbaar compensatie-alternatief voorhanden is, is realisatie van de nieuwe ontwikkeling uitgesloten. Van gemeenten wordt verwacht de besluitvorming over compensatie en planontwikkeling gelijktijdig te laten verlopen, hetgeen kan betekenen dat binnen een gemeente, zonodig intergemeentelijk, planprocedures worden gekoppeld. In gemeentegrens overschrijdende gevallen is tenminste tussen gemeenten onderling afstemming vereist.

5.4 Monitoring en informatie

Monitoring

Dit Waterhuishoudingsplan vergt een goede, frequente monitoring om tijdig vast te kunnen stellen of voorgenomen acties worden uitgevoerd en de beoogde effecten ook daadwerkelijk worden gerealiseerd. De monitoring richt zich op het systematisch vastleggen van de indicatoren die de voortgang en het effect van uit te voeren maatregelen weergeven. Monitoringgegevens worden gebruikt in twee rapportages: een jaarlijkse voortgangsrapportage (zie §2.5 over regie en toezicht) en in de watersysteemrapportage. De uitvoerende partij volgt de indicatoren die van belang zijn voor de voortgang van de uitvoering. De provincie heeft het initiatief voor het gezamenlijk vaststellen van de indicatoren die het effect van de uit te voeren maatregelen weergeven. In het werkprogramma dat op basis van hoofdstuk 3 en 6 gemaakt wordt, komt een lijst met indicatoren.

Watersysteemrapportage

Rapportage over de gerealiseerde effecten van de uitgevoerde maatregelen is voorzien in een watersysteemrapportage (RWSR). Hierin wordt de toestand van het Gelderse watersysteem beschreven in relatie tot de doelen uit het geformuleerde beleid. Deze watersysteemrapportage zal elke twee jaar worden opgesteld. Deze frequentie maakt het mogelijk om beleid en uitvoering tijdig bij te sturen als de bereikte resultaten daartoe aanleiding geven.

Kennisstrategie

Gezamenlijk met de waterschappen, Rijkswaterstaat en het waterbedrijf Vintens heeft de Provincie Gelderland in 2003 een studie uitgevoerd naar een gezamenlijke kennisstrategie voor het Gelderse waterbeleid. In de studie is een strategie uitgewerkt om te komen tot het systematisch en georganiseerd 'verzamen', 'beheren' en 'uitwisselen' van informatie door en voor de Gelderse waterpartners en kennisinstituten. Naast deze strategie geeft de studie een aanzet voor het programma met een tijdhorizon tot 2010. Voor het uitvoeren van de strategie is een meerjarig overleg voorzien.

Actief participeren in de Wateratlas

De Wateratlas dient als hulpmiddel bij het watertoetsproces, ter ondersteuning van de motivering van de keuzes bij de ruimtelijke vertaling van de waterdoelen in bestemmingsplannen. De Wateratlas bevat daarvoor een belangrijke verzameling digitale watersysteem- en beleidskaarten die via internet kunnen worden geraadpleegd. Door het tijdig meenemen van deze informatie heeft de burger minder kans op wateroverlast (houdt droge voeten en kelders) en kunnen er meer kansen worden benut voor (natte) natuur. Dit derde Waterhuishoudingsplan is volledig en interactief opgenomen in de Wateratlas. De Wateratlas vindt u op de site van de provincie Gelderland (www.gelderland.nl). De provincie wil de atlas samen met de gemeenten en de waterschappen verder ontwikkelen.

5.5 Blauwe knooppunten en waterakkoorden

‘Blauwe Knooppunten’ zijn plekken in het watersysteem waar regionale wateren in verbinding staan met rijkswateren of waar regionale wateren van het ene beheergebied overgaan in het ander. Het gaat bijvoorbeeld om mondingen van beken zoals de Hierdense beek, Baakse beek en rivieren zoals de Eem en de Oude IJssel, maar ook om inlaatpunten, gemalen, stuwen en spuisluizen vanuit rivierpolders. Blauwe knooppunten kunnen benut worden als voorbereiding voor afspraken tussen beheerders over het uitwisselen van water in zogenaamde ‘Waterakkoorden’. Zowel kwaliteit als kwantiteit kan onderwerp van deze akkoorden zijn.

In de Provincie Gelderland is in 2002 een ‘quick scan’ uitgevoerd naar de mogelijke Blauwe Knooppunten in Gelderland. Het ministerie van V&W bereidt een definitieve aanwijzing van de ‘blauwe knooppunten’ voor in samenwerking met de regionale waterbeheerders. De eerste selectie wordt eind 2004 verwacht.

Voor de Bommelerwaard, de Zijdelingse Toestroom IJssel en de Hierdense Beek worden in de planperiode pilots uitgevoerd. Het doel hiervan is ervaring op te doen met het concept Blauwe Knooppunten en eind 2005 te komen tot een concept-Waterakkoord.

5.6 Stimuleringsinstrumenten

Subsidie

Het overgrote deel van de prestaties in dit Waterhuishoudingsplan wordt geleverd door waterschappen en gemeenten. De provincie wil hen daarbij ondersteunen en stimuleren met subsidies. De bestaande subsidies voor het bestrijden van de verdroging en het opknappen van de sprengen en beken op de Veluwe blijven gehandhaafd.

Momenteel wordt er gewerkt aan één provinciale subsidieverordening waarin ook de watersubsidies zijn opgenomen. De subsidies worden volgens een tendersysteem beoordeeld waarbij prioriteit wordt gegeven aan de actiegebieden. Op basis van de subsidieverordening wordt een beleidsplan subsidieverlening water opgesteld dat criteria bevat voor de watersubsidieverlening. Accenten in het subsidiebeleid van de provincie zijn:

- Een speerpunt in de planperiode is het verondiepen en in samenhang daarmee verbreden van watergangen in de actiegebieden. Deze combinatiemaatregel dient de verdrogingsbestrijding, zorgt voor het beter

vasthouden van gebiedseigen water en vergroot de berging hetgeen wateroverlast helpt beperken. De provincie wil het subsidieprogramma voor het bestrijden van verdroging daarom uitbreiden met een programma om sloten te verbreden en te verondiepen. Dit dient met name plaats te vinden in de haarvaten van het watersysteem.

- Het Sprengen- en Bekenprogramma wordt voortgezet en conform planning in 2013 afgerond. Het programma wordt uitgebreid met het gebied rond Winterswijk en de Havikerwaard
- Een nieuw speerpunt voor de uitvoering van dit Waterhuishoudingsplan waarvoor stimuleringsgeld zal worden ingezet, is het saneren van de gemengde riooloverstorten op de wateren van het hoogste ecologische niveau (HEN-wateren). De gemengde overstorten op de HEN-wateren vormen veruit de grootste ecologische bedreiging van de HEN-wateren. De volledige sanering van deze overstorten komt bovenop de Basisinspanning voor het halveren van de vuiluitworp uit rioolstelsels.
- Het afkoppelen van hemelwater van de stedelijke riolering vormt een effectieve maatregel om riooloverstorten te kunnen saneren, maar vormt voor de gemeenten een enorme kostenpost. Momenteel is de provincie bezig om te bezien of de subsidie voor verdrogingsbestrijding kan worden verruimd zodat stimuleringsgeld vanuit die hoek voor afkoppelen ter beschikking komt. Dit zal een beperkte bijdrage per m² verhard oppervlak betreffen.

Blauwe diensten

Grondeigenaren in het buitengebied kunnen te maken krijgen met ander waterbeheer. Voor verdrogingsbestrijding van natte natuur kan de grondwaterstand hoger worden; in regionale waterbergingsgebieden zal periodiek inundatie plaatsvinden. Bij wateren met hoge ecologische waarden en binnen intrekgebieden van drinkwaterwinningen is minder belasting van het oppervlaktewater gewenst. Daar is een agrarische bedrijfsvoering gewenst die schoner is dan de wettelijke milieunormen. Ook agrarisch natuurbeheer vraagt vaak om hogere grondwaterstanden en schone wateren. Om de verschillende waterdoelen te behalen denkt de provincie aan een stelsel van blauwe diensten. In den lande worden op dit moment verschillende initiatieven ontplooid. In Gelderland lopen ook enkele pilots waaronder 'Proeftuin Ooijpolder' en 't Klooster'. De provincie wil in samenspraak met betrokkenen in 2005 bezien, of een stelsel van blauwe diensten wenselijk is voor de Gelderse situatie en welke van de landelijk ontwikkelde initiatieven toepasbaar zijn in Gelderland. Na 2005 kunnen dan eventueel regelingen worden opgesteld.

5.7 Communicatie

De communicatie van het derde Waterhuishoudingsplan (onder het motto 'Gelderland leeft met water') kent twee invalshoeken.

Het derde Waterhuishoudingsplan als communicatiemiddel om beleid te realiseren

Het plan beschrijft het beleid voor het integrale waterbeheer van de provincie Gelderland. De verwachting is dat er behoefte is aan aanvullende informatie. Een helpdesk en op de internetsite een actuele lijst met meest gestelde vragen zullen hierbij behulpzaam zijn. In de planperiode zal afhankelijk van de behoefte worden ingespeeld op nieuwe vragen en wensen die de plantekst kunnen ondersteunen. Hierbij wordt ook gedacht aan interactieve internettoepassingen en kaarten, zoals de Wateratlas.

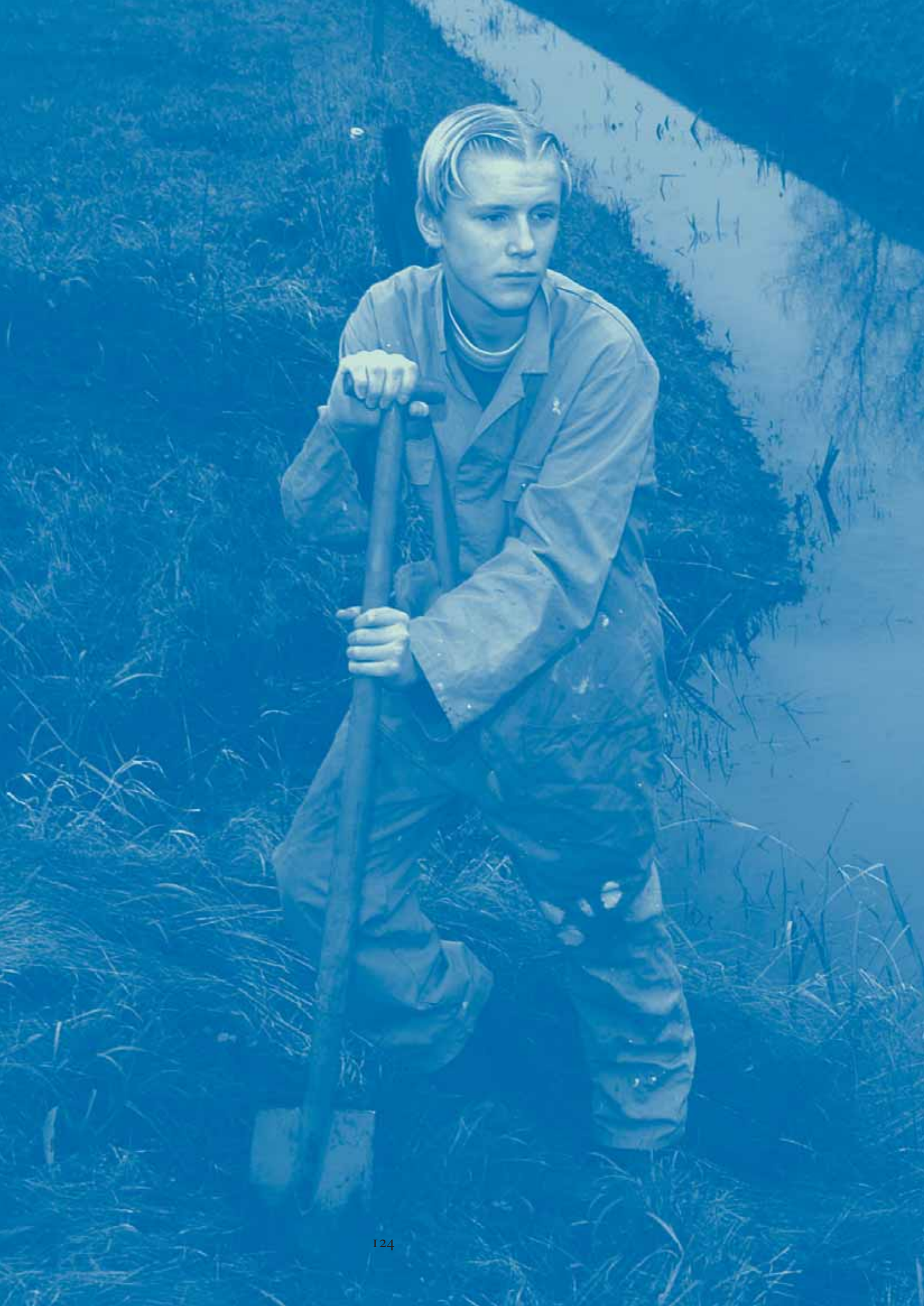
Communicatieactiviteiten die volgen uit het beleid

Alle communicatieactiviteiten in de planperiode zijn primair gericht op het steunen en versterken van de realisatie van de plandoelen. De communicatie-doelen die hier uit volgen zijn:

- Verbetering van het waterbewustzijn. Waterbewustzijn is het besef van kansen en bedreigingen die te maken hebben met water. Water wordt nog onvoldoende als kans en als mogelijkheid benut om de ruimtelijke kwaliteit van onze leefruimte te verhogen. Met meer waterbewustzijn wordt ook meer draagvlak en begrip voor maatregelen zoals dijkverleggingen verkregen, en kunnen eigen initiatieven zoals gebruik van regenton en verstandig gebruik van drinkwater zich ontwikkelen. Uit de evaluatie van het jongerenpanel voor het Waterhuishoudingsplan en het Streekplan in 2004 is gebleken dat jeugdparticipatie vooral een geschikt instrument is bij de uitwerking van concrete projecten. Door jongeren en scholen te betrekken bij de uitvoering van het Waterhuishoudingsplan kan daarom een groot aantal mensen (ouders, medescholieren, docenten, etc.) worden bereikt met een sterk effect naar de toekomst. Begin 2005 zal een communicatiestrategie worden opgesteld waarin keuzes voor doelgroepen en communicatie-instrumenten worden gemaakt ter verbetering van het waterbewustzijn.
- Verbetering van de uitvoering. Een belangrijke plek hierbij heeft het sturingsmodel Regie en Toezicht. De provincie Gelderland zal erop toezien dat de geformuleerde resultaten met onze waterpartners worden verankerd in de uitvoering van onze waterpartners. Het instrument communicatie wordt ingezet om het gevoel van urgentie in het beleid, de geformuleerde beleidsspeerpunten, over te brengen op onze waterpartners zodat de beleidsspeerpunten in de uitvoering van onze waterpartners stevig verankerd worden. Met het maken van afspraken hierover in de uitvoeringsagenda is al begonnen met de belangrijkste uitvoerende waterpartners, de waterschappen. Deze uitvoeringsagenda is neergelegd in hoofdstuk 6. Met de gemeenten en Vitens wordt begin 2005 ook een uitvoeringsagenda opgesteld.
- Verbetering van de informatievoorziening. De ontsluiting en beschikbaarheid van informatie over vergunningen, subsidies, watertoets, etc. kan nog sterk worden verbeterd en zal leiden tot een verbeterde benutting van de instrumenten voor de plandoelen.
- Verbeteren van de samenwerking tussen waterpartners en belangenorganisaties. Door meer aandacht te besteden aan een goede samenwerking en een goede informatieuitwisseling tussen provincie, waterschappen, gemeenten, drinkwaterbedrijf en belangenorganisaties is de doelrealisatie effectiever en hoger. Dit wordt bereikt door:
 - actief in te zetten op het bereiken van commitment met de waterpartners;
 - bij de uitvoerende organisaties verifiëren of men met de plandoelen aan de slag kan;
 - toezicht te houden op de overeengekomen prestaties.

Voor de uitvoering van het bovengenoemde communicatiebeleid wordt begin 2005 een communicatiestrategie opgesteld. In deze communicatiestrategie wordt uitgewerkt met welke middelen en instrumenten en voor welke doelgroepen de communicatieactiviteiten worden gerealiseerd.

Verder sluit de provinciale communicatie aan op de landelijke campagne ‘Nederland leeft met water’ en zal meewerken aan een regionale uitwerking daarvan zoals ‘Rivierenland leeft met water’. Daarbij wordt ook beschreven welke communicatie-activiteiten rond de Europese Kaderrichtlijn Water in de planperiode zullen plaatsvinden. In de communicatiestrategie zal ook beschreven worden hoe de afstemming met andere sectoren zoals milieu, infrastructuur en ruimtelijke ordening wordt bereikt.

6 De uitvoeringsagenda

De Gelderse waterschappen, gemeenten, de provincie en het waterleidingbedrijf zetten zich in om de lange termijn doelen van het derde Waterhuishoudingsplan te realiseren. Zij onderschrijven het beleid om de taakstellingen die voortvloeien uit het Nationaal Bestuursakkoord Water en de Europese Kaderrichtlijn Water te realiseren.

Op basis van voortgangsrapportages (over beleidsdoelstellingen en uitgevoerde maatregelen) bespreekt de provincie periodiek de voortgang met de dijkgraven van het waterschappen, met de wethouders van de

Gelderse gemeenten en met het waterbedrijf Vitens. Het gaat daarbij over de behaalde resultaten en over de gemaakte afspraken over de uitvoering van activiteiten.

6.1 Inleiding

In het ontwerp van het derde Waterhuishoudingsplan is door het college van Gedeputeerde Staten Gelderland in een ontwerp-uitvoeringsprogramma op specifieke wijze weergegeven welke resultaten geboekt zouden moeten worden in de planperiode (1-1-2005 tot 1-1-2009) door de verschillende actoren. Deze prestaties zijn nodig om voldoende voortgang te bereiken op weg naar de gewenste resultaten in 2015. De prestaties 2009 zijn dan ook telkens afgeleid van de gewenste resultaten 2015. De gewenste resultaten 2015 zijn weergegeven per beleidsthema, te weten:

1. veiligheid tegen hoog water
2. droge voeten en water voor droge tijden
3. schoon water in gebieden
4. natte natuur
5. schoon water uit de kraan

Het ontwerp-uitvoeringsprogramma zoals vastgesteld door Gedeputeerde Staten als deel II van het ontwerp derde waterhuishoudingsplan wordt gehanteerd als het werkdocument voor wat betreft de prestaties van de provinciale overheid en waarover het college van Gedeputeerde Staten afspraken maakt met de waterschappen, gemeenten en Vitens. De waterschappen hebben aangegeven het ontwerp-uitvoeringsprogramma ook als hun werkdocument te beschouwen. Over de hoofdlijnen voor de uitvoering door de waterschappen zijn reeds afspraken gemaakt tijdens het opstellen van dit derde Waterhuishoudingsplan en opgenomen in dit hoofdstuk. Met gemeenten en Vitens zullen op basis van Waterhuishoudingsplan en het werkprogramma op vergelijkbare wijze afspraken gemaakt worden over de prestaties in de planperiode.

Gedurende de uitvoering zal het college van Gedeputeerde Staten Gelderland in overleg met de waterschappen, gemeenten en Vitens de voortgang beschouwen en nadere afspraken maken over eventuele bijstellingen van prestaties.

6.2 Uitvoeringsagenda van de Gelderse waterschappen

De Gelderse waterschappen zetten zich in om de lange termijn doelen van het derde Waterhuishoudingsplan te realiseren. Zij onderschrijven de inzet van de provincie om de taakstellingen die voortvloeien uit het Nationaal Bestuursakkoord Water en de Europese Kaderrichtlijn Water te realiseren. Om de gestelde doelen te halen is een goede samenwerking tussen de waterpartners onontbeerlijk. Belangrijke elementen daarbij zijn afspraken over de financiering van maatregelen, een toegesneden uitvoeringsinstrumentarium en de voortgang van politieke en bestuurlijke besluitvormingsprocessen. In de lijn van de landelijke afspraken tussen IPO en Unie onderschrijven partijen de sturingsfilosofie van beleid maken, verankeren en toetsen. Om de samenwerking flexibel op te zetten wordt op bestuurlijk niveau éénmaal per jaar overlegd tussen GS en de dijkgraven van de waterschappen. Op basis van voortgangsrapportages van de waterschappen (betreffende onderhavige beleidsdoelstellingen en uitgevoerde maatregelen) bespreekt de gedeputeerde water periodiek de voortgang met de betreffende dijkgraaf van het waterschap ten aanzien van de behaalde resultaten in de onderstaande 10 thema's, en worden afspraken gemaakt over de uitvoering van activiteiten. Het college van Gedeputeerde Staten Gelderland en de waterschappen beschouwen het uitvoeringsprogramma (deel 2 van het ontwerp derde Waterhuishoudingsplan, zoals vastgesteld door het college van Gedeputeerde Staten op 29 juni 2004) als het werkprogramma voor interne sturing.

De volgende tien thema's worden onderscheiden:

I. Primaire waterkeringen

De procedure van de planologische kernbeslissing 'Ruimte voor de Rivier' wordt in 2006 afgerond. In de periode 2005 – 2009 wordt de uitvoering voorbereid en de uitvoering zelf vindt tussen 2009 en 2015 plaats. In 2015 voldoen de waterkeringen dus aan de normen. In de PKB-RvR wordt een taakverdeling tussen overheden voor de uitvoering van projecten opgenomen.

Doelstellingen:

- 2009; De waterschappen hebben – in goede samenwerking met de provincie – hun taken ten aanzien van de voorbereiding van 'Ruimte voor de Rivier' projecten uitgevoerd. Speciale aandacht is er voor 'koploper' en 'altijd goed' projecten.
- 2009; De waterschappen stellen beheersplannen op voor de primaire waterkeringen. Hierin worden landschappelijke-, natuur- en cultuurhistorische waarden opgenomen.
- 2009; In samenwerking met provincie en gemeenten zijn calamiteitenplannen voor rampenbestrijding bij hoogwater opgesteld. Hier maken oefenprogramma's deel van uit.

2. Regionale waterkeringen

Waterschappen leveren een bijdrage aan de vaststelling van randvoorwaarden en een toetsingsmethodiek voor regionale waterkeringen. Hetzelfde geldt voor de aanwijzing van regionale waterkeringen. Na aanwijzing stellen de waterschappen de legger van regionale waterkeringen op en voeren zij een eerste toetsing uit. Op grond van deze toetsing wordt beleid ontwikkeld en een plan opgesteld om de geconstateerde tekortkomingen op te lossen. De financiering voor deze (kleine) dijkverbeteringen is nog niet duidelijk, want er is hiervoor een Rijkssubsidieregeling in de maak. Ook moeten nog afspraken worden gemaakt over de financiering van regionale waterkeringen met een bovenregionaal belang.

Doelstellingen:

- 2009; Alle regionale keringen zijn in de legger opgenomen en hebben een eerste toetsing ondergaan.
- 2009; Beheersplannen voor de regionale waterkeringen zijn opgesteld. Hierbij wordt aandacht geschonken aan landschappelijke- natuur- en cultuurhistorische waarden.
- 2009; Verbeteringsplannen, inclusief een tijdpad voor realisatie van maatregelen zijn gereed. Het doel is om regionale waterkeringen in 2015 op orde te hebben.

3. Peilbeheer

Een nieuw instrument om de functie-eisen van grondgebruik te vertalen naar operationeel waterbeheer is het “Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regiem” (GGOR). De provincie stelt in 2005 samen met de waterschappen de kaders voor het vaststellen van het GGOR vast. Het initiatief voor de uitwerking nemen de waterschappen. De waterschappen pakken dit per stroomgebied aan. Het resultaat van het vaststellen van het GGOR betekent voor de waterschappen dat zij op grond van gewenste grondwaterregiems het peilbeheer van het oppervlaktewater vastleggen. Samen met de provincie zullen lacunes in bestaande financiële regelingen ter compensatie van schade bij grondeigenaren worden onderzocht.

Doelstellingen:

- 2005: De kaders voor GGOR zijn door provincie en waterschappen vastgelegd.
- 2010: De waterschappen hebben – in nauwe samenwerking met gemeenten, de grondwaterbeheerders en belanghebbenden - GGOR in hun beheersgebied opgesteld en opgenomen in het waterbeheersplan.
- 2015: Op grond van GGOR zijn de maatregelen in de actiegebieden uitgevoerd.
- 2030: GGOR is uitgevoerd voor de niet-actiegebieden.

4. Wateropgave

De waterschappen hebben in 2015 hun watersysteem op orde, conform de wateropgave waarin uitvoering van de trits ‘vasthouden – bergen – afvoeren’ centraal staat. Water vasthouden gebeurt ten behoeve van het voorkomen van wateroverlast en het bestrijden van de verdroging. Dit wordt gerealiseerd via het uitvoeren van maatregelen zoals afkoppelen van regenwater in stedelijk gebied, verbreden en verondiepen van watergangen en peilaanpassing van het oppervlaktewatersysteem.

Daarnaast worden waterbergingsgebieden ingericht. De begrenzing van waterbergingsgebieden wordt met prioriteit ter hand genomen. De planning hiervan is afhankelijk van de definitieve normen voor het toekomstige waterbeheer in het kader van het Nationaal Bestuursakkoord Water. Deze normen worden in 2006 verwacht. Pas dan kan exact berekend worden wat de wateropgave is. De zoekgebieden voor waterberging zullen allen echter voor 1 mei 2006 zijn geconcretiseerd. De waterschappen gaan in de tussentijd - daar waar dat mogelijk is - door met het optimaliseren van het watersysteem. Het aspect vasthouden uit de trits wordt gekoppeld aan de vaststelling van de GGOR (zie punt 3.).

Doelstellingen:

- 2006: De wateropgave per waterschap is berekend en waterbergingsgebieden zijn voor 1 mei 2006 begrensd en door provincie en gemeenten voor 1 januari 2008 planologisch vastgelegd. De wateropgave alsmede de werknorm wordt in het Waterbeheersplan uitgewerkt en opgenomen.
- 2006: Ten aanzien van de schaderegeling vormt de Unie-richtlijn de basis.
- 2009: Waterschap Veluwe heeft 25% van de wateropgave gerealiseerd.
- 2009: Waterschap Rivierengebied heeft 25% van de wateropgave gerealiseerd.
- 2009: Waterschap Rijn en IJssel heeft 25% van de wateropgave gerealiseerd.
- 2009: Waterschap Vallei & Eem heeft het waterbergingsgebied Binnenveld operationeel.

. Stedelijk waterbeheer

In stedelijke waterplannen worden maatregelen geformuleerd om de stedelijke watersystemen voor 2015 op orde te brengen. Volgens het Nationaal Bestuursakkoord Water moeten stedelijke wateren aan nieuwe werknormen voor wateroverlast voldoen. Daarnaast wordt aandacht geschonken aan de scheiding van schoon en minder schoon water.

Doelstellingen:

- Doorlopend; Waterschappen voeren de watertoets uit bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- 2006; Alle gemeentelijke wateren zijn aan de nieuwe werknormen getoetst.
- 2006; Daar waar dat onder andere vanwege het voorkomen van (grond)wateroverlast nodig is, zijn in goede samenwerking tussen gemeente en waterschap stedelijke uitvoeringsplannen opgesteld.
- 2009; Stedelijke watergangen met een waterbergingsfunctie zijn in de legger van het waterschap opgenomen.
- 2009; Maatregelen om stedelijke watersystemen voor 2015 op orde te brengen zijn in waterbeheersplannen opgenomen en uiterlijk 2015 uitgevoerd. Daartoe behoren de volgende elementen:
 - overname van het beheer van stedelijke watergangen met een afwateringsfunctie;
 - sanering van bagger;
 - aanpassingen van het stedelijke watersysteem aan de gevolgen van afkoppel projecten.

6. Zwemwater

De Europese Zwemwaterrichtlijn stelt strakke eisen aan de aanwijzing, de monitoring en het behalen van de gewenste kwaliteit van zwemwateren.

Doelstellingen:

- 2009; Waterschappen nemen de zwemwateren, die binnen de Europese regels zijn aangewezen, op in hun beheersplannen.
- 2009; Waterschappen nemen wateren met de functie zwemwater op in hun beheersplannen en geven voor deze wateren aan wat hun inspanningen zijn die worden verricht om de waterkwaliteit te monitoren en de kwaliteit te beheren danwel te verbeteren indien de waterkwaliteit niet voldoet aan de norm.

7. Ecologische verbindingzones

De bestaande inzet van waterschappen bij de aanleg van natte (en al of niet robuuste) ecologische verbindingzones wordt voortgezet op voorwaarde dat de financiering en realisatie hiervan gezamenlijk door rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en particulieren wordt opgepakt. In het Streekplan wordt ruimte voor ecologische verbindingzones gereserveerd.

Doelstellingen:

- Jaarlijks worden met de provincie afspraken gemaakt over financiering en realisatie van ecologische verbindingzones.
- De waterschappen zullen, afhankelijk van de beschikbaarheidstelling van financiële middelen door het rijk en de provincie, de aanleg van natte ecologische verbindingzones voortzetten, conform reeds eerder gemaakte afspraken.

8. Uitwerking Kaderrichtlijn Water

De Kaderrichtlijn Water heeft een eigen - juridisch verankerde - tijdsplanning. De waterschappen leveren de bijdragen, waarvoor zij de bevoegde autoriteit zijn, volgens de planning aan.

Doelstellingen:

- 2006; De waterschapsbijdrage aan een monitoringsprogramma is conform de Europese Kaderrichtlijn Water regels operationeel.
- 2008; De bijdrage aan de internationale Stroomgebiedbeheersplannen Rijn en Maas is door de waterschappen via het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) geleverd aan de Staatssecretaris van Verkeer en Water, conform de nationale planning.

9. Natte natuur in actiegebieden

De waterschappen geven prioriteit aan de aanpak van de waterhuishouding van natte natuur (gebieden en wateren) binnen de provinciale actiegebieden uit het Waterhuishoudingsplan. Het betreft de Bommelerwaard, de Hierdense Beek, de Veldbeek, de Zuid-Veluwse beken, Oost Veluwezoom, inclusief de Havikerwaard, het bekengebied rondom Winterswijk, de Graafschap, de Hatertse Vennen en het Binnenveld. Aanpassing van de waterhuishouding betekent vaak een vernatting van het stroomgebied waarin de natuur gelegen is.

Doelstellingen:

- 2005; Voor de speerpunten 4 (vasthouden van water in actiegebieden) en 5 (verdroogde parels hydrologisch herstellen in actiegebieden), wordt een plan van aanpak voor het GGOR-proces opgesteld en voor 1 juli 2005 aan GS aangeboden. Op basis van deze plannen van aanpak zullen afspraken gemaakt worden over het te volgen GGOR-proces en de uitvoering van maatregelen voor genoemde speerpunten.
- 2006; In de hydrologische beschermingszones (gebieden met functie IV) wordt in overleg met de gemeente het waterbeheer (en de keur) afgestemd op de bescherming van de natuurfunctie. Dit wordt via de vaststelling van GGOR geregeld (zie punt 3).
- 2009; De waterschappen en de provincie hebben 50% van de maatregelen ten behoeve van de verdrogingsbestrijding uitgevoerd binnen de actiegebieden in de gebieden van waterschappen Vallei & Eem, Rijn en IJssel en Rivierengebied;
- 2009; Het waterschap en de provincie hebben 25% van de maatregelen ten behoeve van de verdrogingsbestrijding uitgevoerd binnen de actiegebieden in het gebied van waterschap Veluwe.
- 2009; Herstel HEN-wateren: 30% van de noodzakelijke maatregelen in de actiegebieden en in de hydrologisch beschermingsgebieden is uitgevoerd en 20% is in voorbereiding.

10. Beperking emissie uit riooloverstorten

De basisinspanning moet voor 2006 gerealiseerd zijn. Als dit gerealiseerd wordt met duurzame oplossingen zoals afkoppelen, is uitstel tot 2010 mogelijk. Hiervoor is een afspraak met het waterschap nodig, inclusief een plan van aanpak hoe deze basisinspanning 'plus' te realiseren is voor 2010. In de planperiode worden de (negen) riooloverstorten die HEN-wateren in Gelderland nog belasten verwijderd, voorzover uit het waterkwaliteitsspoor blijkt dat deze maatregel effectief is.

Doelstellingen:

-
- 2006; Gemeenten stellen in samenwerking met de waterschappen een stedelijk (uitvoerings)waterplan op voor het saneren van de riooloverstorten op HEN-wateren.
 - 2006; afspraken met de gemeente over 50 % reductie van vuiluitstoot uit riooloverstorten of afspraken met gemeenten over duurzame oplossingen zoals afkoppelen uit te voeren voor 2010.
 - 2009; Waterschappen hanteren bij vergunningverlening het uitgangspunt dat alle overstorten op HEN-wateren in de actiegebieden zijn verwijderd, voorzover uit het waterspoor blijkt dat deze maatregel effectief is.

7 Financiële beschouwing

De kostenramingen geven in dit hoofdstuk een goede indicatie van de te verwachten financiële gevolgen in de planperiode 2005 tot en met 2008.

De totale kosten voor de uitvoering van het derde waterhuishoudingsplan bedragen naar schatting circa 200 miljoen euro.

De totale kosten ten gevolge van dit derde waterhuishoudingsplan voor de Gelderse waterschappen bedragen gezamenlijk circa 100 miljoen euro in de planperiode. De waterschapslasten stijgen voor een gemiddeld huishouden daardoor mogelijk met circa 5 euro per jaar. De gemeenten krijgen gezamenlijk met circa 20 miljoen aan extra kosten te maken voor het saneren van riooloverstorten op wateren van het hoogste ecologisch niveau.

The background of the page is a blue-tinted photograph. It depicts water splashing, with numerous white droplets and bubbles visible. A dragonfly is also present, its body and wings partially submerged in the water. The overall scene suggests a natural, aquatic environment.

De provincie stimuleert de uitvoering van het derde waterhuishoudingsplan met name in de actiegebieden, daartoe is voor de planperiode circa 30 miljoen euro gereserveerd.

De kosten zijn sterk afhankelijk van de wijze waarop de aanpassing van de waterhuishoudkundige infrastructuur wordt doorgevoerd.

Met maatwerk en samenwerking kan op de kosten worden bespaard.

7.1 Inleiding

Aan de uitvoering van het waterbeleid zijn kosten verbonden die primair voor rekening komen van de rijksoverheid en de Europese Unie (subsidies), de waterschappen, de gemeenten, het waterleidingbedrijf en de provincie zelf. Het grootste deel van deze kosten heeft betrekking op het reguliere waterbeheer dat in het voorliggende Waterhuishoudingsplan niet aan de orde komt. De kosten die op basis van dit plan zijn opgenomen, zijn te beschouwen als extra kosten door nieuw of geïntensiveerd beleid. Nieuw beleid dat voortkomt uit het Nationale Bestuursakkoord Water blijkt echter reeds voor een belangrijk deel te zijn opgenomen in de begrotingen van de verschillende overheden, met name de waterschappen.

Op basis van het beleid voor de planperiode zoals op hoofdlijnen weergegeven in hoofdstuk 3 van dit derde Waterhuishoudingsplan, zijn op globale wijze de mogelijke maatregelen in beeld gebracht. Op basis daarvan is een grove inschatting gemaakt van de mogelijke kosten. Vervolgens zijn aan de hand van indicatieve verdeelsleutels voor de kostenverdeling, de kostenstijgingen voor de verschillende actoren geraamd. Over de uitvoering zal de provincie in 2005 nadere afspraken maken met de uitvoerende organisaties.

Om tussentijds te bezien of ambities en middelen nog in balans zijn zal er halverwege de planperiode (begin 2007) een tussentijdse evaluatie worden opgesteld. Deze evaluatie zal worden voorgelegd aan Provinciale Staten. Op basis van deze evaluatie kan eventueel prioriteitstelling tussen het uitvoeren van de beleidsspeerpunten plaatsvinden en/of kan er een extra begrotingsaanvraag volgen bij begroting 2008.

7.2 Vertaling van kosten naar planperiode 2005 tot 2009

In overleg met de waterschappen zijn de kostenramingen uit de Reconstructieplannen gehanteerd. In overleg met betreffende gemeenten zijn geactualiseerde kosten voor maatregelen aan riolering (overstorten op HEN-wateren) geraamd. Voor Waterschap Rivierenland zijn de kostenkengetallen uit de Stroomgebiedsvisie Rivierenland gehanteerd.

De opgestelde kostenramingen zijn globaal van aard. In de praktijk van de uitvoering kunnen de werkelijke kosten zowel hoger als lager uitvallen. De kostenramingen geven niettemin een goede indicatie van de te verwachten financiële gevolgen in de planperiode. Een aantal maatregelen is sterk bepalend voor de (financiële) bijdrage van de actoren in de planperiode. Het gaat daarbij met name om de volgende twee maatregelen:

- Vasthouden van neerslagwater in de actiegebieden oftewel het verondiepen en in samenhang daarmee verbreden van watergangen in met name de haarvaten van het watersysteem. De kosten zijn echter sterk afhankelijk van de wijze waarop de aanpassing van de waterhuishoudkundige infrastructuur wordt doorgevoerd.
- Neerslagwater in stedelijk gebied afkoppelen van de riolering. Deze maatregel maakt onderdeel uit van de extra inspanning voor het verminderen van de emissie uit riooloverstorten op de HEN-wateren.

7.3 Financiering

Om een indicatie te krijgen van de kosten waar de verschillende instanties in de komende planperiode mee te maken krijgen is inzichtelijk gemaakt hoe de

kosten per maatregel verdeeld kunnen gaan worden tussen Waterschappen, Gemeenten, Waterleidingbedrijf Vitens, provincie Gelderland en rijk/Europese Unie. Deze aangenomen kostenverdeelsleutels zijn gedifferentieerd per maatregel en per waterschap. Hierbij zij opgemerkt dat er geen bestuurlijke afspraken zijn gemaakt over de verdeelsleutels voor de kostenverdeling tussen de verschillende instanties. Medefinanciering van waterschappen aan het saneren van overstorten en afkoppelen stedelijk gebied is bijvoorbeeld nog onderwerp van bestuurlijke besluitvorming per waterschap. Deze twee posten drukken met name voor waterschap Veluwe een grote stempel op de kosten en lastenstijging. Ook de uitvoering van de waterbodemsanering is uiterst onzeker tijdens de planperiode gezien de ontbrekende rijksmiddelen daarvoor op dit moment. De kosten voor waterschap Veluwe zouden 9,5 miljoen euro lager uitvallen als door het waterschap wordt besloten om niet bij te dragen aan afkoppelen en saneren van overstorten en besloten wordt de waterbodemsanering te temporiseren. Overigens zal bij de verdeling van de VROM-middelen door de provincie waterbodemsanering prioriteit krijgen. Zoals uit onderstaande kostentabel blijkt, is de uitvoering van de watermaatregelen sterk afhankelijk van rijks- en Europese subsidies. De beschikbaarheid van deze bijdrage wordt in de subsidieprocedures per aanvraag vastgesteld en is nog onzeker.

Het resultaat van de schatting van kosten voor de verschillende instanties is weergegeven in onderstaande tabel. Hierbij zijn de bedragen nog niet gecorrigeerd voor de bedragen waarmee de verschillende actoren reeds in hun meerjarenbegroting rekening houden.

Tabel 1: Kostenoverzicht 2005 tot 2009 per regio en per instantie (kosten in miljoenen euro's)

Achterhoek-Liemers

Waterschap	18
Gemeenten	10
Provincie Gelderland	9
Rijk/EU	33
Vitens	1

Rivierengebied

Waterschap	39
Gemeenten	1
Provincie Gelderland	13
Rijk/EU	18
Vitens	0

Veluwe

Waterschap	17
Gemeenten	10
Provincie Gelderland	11
Rijk/EU	17
Vitens	3

Gelderse Vallei

Waterschap	18
Gemeenten	1
Provincie Gelderland	1
Rijk/EU	7
Vitens	0

Totaal: 227

De provincie stimuleert de uitvoering in de actiegebieden, daar worden provinciale financiële middelen ingezet. Het ambitieniveau in de planperiode houdt in dat er na 2009 een tempoversnelling zal moeten ontstaan om de resultaten voor 2015 te bereiken. Ook de kosten voor uitvoering zullen na 2009 dus toenemen.

De financiële inspanningen voor gemeenten

De extra kosten voor de gemeenten ten gevolge van derde Waterhuishoudingsplan hebben vooral betrekking op het saneren van overstorten en afkoppelen van stedelijk gebied. Afkoppelen stedelijk gebied is veelal een onderdeel van de 'basisinspanning riolering'. Dit is geraamd op totaal 108 miljoen euro. Deze kosten zijn geen gevolg van derde Waterhuishoudingsplan, maar van afspraken gemaakt in Bestuurlijk Overleg Riolering Gelderland (BORG) en vastgelegd in het Gelders Milieuplan. Deze kosten zijn daarom niet opgenomen in het kostenoverzicht. De gemeenten wordt gevraagd om zelf nader in beeld te brengen hoe de prestatie voor afkoppelen stedelijk gebied gecombineerd kan worden met de 'basisinspanning' stedelijk gebied. De inspanningen voor afkoppelen van stedelijk gebied bovenop de basisinspanning riolering zijn begroot voor zover deze een bijdrage leveren aan verdrogingsbestrijding en sanering van overstorten op HEN-wateren.

Daarnaast zijn er kosten te verwachten voor het aanpassen van bestemmingsplannen. Deze aanpassingen kunnen gecombineerd worden met de planaanpassingen op basis van het aankomende nieuwe Streekplan en zijn niet als kosten ten gevolge van het derde Waterhuishoudingsplan in beeld gebracht. De kosten voor beperking van de grondwateroverlast zijn in het Waterhuishoudingsplan niet geraamd. Het voorkomen en oplossen van stedelijk wateroverlast was al een taakstelling in tweede Waterhuishoudingsplan, waarvan verwacht mag worden dat deze kosten al een onderdeel uitmaken van de gemeentelijke begrotingen.

Kosten gemeenten uitvoering van derde Waterhuishoudingsplan nader uiteengezet (miljoen euro)

Achterhoek-Liemers	
Saneren overstorten HEN-wateren:	1.4
Afkoppelen stedelijk gebied bovenop basisinspanning	8.8
Rivierengebied	
Saneren overstorten HEN-wateren:	1.2
Afkoppelen stedelijk gebied bovenop basisinspanning	0.2
Veluwe	
Saneren overstorten HEN-wateren:	1.2
Afkoppelen stedelijk gebied bovenop basisinspanning:	9.2
Gelderse Vallei	
Saneren overstorten HEN-wateren	1.0

De maatregelen en kosten in de Achterhoek-Liemers hebben betrekking op de gemeente Winterswijk. De maatregelen en kosten op de Veluwe hebben betrekking op de gemeente Epe. Het afkoppelen van stedelijk gebied boven de basisinspanning is een maatregel ten behoeve van het verminderen van emissie uit riooloverstorten op HEN-wateren.

7.4 Geraamde gevolgen voor waterschapslasten

Op basis van de kostenramingen zijn door de waterschappen afzonderlijk de investeringskosten omgerekend naar jaarlijkse lastenstijgingen. Elk waterschap heeft daarbij de voor dit waterschap vigerende berekeningsmethodiek gehanteerd. De resultaten zijn gecorrigeerd voor de bedragen die reeds op de meerjareninvesteringsprogramma's zijn opgenomen. De te verwachten invloed van dit Waterhuishoudingsplan op de lastenontwikkeling is op globale wijze inzichtelijk gemaakt. Het is daarbij van belang om te onderkennen dat het vaststellen van tarieven een autonome bevoegdheid is van de betrokken instanties. In deze analyse wordt de ontwikkeling van de kosten gehanteerd als maatstaf voor het lastenverloop. Dit houdt in dat geen rekening wordt gehouden met het gebruik van reserves etc.

Op basis van de mogelijke kosten zijn jaarlijkse stijgingen van de waterschapslasten ten gevolge van het derde Waterhuishoudingsplan geraamd. Dit varieert per waterschap: Vallei & Eem 0,3 %, Rivierenland 2,2 %, Rijn en IJssel 0,9 % en Veluwe 5,4 %. Voor een meerpersoonshuishouden zou dat dan een verhoging van respectievelijk 5, 6, 2 en 11 euro per jaar betekenen. De provincie acht enige lastenstijging acceptabel voor het op orde houden van de waterhuishouding in Gelderland.

Een overzicht hiervan is gegeven in onderstaande tabel. De gegeven percentages zijn gemiddelden over de periode 2005 t/m 2008. De in Euro's gegeven bedragen hebben betrekking op het jaar 2005. Voor waterschap Vallei & Eem corresponderen de percentages niet met de bedragen omdat door dat waterschap een per jaar variërend percentage is gehanteerd. De stijgingspercentages voor waterschap Rijn en IJssel en Vallei & Eem zijn gebaseerd op door de waterschappen afgegeven stijgingspercentages voor Scenario 2 en verhoudingen tussen berekende totaalkosten voor de diverse scenario's. De stijgingspercentages voor waterschap Rivierenland zijn niet gecorrigeerd voor bedragen uit de meerjarenbegroting omdat deze door het bestuur van het waterschap in juni 2004 nog niet was geaccordeerd. De waterschappen Veluwe, Rijn en IJssel, Rivierenland en Vallei & Eem hebben de tariefsontwikkeling voor een aantal standaardprofielen in beeld gebracht. Voor Waterschap Vallei & Eem ontbreekt een berekening voor glastuinbouwbedrijven omdat dit niet van toepassing is in dit gebied. Wel is nog een alternatief profiel in beeld gebracht (BOS) voor een bos of natuureigenaar. Dit resulteert in het navolgende overzicht.

Hierbij zij opgemerkt dat de maatregelen die voortvloeien uit dit Waterhuishoudingsplan in werkelijkheid niet tot de geraamde lastenstijging hoeft te leiden doordat door de waterschappen wellicht op andere investeringen kan worden bezuinigd.

Lastendruk	Begroting 2004	gemiddelde stijging per jaar	tariefstijging 2005	geschat tarief 2005
Waterschap Veluwe				
Meerpersoonhuishouden	€ 210	5,4%	€ 11	€ 221
Glastuinbouwbedrijf (1)	€ 470	5,0%	€ 23	€ 493
Melkveebedrijf (1)	€ 1.559	5,6%	€ 87	€ 1.646
Waterschap Rivierenland				
Meerpersoonhuishouden	€ 268	2,2%	€ 6	€ 274
Glastuinbouwbedrijf	€ 656	1,0%	€ 6	€ 662
Melkveebedrijf	€ 2.347	3,0%	€ 70	€ 2.417
Waterschap Rijn en IJssel				
Meerpersoonhuishouden	€ 216	0,9%	€ 2	€ 218
Glastuinbouwbedrijf	€ 496	0,5%	€ 3	€ 503
Melkveebedrijf	€ 2.177	2,4%	€ 53	€ 2.321
Waterschap Vallei & Eem				
Meerpersoonhuishouden	€ 211	0,3%	€ 5	€ 216
Melkveebedrijf (2)	€ 1.114	2,3%	€ 65	€ 1.179
BOS Gelderse Vallei	€ 2.297	4,5%	€ 229	€ 2.526

Gebruikte lastenprofielen

De gebruikte profielen zijn ontleend aan het IBO-rapport “Bekostiging van het Waterbeheer”.

Dit IBO-rapport omschrijft de profielen als volgt:

Beschrijving lastenprofielen

Om hun taakuitoefening te bekostigen heffen waterschappen belasting. Onder andere door verschillen in beheersgebied en ambitieniveau verschilt de belastingdruk van de waterschappen. Voor een beeld van de waterschapslasten in Nederland worden de volgende profielen van huishoudens en bedrijven (in de begrotingsvergelijking 2002) gehanteerd:

Huishouden	Meerpersoonshuishouden wonend in een koopwoning met WOZ-waarde van € 165.000,00 en vervuiling van 3 v.e.
Agrarische ondernemingen	Glastuinbouwbedrijf met een WOZ-waarde van € 205.000, afvalwater met een vervuilingswaarde van 9 e.v., 0,2 ha onbebouwde grond. Melkveebedrijf met een WOZ-waarde van € 205.000, afvalwater met een vervuilingswaarde van 9 v.e., 25 ha onbebouwde grond.
Andere ondernemingen	Groothandel met een WOZ-waarde van € 2.042.000 en afvalwater met een vervuilingswaarde van 10 v.e. Groot bedrijf in de procesindustrie met een WOZ-waarde van € 120.000.000 en afvalwater met een vervuilingswaarde van 1.200 v.e.

Deze profielen zijn afgeleid van de ‘Monitor inkomsten uit lokale heffingen’ van de Ministeries van Financiën en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Bijlagen

I Verklarende lijst met afkortingen

AGOR	Actuele Grond- en Oppervlaktewater Regime.
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur.
BORG	Bestuurlijk overleg riolering Gelderland.
CLM	Centrum voor Landbouw en Milieu.
EHS	Ecologische HoofdStructuur.
GEP	Goed ecologisch potentieel.
GET	Goede ecologische toestand.
GGOR	Gewenste Grond- en Oppervlaktewater Regime.
GGR	Gewenste Grondwater Regime.
GMP	Gelders Milieu Plan.
GS	Gedeputeerde Staten.
GWW	Grondwaterwet.
HEN	Hoogste Ecologische Niveau.
ICES	Interdepartementale Commissie voor economische structuurversterking.
IPO	Interprovinciaal Overleg.
ISV II	Tweede Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing.
KRW	Europese Kaderrichtlijn Water.
MTR	Maximaal Toelaatbaar Risico.
N	Stikstof.
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water.
NVVP	Nationaal Verkeers- en VervoerPlan.
OGOR	Optimale Grond- en Oppervlaktewater Regime.
OGR	Optimaal Grond Regime.
P	Fosfaat.
PAK	Poly Aromatische Koolwaterstoffen.
PCB	Polychloorbifenylen.
PKB	Planologische Kern Beslissing.
PKB-RvR	Planologische Kern Beslissing voor het project Ruimte voor de Rivier.
POP	Plattelands Ontwikkelings Programma.
PS	Provinciale Staten.
PVVP	Provinciaal Verkeers en Vervoers Plan.
RWS	Rijkswaterstaat.
RWSR	Regionale Watersysteem Rapportage.
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie.
SED	Specifiek Ecologische Doelstelling.
SGB	Subsidie Gebiedsgericht Beleid.
SGR II	Tweede Structuurschema Groene Ruimte.
SVG	Subsidie Verdrogingsbestrijding Gelderland.
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn.
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten.
WB21	Waterbeheer 21e eeuw.
WHP	Waterhuishoudingsplan.
WHVBZ	Wet Hygiène badinrichtingen en zwemgelegenheden.
WVO	Wet verontreiniging Oppervlaktewateren.
WWH	Wet op de Waterhuishouding.

2 Verklarende woordenlijst

Afvoer	De hoeveelheid water die per tijdseenheid uit een gebied stroomt.
Afvoercapaciteit	De hoogste afvoer die onder bepaalde omstandigheden een waterloop of kunst-werk passeren.
Afvoeren	Afvoeren is het passief (vrije lozing) of actief (via gemalen) buiten het stroomgebied afvoeren van water.
Afwatering	Transport van water via een waterlopenstelsel naar een lozingspunt, van waar het water kunstmatig of onder vrij verval uit het gebied wordt geleid.
Afwentelen	Het ongevraagd aan anderen overdragen van problemen met waterkwaliteit en aan- en afvoer van water of de daarmee gepaard gaande kosten en bestuurlijke verantwoordelijkheid.
Beheergebied	Het gebied waarover de waterbeheerder het beheer voert.
Bergen	Bergen is het streven om via waterhuishoudkundige ingrepen tijdelijk (in orde van dagen) oppervlaktewater te bergen in de A-waterlopen of in gebieden of reservoirs die vanuit deze waterlopen tijdelijk passief of actief met (extra) water worden gevuld, met het oog op reductie van de hoogste afvoeren of de hoogste openwaterstanden.
Bergingscapaciteit	Het volume water dat binnen een bepaald gebied kan worden geborgen tussen het streefpeil en het - volgens de normen - aanvaardbaar hoogste peil, meestal uitgedrukt in kubieke meters.
Boezem	Stelsel van grote wateren en kanalen waarop het water van lagere polders wordt uitgemalen, ten behoeve van berging en lozing op het buitenwater.
Cultuurhistorie	Cultuurhistorie omvat de (meestal onzichtbare) archeologische waarden, de gebouwde monumenten en de historisch geografische waarden.
Droogteschade	Landbouwschade door lagere opbrengst van landbouwgewassen en/of hogere productiekosten als gevolg van watertekorten in droge perioden.
Duurzaam	Kwalificatie van activiteiten en ontwikkelingen, die enerzijds voorzien in de behoefte van de huidige generatie, maar anderzijds niet leiden tot beperkingen voor toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien.
Flexibel peilbeheer	Het toestaan van ruime marges waarbinnen het waterpeil mag fluctueren, met het doel om afwenteling van problemen zoveel mogelijk te voorkomen.
Functie	Een vorm van grondgebruik of een activiteit, die afhankelijk is van en specifiek eisen stelt aan economisch en ecologisch belang.
GGOR	Gewenste Grond- en OppervlaktewaterRegime. Methode waarbij bepaald wordt welke grond- en oppervlaktewaterpeil het meest optimaal is voor de functies die aan het gebied zijn toegekend.
Infiltratie	Het wegzakken van water in de bodem.
Inundatie	Het onder water lopen van land (overstroming).
Klink	Daling van de bodem door een te diepe ontwatering.
Kwel	Grondwater dat toestroomt uit naastgelegen of hoger gelegen gebieden, en uiteindelijk door opwaartse druk in het oppervlaktewater terechtkomt, of in de bodem opstijgt tot aan de wortelzone.
Natschade	Landbouwschade door lagere opbrengst van landbouwgewassen en/of door hogere productiekosten als gevolg van te hoge waterstanden in natte perioden.
Normen	Eisen waaraan de inrichting en het beheer van waterkeringen en watersystemen moeten voldoen om voldoende bescherming tegen overstroming en tegen wateroverlast bij hoge buitenwaterstanden of hevige

	neerslag. Normen worden per dijkkring of per stroomgebied vastgesteld volgens een landelijke systematiek gebaseerd op risico's (= kans x gevolg).
Ontwatering	Afvoer van water uit percelen, over en door de grond, eventueel via drains en greppels, naar een stelsel van waterlopen.
Peilbeheer	Regelen van het waterpeil in het oppervlaktewater door middel van stuwen,
Retentiegebied	sluizen en gemalen en door het inlaten en afvoeren van water. Een gebied, dat structureel onderdeel is van het riviersysteem, bedoeld om voldoende bergingscapaciteit te creëren en daarmee te voldoen aan de gestelde normen; water wordt hier geborgen in tijden van hoge afvoer om waterstanden te verlagen.
Riooloverstort	Constructie in een rioleringsstelsel waardoor bij hevige regenval het water uit de riolering ongezuiverd op het oppervlaktewater wordt geloosd.
Ruimte voor de rivier	Nationaal project gericht op het realiseren van meer veiligheid tegen overstroming in de grote rivieren.
Stroomgebied	Internationaal: een gebied vanwaar al over het oppervlak lopende water via een reeks stromen, rivieren en eventueel meren door één riviermond, estuarium of delta in zee stroomt. Regionaal: een gebied waaruit het afstromende water uiteindelijk via één bepaalde waterloop wordt afgevoerd.
Stroomgebied-	Watersysteembenadering op het niveau van een stroomgebied, waarbij het benadering grond- en oppervlaktewatersysteem in samenhang wordt beschouwd in relatie tot de verschillende vormen van grondgebruik (functies).
Vasthouden	Vasthouden is het streven om via ingrepen in het hydrologisch systeem tijdelijk (in orde van dagen) het neerslagoverschot te bergen op de plek waar de neerslag valt (dus zonder horizontaal transport) met het oog op het reduceren van de hoogste afvoeren. Vasthouden is dus bergen bij de bron; het proces van tijdelijk bergen van water tot op het moment dat de afvoer aankomt bij de waterlopen in beheer van het waterschap.
Veerkracht	Het vermogen van systemen (of onderdelen daarvan) om zodanig te reageren op veranderende omstandigheden of verstoringen dat essentiële kenmerken hersteld worden.
Verdroging	Schade aan grondwaterafhankelijke natuur die optreedt als door menselijk ingrijpen de grondwaterstand daalt of de kwel afneemt, of als de waterkwaliteit verslechtert door het inlaten van gebiedsvreemd water.
Waterbeheer	Het geheel van activiteiten, die de waterbeheerder onderneemt, om de juiste hoeveelheid water op de juiste plaats te krijgen, alsmede de zorg voor een goede kwaliteit van watersystemen in al hun facetten.
Wateroverlast	Een niet directe levensbedreigende situatie veroorzaakt door extreme neerslag of hoge rivierafvoeren, waarbij inundatie optreedt, die leidt tot waterschade aan huizen, gebouwen, gewassen, bouwwerken, etc.

Watersysteem	Een samenhangend geografisch afgebakend, geheel van grond- en oppervlaktewater, inclusief de ruimte die relevant is voor het functioneren van dit soort systeem en de daarbij behorende ecologische component.
Waterketen	Verzamelnaam voor het watersysteem vanaf de winning in een grondwaterbron, via leidingen naar de gebruiker, tot en met de afvoer door het riool en de zuivering in de RWZI.
Waterwijzer	Een rapportage in twee delen waarin voor verschillende typen wateren de fysische en ecologische randvoorwaarden zijn beschreven alsmede mogelijke maatregelen voor herstel.

Colofon

Uitgave Provincie Gelderland

Vormgeving Communicatie

Fotografie Job Boersma

Kaarten Milieu & Water/GEO

Druk HPC, Arnhem

December 2004